137. Perjantaina 2 päivänä joulukuuta 1994

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen ja tutkintavankeudesta annetun lain muuttamisesta 5613

Hallituksen esitys n:o 66
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

2) Ehdotukset laeiksi arpajaislain 3 §:n ja arpajaisverolain 2 §:n muuttamisesta ... 5614

Hallituksen esitys n:o 274
Lakialoite n:o 84
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 15

Kolmas käsittely:

3) Ehdotukset laiksi eduskunnan virkamiehistä sekä eräiksi siihen liittyviksi säädöksiksi ..... „

Puhemiesneuvoston ehdotus n:o 1
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 14

4) Ehdotus laiksi yleisistä teistä annetun lain muuttamisesta 5615

Hallituksen esitys n:o 200
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 15

5) Ehdotus laiksi oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annetun lain muuttamisesta 5617

Hallituksen esitys n:o 142
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 36

6) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta 5617

Hallituksen esitys n:o 8
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22

7) Ehdotus laiksi lastentarhanopettajaopistoista annetun lain kumoamisesta 5621

Hallituksen esitys n:o 196
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 23

8) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain, työttömyyskassalain, työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain ja työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta 5622

Hallituksen esitys n:o 267
Lakialoite n:o 50/1992 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1582/1991 vp, 344/1992 vp ja 199/1993 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 33

9) Ehdotukset laeiksi työttömyysvakuutusmaksusta vuonna 1995, vuodelta 1995 perittävästä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksusta ja työttömyyskassalain 25 ja 30 §:n väliaikaisesta muuttamisesta 5623

Hallituksen esitys n:o 268
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 34

10) Ehdotus laiksi tiettyjen tuotteiden varustamisesta CE-merkinnällä ..... „

Hallituksen esitys n:o 290
Talousvaliokunnan mietintö n:o 37

11) Ehdotus laiksi valtion vakauttamistakauksista annetun lain muuttamisesta 5624

Hallituksen esitys n:o 265
Talousvaliokunnan mietintö n:o 39

12) Ehdotus laiksi pääomasijoitustoimintaa harjoittavasta valtionyhtiöstä ..... „

Hallituksen esitys n:o 282
Talousvaliokunnan mietintö n:o 40

Toinen käsittely:

13) Ehdotukset laeiksi ennakkoperintälain ja arvonlisäverolain 1 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 126
Toivomusaloitteet n:ot 16/1993 vp ja 19
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74

14) Ehdotus laiksi ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta 5631

Hallituksen esitys n:o 155
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75

15) Ehdotukset laeiksi Helsingin yliopistosta annetun lain muuttamisesta ja Eläinlääketieteellisestä korkeakoulusta annetun lain kumoamisesta 5633

Hallituksen esitys n:o 228
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 24

16) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 273
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 35

Esitellään:

17) Hallituksen esitys n:o 319 laiksi ammattikorkeakouluopinnoista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

18) Hallituksen esitys n:o 320 laiksi rakennuslain muuttamisesta 5645

19) Hallituksen esitys n:o 321 autoverolaiksi 5673

20) Hallituksen esitys n:o 322 laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta ..... „

21) Hallituksen esitys n:o 323 merensuojelulainsäädännön uudistamiseksi ..... „

22) Ed. Hassin ym. lakialoite n:o 90 laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain 29 ja 31 d §:n muuttamisesta 5674

23) Ed. Aulan ym. lakialoite n:o 91 laiksi eräistä ajoneuvoista suoritettavasta ajoneuvoverosta annetun lain muuttamisesta „

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Ala-Harja, Alaranta, Alho, Donner, Haavisto, Halonen, Jaakonsaari, Jansson, Jääskeläinen, Kanerva, Kohijoki, Korkeaoja, Kuuskoski, Kääriäinen, Lamminen, Laurila, Lipponen, Metsämäki, Paasio, Rehn E., Renko, Rusanen, Salolainen, Savela, Suhonen, Toivonen, Tuomioja, Turunen, Törnqvist, Urpilainen, Vehkaoja, Viinanen, Viljamaa, Vuorensola ja Zyskowicz.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Ala-Harja, Rusanen, Haavisto ja Kanerva.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Urpilainen, virkatehtävien vuoksi ed. Kääriäinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Haavisto, Jansson, Kohijoki, Lamminen, Paasio, Savela, Turunen ja Viljamaa sekä

tämän kuun 5 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Jääskeläinen.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 664, 670, 671 ja 673. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Itsenäisyyspäivän juhlajumalanpalvelus

P u h e m i e s : Esitellään juhlamenojenohjaajan kirjelmä itsenäisyyspäivän juhlajumalanpalveluksesta.

Sihteeri lukee:

"Juhlamenojenohjaaja
Helsingissä, 4. päivänä marraskuuta 1994

Eduskunnan Puhemiehelle

Juhlamenojenohjaajana minulla on kunnia välittää Teille, Rouva Puhemies, sekä Eduskunnan varapuhemiehille ja jäsenille Valtioneuvoston kutsu saapua Tuomiokirkossa 6. päivänä joulukuuta 1994 klo 12.00 pidettävään Itsenäisyyspäivän juhlajumalanpalvelukseen.

Eva-Christina Mäkeläinen

Asu: Tumma puku"

"Ceremonimästaren
Helsingfors, den 4 november 1994

Till Riksdagens Talman

I egenskap av ceremonimästare har jag äran härmed framföra Er, Fru Talman, samt Riksdagens vicetalmän och riksdagsmän Statsrådets inbjudan till den festgudstjänst, som på Självständighetsdagen den 6 december 1994 avhålles i Domkyrkan kl. 12.00.

Eva-Christina Mäkeläinen

Klädsel: Mörk kostym"

P u h e m i e s : Pyydän edustajia kokoontumaan Tuomiokirkkoon menoa varten Yliopiston kirjaston edustalle itsenäisyyspäivänä, ensi tiistaina kello 11.45.

P ä i v ä j ä r j e s t y k s e s s ä o l e v a t a s i a t :

1) Ehdotukset laeiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen ja tutkintavankeudesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 66
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 17. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 luvun 1—8 § ja luvun otsikko sekä 2 luvun 1 d, 3 b ja 9 § hyväksytään keskustelutta.

2 luvun 9 a §

Keskustelu:

Ed. T y k k y l ä i n e n : Rouva puhemies! Ehdotan, että 9 a § hyväksyttäisiin valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen mukaisena.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Tykkyläisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Tykkyläinen ed. Hassin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Tykkyläisen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 64 ei-ääntä; poissa 39. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 luvun 9 b, 9 c ja 10 § ja luvun otsikko, 3 luvun 3, 5, 7, 10 ja 12 § ja luvun otsikko, 4 luvun 2 ja 5—8 § ja luvun otsikko sekä lain uusi nimike, voimaantulosäännös, johtolause ja lakiehdotuksen nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

4, 5 ja 11 § hyväksytään keskustelutta.

13 §

Keskustelu:

Ed. Tykkyläinen: Rouva puhemies! Ehdotan, että 13 § hyväksyttäisiin valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen mukaisena.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Tykkyläisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Tykkyläinen ed. Hassin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Tykkyläisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 58 ei-ääntä; poissa 55. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laeiksi arpajaislain 3 §:n ja arpajaisverolain 2 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 274
Lakialoite n:o 84
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 15

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 15. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Rauramo ed. Vähänäkin kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen lakiehdotuksen sijasta käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin lakialoitteeseen n:o 84 sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka arpajaislain 3 §:n muuttamista tarkoittavan lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyy hallintovaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Rauramon ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 76 jaa- ja 78 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 42. (Ään. 3)

Eduskunta on arpajaislain 3 §:n muuttamista tarkoittavan lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksynyt lakialoitteeseen n:o 84 sisältyvän lakiehdotuksen.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
lakialoitteeseen n:o 84 sisältyvän lakiehdotuksen 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
hallituksen esitykseen sisältyvän toisen lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Hallituksen esitykseen sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus katsotaan hylätyksi.

Puhemies: Kun hallintovaliokunnan mietintöä ei ole muuttamattomana hyväksytty, asia lähetetään suureen valiokuntaan.

3) Ehdotukset laiksi eduskunnan virkamiehistä sekä eräiksi siihen liittyviksi säädöksiksi

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Puhemiesneuvoston ehdotus n:o 1
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 14

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta. Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä puhemiesneuvoston ehdotukseen sisältyvistä ehdotuksista eduskunnan työjärjestyksen sekä eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamisesta.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

eduskunnan työjärjestyksen muuttamista tarkoittavan päätösehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamista tarkoittavan päätösehdotuksen 2, 21—23 ja 32 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Puhemies: Eduskunta päättänee, että eduskunnan päätös eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamisesta julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

Hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Mäki-Hakola: Rouva puhemies! Ilmoitan, että suuri valiokunta kokoontuu ensi torstaina 8 päivänä joulukuuta kello 13.

---

4) Ehdotus laiksi yleisistä teistä annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 200
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 15

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Karhunen: Arvoisa rouva puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä olevan lakiesityksen erittäin hyvänä tarkoituksena on vapauttaa kunnat paikallistiekorvausten suorittamisesta. Tätä lakia on valmisteltu vuosikausia, ja siitä on vihdoinkin saatu esitys aikaan, ja tämä esitys onkin periaatteeltaan täysin kannatettava.

Tieliikenneväylien nykyinen luokittelu on pääosin kunnossa. Tosin jonkin verran on vielä olemassa esimerkiksi tässä lakiesityksessä tarkoitettuja yleisiä teitä, joiden luokittelua on jatkossa syytä tarkistaa. Tämä onkin tarkoitus tehdä sen jälkeen, kun kunnat vapautetaan paikallistiekorvauksista.

Valtion tulojen turvaamiseksi on esitykseen luotu paikallistiekorvausten tilalle varsin merkillinen kompensaatiojärjestelmä. Sitä voisi hyvin kutsua vaikka kepulaiseksi Pekkarisen kompensaatiomalliksi. Kun kunnat ovat aikaisemmin maksaneet valtiolle paikallistiekorvauksia osuutena todellisista kustannuksista, tullaan tämän esityksen seurauksena kuntien yleisiä valtionosuuksia vähentämään 16 markkaa per asukas. Laskennalliset valtionosuudet ovat täysin sopimaton väline tähän asiayhteyteen.

On selvää, että kyse ei ole kokonaisuutena suuresta summasta, onhan kyseessä vain 109 miljoonaa markkaa. Moni varmasti ajattelee, että sen takia ei kannattaisi puhujakorokkeelle edes puhumaan kiivetä. Mutta olen halunnut nostaa asian esille esimerkkinä ennen kaikkea sisäministeriön suosimasta linjasta, joka vääristää kuntien välistä taloutta. Tässä kompensaatiomallissa voittavat suuret maalaiskunnat, joilla on paljon pinta-alaa ja paljon yleisiä teitä, mutta joissa asuu vähän asukkaita. Esimerkiksi kävisi vaikka Huittisten kunta, joka on vuonna 93 maksanut valtiolle korvausta yleisten teiden kunnossapidosta 860 000 markkaa. Kompensaatiojärjestelmän myötä huittislaisia rokotetaan tulevaisuudessa vuosittain 190 000 markalla, voittoa vaatimattomat 600 000 markkaa.

Joku voisi väittää, että vanha järjestelmä on ollut epäoikeudenmukainen, mutta mielestäni asia on päinvastoin. Aikaisemmin maksut on porrastettu kuntien kantokykyluokituksen mukaan ja näin kuntien maksukyky on otettu huomioon. Sitä paitsi yleisiin teihin rinnastettavat tieosuudet ovat kaupunkikunnissa yleensä katuja, jotka kunta hoitaa kokonaan omalla kustannuksellaan.

Jos kompensaatio suosii pinta-alaltaan suuria maalaiskuntia, se rokottaa pinta-alaltaan pieniä, mutta väestöltään suuria kaupunkeja moninkertaisesti. Kaikkein törkein esimerkki tästä on Helsingin kaupunki. Helsinki maksoi vuonna 93 noin 37 000 markkaa korvausta valtiolle todellisista aiheutuneista paikallistiekustannuksista. Nyt kyseessä olevaan lakiesitykseen liittyvä kompensaatio vähentää Helsingin valtionosuuksia peräti 6,3 miljoonaa markkaa. Kyllä helsinkiläiset varmasti ovat mielissään tämän kaltaisesta

järjestelmien yksinkertaistamisesta. Sama koskee kaikkia suuria kaupunkeja, kuten Espoota, Vantaata, Turkua ja Tamperetta, muutaman esimerkin mainitakseni.

Arvoisa rouva puhemies! Kysyä sopii, mikä muu yhdistää näitä kaupunkeja kuin suuruus. Yhdistävä tekijä on Suomen keskustan pienuus näissä kaupungeissa. Tämä lakiesitys liittyy liikenneministeriön hallinnonalaan, mutta kompensaatiojärjestelmä on sisäministeriön luoma ja Helsingin Sanomien mukaan yllättäen itsensä ministerin hyväksymä.

Olen todella pettynyt liikennevaliokuntaan, ettei valiokunnasta löytynyt puhtia esityksen kaatamiseen. Jos eduskunnalla ei ole valtaa, se riippuu todellakin vain eduskunnasta itsestään, joka haluaa vallan pois luovuttaa. Valiokunnan puheenjohtaja ed. Pauli Saapunki raportoi valiokunnalle, että hänen ja ministeri Pekkarisen neuvottelut päättyivät tuloksettomina. Täytyy valittaen sanoa, että mielestäni on kyllä ollut pukki kaalimaan vartijana. Olisin itse voinut kertoa vastauksen jo etukäteen.

Arvoisa puhemies! Koska valiokunnassa jäin esitykseni kanssa yksin, niin tuskinpa täällä salissakaan riittävää enemmistöä löytyy lakia kaatamaan. Tarkoitukseni oli esittää, että samalla kun eduskunta hylkää lain, olisi tehty vastaavat 190 miljoonan markan korjaukset ensi vuoden budjettiin kuntien valtionosuuksiin, jolloin sen enempää kunnat kuin valtio eivät olisi hävinneet. Tällä kertaa tyydyn kuitenkin vain ilmaisemaan syvän paheksumiseni eduskunnan pöytäkirjaan.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Tämä ei ole jonkin kunnanvaltuuston kokous, vaan tämä on Suomen eduskunnan istunto ja täällä käsitellään valtakunnan asioita. Aina kun puhutaan liikenneinvestoinneista, saamme kritiikkiä eri maakunnilta siitä, että juuri se maakunta kärsii investoinneista. Mutta jos katsoo budjettia kokonaisuutena ja investointeja ja valtion tukea kokonaisuutena, niin kyllä se on aika oikeudenmukainen.

Haluan muistuttaa myös siitä, että valtio on tänä vuonna päättänyt satsata rahaa ensimmäisen kerran metroon. Se on mittava investointi, johon valtio antaa melkoista avustusta. Sen lisäksi tehdään hyvin mittavia muita liikenneinvestointeja juuri pääkaupunkiseudulla. Eli kyllä alueellinenkin oikeudenmukaisuus pyritään täyttämään ja siinä on onnistuttu kohtalaisen hyvin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ministeri Norrback lyhyessä puheenvuorossaan kosketteli asiaa kyllä hyvin keskeiseltä osalta, ja haluan todeta, että niin kuin ed. Karhusen esimerkistä näkyi, suurissa kaupungeissa paikallistiekustannukset tältä osalta ovat äärettömän pienet, Helsingissäkin vain 37 000 markkaa, ja siitä huolimatta tieolot ovat varmasti kunnossa.

Sen sijaan pienissä maalaiskunnissa valtiolle maksettavat paikallisteiden rakentamista ja kunnossapitoa koskevat kustannukset ovat moninkertaiset. Olen aikaisemmin monta kertaa puhunut täällä Orivedestä, joka joutui yhtäkkiä maksamaan 100 000 markkaa tiestä, josta sillä ei ollut mitään hyötyä käytännössä. Nyt sinne tienpäähän perustetaan kultakaivos. On sattumaa, että näin hyvä onni käy.

Tämä on alueellista tasapuolisuutta, eikä tässä asiassa pitäisi suurilla kunnilla ja suurien kuntien edustajilla olla mitään valittamista. Tämä tasaa kustannuksia oikeudenmukaisella tavalla, koska maaseudulla ja pienissä maalaiskunnissa tiekustannukset ovat suuria. Helsingissä tämä infrastruktuuri on kunnossa ja ei luonnollisesti kustannuksiakaan synny, ja se saa sitten maksaa valtionosuuksien alenemisena jossain määrin alueellista tukea maalaiskunnille, joissa ongelmat ja kustannukset ovat suuret.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! En tiedä, onko tässä nyt edes tarvis kovin pitkiä puheenvuoroja pitää tästä asiasta. Totean tässä vain nyt sen, että kun tässä sisäministeriötä kiiteltiin useampaan kertaan, niin tämä esitys on valmisteltu ja esitelty liikenneministeriöstä eikä mistään sisäministeriöstä. Sisäministerinä kernaasti tuen tällaista esitystä, joka ensinnäkin purkaa byrokratiaa. Ensin raha kulkee edestakaisin. Hallintokulut ovat ihan mainittavan suuruiset siinä vanhassa järjestelmässä, mikä tällä hetkellä vielä on voimassa. Kaiken lisäksi muutoinkin, itse sisällöltään, tämä ministeri Norrbackin allekirjoittama esitys on mielestäni kaikin tavoin oikeudenmukainen. Valitettavasti sisäasiainministerinä en voi niitä kommentteja ottaa enempää vastaan. Ne lähinnä suuntautuvat kyllä liikenneministerin suuntaan.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Ensin ministeri Norrbackille: Tiedän, että tämä ei ole kunnanvaltuusto. Kuulun itse Hyvinkään kaupunginvaltuustoon, ja Hyvinkään kaupunki

voittaa tässä lakiesityksessä, eli en puhtaasti oman kunnan etua aja missään nimessä, vaan kaipaan täällä tasapuolisuutta.

En missään nimessä ole, ministeri Pekkarinen, halunnut kritisoida kuntien ja valtion välisen rahan liikuttelemisen ja byrokratian purkamista, vaan tätä kompensaatiomallia, jonka ainakin valiokunnalle sisäasiainministeriön virkamiehet ovat esitelleet. Mielestäni alueellista tukea siirretään jo muutenkin etelästä ja suurilta kunnilta pienille kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta, joka on aikoinaan luotu hyvin harkiten. Tällaisia yksittäisiä uusia vääristäviä lakiesityksiä tulee aivan liikaa. Olen sen vuoksi halunnut kiinnittää huomiota tähän esitykseen.

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa rouva puhemies! Käytin toisen käsittelyn aikana tästä mielestäni perusteellisen puheenvuoron, jossa totesin, että lakiesitys on sidoksissa yleisiin valtionosuuksiin, joita vähentämällä korvataan se, mitä on peritty tähän mennessä kunnilta. Mielestäni ei kumpikaan ole oikeudenmukainen kunnille, ei tämä, mikä nyt tässä tehdään, mutta ei ollut entinenkään. 2,3 miljoonaa markkaa byrokratiaa tässä ainakin puretaan. Olen tullut siihen tulokseen niin kuin valiokuntakin, että lakiesitys tällaisenaan tässä vaiheessa saa mennä lävitse.

Ed. K a s u r i n e n : Arvoisa puhemies! Mitä tulee ed. Minna Karhusen puheenvuoroon ja siinä esiin tulleeseen kritiikkiin, niin ed. Karhunen on täysin oikeassa. Jos hallituspuolueet olisivat sisällään päässeet sopimukseen siitä, että yleisten valtionosuuksien leikkaus olisi palautettu budjettiin ja sen jälkeen tämä laki olisi mahdollisesti hylätty valiokunnassa, tämä olisi kohdellut kuntia oikeudenmukaisemmin. Mutta koska sopimusta hallituspuolueiden sisällä ei saatu aikaiseksi ja laki siitä huolimatta on menossa eteenpäin, tämä olisi johtanut tilanteeseen, jolloin kuntia olisi rokotettu ikään kuin kahteen kertaan tulevana vuonna. Tämä ei mielestämme ollut myöskään tarkoituksenmukaista, joten opposition kansanedustajina emme voineet yhtyä ehdotukseen, koska ei ollut takuita siitä, että leikattu raha olisi palautunut valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä.

Ed. Ala-Harja merkitään läsnä olevaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 142
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 36

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 8
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. A s t a l a : Arvoisa rouva puhemies! Eduskunta on edennyt viisitoistavuotisten taiteilija-apurahojen lakkauttamisessa kolmanteen käsittelyyn. Kulttuuriministerin käsikirjoitus etenee, ja hän lienee iloinen. Minusta tuntuu todella pahalta, ei vain sanoissa vaan syvällä sydämessä, samoin monesta taiteilijajärjestöjen edustajasta. Ne, jotka olivat kuuntelemassa täällä käytyä keskustelua viime tiistaina lain toisen käsittelyn yhteydessä, olivat erittäin yllättyneitä, hämmästyneitä ja pahoillaan.

Vasemmistoliiton, SDP:n ja vihreiden ryhmät ehdottivat lain toisessa käsittelyssä käsittelyn pohjaksi lakiesitystä, josta oli poistettu 3 § eli viisitoistavuotisten apurahojen lakkauttaminen.

Muutoin lakiesityksemme sisälsi ne muutamat myönteiset elementit, jotka hallituksen esitykseenkin oli liitetty. Äänestyksessä hävisimme äänin 74 vastaan 54, poissa oli 71. Ratkaisijana olivatkin siis itse asiassa poissaolijat. Tänään annamme heillekin uuden mahdollisuuden.

Arvoisa rouva puhemies! Ehdotan vasemmistoliiton, SDP:n ja vihreiden ryhmän mietintöön liittämän vastalauseen mukaisesti, että käsittelyssä oleva laki hylätään. Ei ole enää muuta keinoa. Se on viimeinen mahdollisuus toimia, kun haluaa kunnioittaa taiteilijoiden ja heidän järjestöjensä toiveita ja tahtoa.

Vielä kerran totean lyhyesti niitä varten, jotka olivat tiistaina käsittelyn aikana poissa, että mm. Forum Artis — Taiteilijajärjestöjen Keskusliitto, Suomen Taiteilijaseura, Kirjailijaliitto, Näyttelijäliitto, monet muut taidejärjestöt, taiteilijaprofessorit ja valtaenemmistö nyt pitkää apurahaa nauttivista oman alansa huipputaiteilijoista on sitä mieltä, että pitkiä apurahoja ei saisi lakkauttaa. Onhan taiteilijan työ usein elämän mittainen työ. Taiteilija-apurahajärjestelmän purkaminen, ennen kuin sen ytimen muodostavat viisitoista vuotta edes ovat kuluneet loppuun, on todella surullinen hanke, sitä surullisempi, kun johtavat taiteilijajärjestöt ovat esittäneet vaikuttavan dokumentaation sitä vastaan.

Viime aikoina ovat yleistyneet puheet taiteen velvoitteista "rahoittaa itse itsensä" eli "tulla toimeen markkinarahalla". Tällaisen puheenvuoron kuulimme myös täällä lain toisessa käsittelyssä. Hetken suhdanteistako ja pelkästään julkisuuden ja suuren yleisön miellyttämisestäkö luullaan tänä päivänä syntyvän yli sukupolvien kestävän merkittävän kansallisen taiteemme ja kansainvälisen käyntikorttimme maailmalle tänä päivänä? Tästä voimme ottaa esimerkkejä, vaikkapa Kiven Seitsemän veljestä, Helene Schjerfbeckin taulut tai Edith Södergranin runot.

Viisitoistavuotista apurahaa nauttiva elokuva-alan taiteilija Peter von Bagh totesi sivistysvaliokunnalle: "Lyhytjännitteisyyden ottaminen ohjenuoraksi, sen rakentaminen taidehallinnon sisimpiin struktuureihin, on dramaattinen, peruuttamaton askel taaksepäin." Olen itse vahvasti samaa mieltä. Taiteilija-apurahasysteemiä voidaan tietenkin aina kehittää, jos taiteellisen työn mahdollisuuksien parantaminen sitä edellyttää, mutta kehittämistyö vaatii vakavan, kokonaisvaltaisen valmistelun yhdessä taiteilijoiden ja heidän järjestöjensä kanssa. Tällaista vakavaa valmistelua ja harkintaa edellyttää myös Euroopan neuvoston maatutkimus. Nyt käsittelyssä oleva laki ei täytä alkeellisiakaan valmisteluvaatimuksia.

Mielenkiintoisia esimerkkejä mielestäni: Kun työmarkkinaosapuolet, työmarkkinajärjestöt, valmistelevat asioitaan, he tekevät sen ns. kolmikantaperiaatteella, maanviljelijät, siis MTK, kaksikantaperiaatteella. No, silloin he usein kyllä neuvottelevat omien puoluetovereittensa kanssa. (Ed. Rinne: Lähinnä yksikantaperiaatteella!) — Niin, siltä osin voi todeta ehkä näin kuin ed. Rinne asian ilmaisi. — Mutta taiteilijoilta ja heidän edustamiltaan järjestöiltä ei ole edes pyydetty lausuntoja nyt käsittelyssä olevasta asiasta, joka heidän mielestään on erittäin merkittävä periaatteellinen ratkaisu ja heikentää pitkäjänteisen, luovan taiteen tekemisen mahdollisuuksia, siis erittäin merkittävä ja tärkeä asia heidän mielestään.

Sivistysvaliokunnan hallituspuolueiden ryhmät — siis keskusta, kokoomus ja RKP — ovat ilmeisesti huonoa omaatuntoaan paikatakseen liittäneet mietintöön ponnen, josta kuultaa selkeästi asian ydin: anteeksipyyntö siitä, että tällainen lakiesitys nyt ollaan hyväksymässä, mutta seurataan. Heidän mielestään pitää seurata, ja kyllä seurataankin. Taiteilijat seuraavat, kuinka täällä äänestetään esimerkiksi tänään. He tulevat seuraamaan myös jatkoa, he tulevat seuraamaan kaikkea sitä, mitä täällä on puhuttu ja mitä täällä ei ole puhuttu. Sivistysvaliokunnan ponsi kuuluu seuraavasti: "Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että myös pitkäjänteisen luovan taiteellisen työn harjoittaminen turvataan. Sen vuoksi lainmuutoksen vaikutuksia tulee seurata ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi." Tällainen oli siis tämä minun mielestäni ns. anteeksipyyntöponsi.

Arvoisa rouva puhemies! Minä siis ehdotan, että tämä lakiehdotus hylätään.

Ed. Rusanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kannatan lämpimästi tämän lain hylkäämistä, koska tämä lakiesitys ei varsinaisesti millään tavalla muuta taiteilijoiden asemaa, päinvastoin huonontaa ja luo ennen kaikkea epävarmuutta pitkäaikaisen apurahan saaville taiteilijoille tai niille taiteilijoille, jotka aikovat hakea viisitoistavuotista apurahaa.

Se, mikä tässä lakiesityksessä on hyvää, on nuorille taiteilijoille jaettavien apurahojen määrä; se on mielestäni erittäin hyvä suuntaus. Ihmettelen vain sitä kiirettä, millä tätä esitystä on tuotu ja sitten välillä otettu pois. Kysyisinkin nyt, kun kulttuuriministeri on paikalla: Minkä vuoksi entisen lain pohjalta ei ole jaettu apurahoja, josta taiteilijat ovat hakeneet? Vai aikooko ministeri pitää ne työpöydällään vielä niin kauan, kunnes tämä laki on tässä salissa viety läpi?

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Puhemies! Kuten ed. Räty totesi, viimeksi mainitulla tavalla ministerin täytyy lakia noudattaen menetellä.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Astalan tekemää hylkäysehdotusta.

Totean, että käytin tämän lain kohdalla toisessa käsittelyssä puheenvuoron, jossa perustelin sitä, että me emme voi sosialidemokraatteina hyväksyä viisitoistavuotisten apurahojen pilkkomista. Samoin totesin, että tällä hetkellä on Taisto-työryhmä, joka selvittää taiteilijoiden asemaa. Siihen liittyvät sekä taloudelliset että sosiaalipoliittiset kysymykset, lisäksi verotuskysymykset ja eläketurvajärjestelmät. Mielestäni näitä selvityksiä olisi pitänyt odottaa, ennen kuin tämä lakiehdotus annettiin.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ministeri Isohookana-Asunmaalle vain todeta, että käsitykseni mukaan tätä apurahojen jakamattomuutta ei voida perustella sillä, että laki on eduskunnassa. Meillähän on käsitykseni mukaan voimassa oleva laki, jonka perusteella apurahat olisi voitu jakaa, jos siihen tahtoa olisi löytynyt.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Puhemies! Tahdon selkeyttää ed. Kasuriselle, mitä äsken totesin: Kun ensi vuoden budjetti on tehty niin, että siinä budjetissa, joka eduskunnalle on annettu, on ehdotetun lain mukaiset luvut ja kun voimaantulosäännös lakiesityksessä on auki, ministerille ei jää mitään muuta mahdollisuutta. Tämä on kaikkien juristien yksimielinen tulkinta.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulle ei tämän lain käsittelyn yhteydessä ole selvinnyt, miksi kulttuuriministerillä on ollut niin tavaton kiire saada lakiesitys voimaan juuri tämän eduskunnan työn loppuvaiheessa. Tai ehkä minä voin ounastella niitä syitä, mutta en ole tullut vakuuttuneeksi ainakaan mistään perusteluista, mitä on esitetty. Kuten Taiteilijaseuran meille lähettämästä kirjeestä käy ilmi, parhaillaan käydään hyvin laajaa keskustelua taiteen keskustoimikunnan laatimasta muistiosta apurahajärjestelmän kehittämisestä. Edelleen, opetusministeriössä istuu Taisto-toimikunta, joka tekee selvitystä taiteilijoiden sosiaalis-taloudellisesta asemasta ja vasta viimeistelee esityksiään. Eikö olisi ollut parempi ja järkevämpi odottaa — meillä on ollut tämä vakiintunut apurahajärjestelmä käytössä vuosikausia — ja pitää entinen voimassa, kunnes meillä on varmuus siitä, että se, mihin siirrymme, on parempi käytäntö kuin nykyinen. Nythän näin ei näy käyvän, vaan nyt luovutaan jostakin eikä olla täysin varmoja, mitä tilalle tulee, tai ainakaan, mitä seuraamukset tulevat olemaan. Minusta tämä ei ole kulttuuriteko kulttuuriministeriltä.

Ed. Räty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä toteaisin eduskunnalle, että voimassa oleva järjestelmä, jossa jaetaan viisitoistavuotisia apurahoja taiteilijoille, ei ole osoittanut mitään negatiivisia piirteitä, ei mitään negatiivisia signaaleja, minkä vuoksi laki pitäisi muuttaa ja pilkkoa apurahat viisivuotisiksi. Päinvastoin on siis aivan selvä, että pitkäjänteistä, elämänmittaista taiteilijantyötä kun tehdään, niin jos aina viiden vuoden välein kontrolloidaan tai tulee epävarma tunne, saako enää seuraavaa viisivuotista apurahaa, tämä herättää ennen kaikkea suurta epäluottamusta ja levottomuutta nimenomaan taiteellisessa työssä. Muutoinkin budjetissa on äärettömän vähän varoja taiteelle ja kulttuurille. Näitä vähiä vielä pilkkoa on minusta erittäin huono systeemi ja huonoa tulevaisuutta kulttuurille.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kaikkien alojen asiantuntija Aittoniemi lausuu käsityksenään, että viisitoista vuotta on liian pitkä aika apurahalle sen valvonnan pohjalta, mitä Suomessa suoritetaan. Olen kuullut, niin kuin aikaisemmin olen sanonut, että kaksi kolme riviä annetaan selvitystä siitä, kuinka apurahan saaja on ollut tuotannollinen ja virikkeellinen apurahan saantiaikana. Tämä on tietynlainen palkkio pitkästä taiteilijatyöstä tai eläke.

Mutta ne on katsottava taas erikseen. Pitää pystyä lyhyemmällä aikavälillä tarkkailemaan sitä, onko taiteilija vastannut sitä tuotannollista kykyä, mitä häneltä odotetaan, vai onko jäänyt laakereilleen lepäämään. Viisitoista vuotta antaa tietynlaisen turvallisuuden, mutta vaikuttaa myös niin, että tuotannollinen puoli kärsii. Taiteilijan täytyy aina kamppailla myös elämästä ja hänen tuotantonsa olla tasapainossa sen kanssa, mitä hän saa. Näin ollen taiteilija-apurahoja koskeva hallituksen esitys on mielestäni aivan oikea.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On todella murheellista, että ed. Aittoniemellä on tällainen hyvin kielteinen suhtautuminen taiteilijoiden työhön. (Ed. Aittoniemi: Eipäs ole!) Ei taiteilijoiden työ voi olla lyhyttä ja nykivää, vaan se on nimenomaan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä. Ed. Aittoniemi hyväksyy lain huonontamisen sillä perusteella, että valvonta olisi ollut jotenkin heikkoa, mutta jos näin olisi, niin sitähän voitaisiin aina parantaa, mutta en usko siihen.

Minusta on murheellista, että eduskunta ja hallitus, joka on sanonut olevansa myös kulttuuria ja muuta edistävä, menevät aivan toiseen suuntaan. Kun Suomi vielä on menossa Euroopan unionin jäseneksi, kyllä tässä tilanteessa pitäisi mielestäni paljon enemmän kannustaa suomalaisia taiteilijoita ja kulttuurin tekijöitä ja hyvinkin voimakkaasti ylläpitää suomalaista kulttuuri- ja taidetoimintaa.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi oli sitä mieltä, että pitkät apurahat ovat vaarallisia mm. sen tähden, että valvonta ei olisi riittävän perusteltua ja täydellistä. Hän viittasi niihin kuuluisiin pariin lauseeseen, joita raporteissa saattaa olla. Mutta nämä lauseet ovat useimmiten sellaisia kuin "olen julkaissut kirjan". Nämä ovat siis raportteja edellisestä vuodesta. Ne ovat siis esimerkiksi lauseita "olen julkaissut kirjan". Kirjahan on todiste siitä, mitä on tehnyt. "Minulla on ollut taidenäyttely" osoittaa, mitä on tehnyt. "Olen osallistunut siihen ja siihen taidetapahtumaan" selvittää asian. Mitä ed. Aittoniemi mahtaa haluta vielä enemmän? Kun jokaisena vuonna ei tietenkään kirjoja julkaista eikä taidenäyttelyitä pidetä, niin lauseet voivat tietenkin kertoa, että valmistelee sellaista. Ed. Aittoniemellä ei näytä olevan mitään tietoa siitä, mitä raportit yleensä sisällään pitävät.

Ed. G u s t a f s s o n: Arvoisa puhemies! Tuoreissa selvityksissä, joita on tehty koskien suomalaista kulttuurielämää, on tuotu vahvasti esille se meidän kaikkien tiedossa oleva asia, että suomalainen kulttuuri, mukaan lukien myös kansankulttuuri, on erinomaista täällä karussa Suomessa. On myönnettävä, että viisitoistavuotinen taiteilija-apuraha on tietty erikoisuus suomalaisessa ja vähän kansainvälisessäkin kulttuurielämässä. Mutta uskaltaisin olla vahvasti sitä mieltä, että juuri ne mahtavat saavutukset, joita laajasti kulttuurin saralla on saavutettu, ovat osaltaan myös seurausta siitä kansallisesta erityispiirteestä ja suomalaisesta tukijärjestelmästä, joka meillä on ollut.

Olen sosialidemokraattina erityisesti pahoillani siitä, että kun on merkittävä Taisto-työryhmä, joka työskentelee, hallitus on tavallaan ohittanut sen keskeneräisen työn ja halunnut tehdä tämän kaltaista kulttuuripolitiikkaa, joka minusta on väärää ja huonoa. Vähin, mikä olisi tullut tehdä, on se, että odotetaan Taisto-työryhmän mietintöä ja arvioidaan sen jälkeen ehkä laajemminkin suomalaisen taide-elämän ja taiteilijoitten tukemista, joten tästä syystä kannatan myös tämän lain hylkäämistä.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Minä olen vähän sitä mieltä, että nämä kulttuurin huiput eivät hae eivätkä tarvitsekaan tällaisia apurahoja lainkaan. Hyvin paljon on keskinkertaisuuksia näiden joukossa, joita ed. Astala mm. luetteli täällä pitkän luettelon. Taisi olla toistasataa henkilöä siinä luettelossa, jota yritin kuunnella. Minäkin aina jotakin lueskelen ja katselen ja kuuntelen. Siellä oli hyvin paljon varmasti sellaisia taiteilijoita, jotka eivät ole pitkään aikaan tuottaneet yhtään mitään, suunnittelevat tuottavansa, eivät koskaan tuotakaan. (Ed. Gustafsson: Höpö, höpö! Todella loukkaavaa!)

Näiden osalta pitää juuri lähteä siitä, että he viiden vuoden välein, tietyn ajan välein, pystyvät näyttämään, ovatko tämän apurahan arvoisia, työskentelevätkö niin intensiivisesti, kuin tämä apuraha edellyttää. — Ei se ole mikään palkkio eikä eläke, ed. Gustafsson. — Näin minä asian näen. Tämä valvonta on aivan onnetonta. Jos joku ei pysty mitään muuta sanomaan, kuin että "olen järjestänyt näyttelyn", "olen kirjoittanut kirjan", kyllä on aika tavalla apurahan perusteiden halventamista näin lyhyen, parin kolmen rivin, vastauksen varaan jättää kulttuurissa tapahtuneen työskentelynsä selostaminen.

Ed. Korhonen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemen käsitys taiteesta näyttää olevan kohtuullisen erikoinen. Hän käsittelee taidetta niin kuin suorituspalkalla tehtävää rakentamista. Urakkatyö ja taide pitää erottaa toisistaan. Sadan metrin juoksussa juostaan aikaa ja toisia kilpailijoita vastaan. Ei taidetta tehdä samalla periaatteella. (Ed. Gustafsson: Ed. Aittoniemi on sirkusasiantuntija!) Ehkä ed. Aittoniemenkin olisi syytä laajentaa taidekäsitystään pikkuisen laajemmalle kuin pelkästään huuliharppuun. Huuliharppua voi ehkä soittaa noilla periaatteilla, (Ed. Aittoniemi: Kokeilkaa!) mutta ei yleensä harjoittaa kaikkia muita taiteenlajeja.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kyllä minä oletan, että myös huuliharpun soittamisessa, mikäli kuulijoita ja yleisöä halutaan, vaaditaan muitakin edellytyksiä kuin ed. Aittoniemen esittämiä. Mutta kaiken kaikkiaan minusta ed. Aittoniemen puheenvuorohan paljasti paitsi hänen täydellisen tietämättömyytensä tai ainakin ymmärtämättömyytensä taiteen ja kulttuurin suhteen myös sen, mikä on hänen ihmiskäsityksensä. Minusta se kuvasti hyvin vahvasti myös hänen ihmiskäsitystään ja sitä, että hän todellakin luulee, että taidetta voitaisiin tehdä liukuhihnatyönä ja kyseessä on vain se. Ed. Aittoniemi ilmeisesti pitää itseänsä vielä parhaana arvioitsijana. Luoja meitä varjelkoon hänen kaltaisiltaan arvioitsijoilta taiteen alalla. Sen jälkeen kyllä suomalainen taide on mennyttä, mikäli ed. Aittoniemen kaltaiset pääsevät ratkaisemaan.

Ed. Astala: Arvoisa rouva puhemies! Vain riittämätön, aukollinen taiteen asiantuntemus voi tuottaa niin virheellisiä näkemyksiä kuin näyttää ed. Aittoniemelle tuottavan. (Ed. Aittoniemi: Missä kohtaa?) Vielä kerran ihmettelen, mistä kumpuaa ed. Aittoniemen todella vahva arvonäkemys siitä, että kirjan kirjoittaminen ja julkaiseminen ei olisi riittävä osoitus taiteellisesta työstä, sen hedelmällisyydestä, sen hyödystä jne. (Ed. Aittoniemi: Kerran viidessätoista vuodessa!) Kirjan julkaiseminen on itsessään osoitus taiteellisesta työstä, jos ed. Aittoniemi ei ole ennen sitä tiennyt, samoin taidenäyttely jne.

Ed. Räty: Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi lyhyesti toteaisin vain sen, että apuraha on myös palkka. Se on myös palkka. Se on ainut tulonlähde, joka kyseessä olevalla taiteilijalla on, kun muuta tuloa ei ole kuin se taiteellinen työ. Pitää myös se perustulo olla, millä taiteilija elää. Toisin sanoen pitkä apuraha on palkka, joka on pilkottu viideksitoista vuodeksi ja jolla taiteilija elää. On tietysti niitä taiteilijoita, jotka eivät tätä apurahaa tarvitse, koska heidän tuotantonsa jo on saavuttanut sen tason, että se elättää ja pitää hengissä. Mutta täytyy muistaa, että suurimmalle osalle näistä on nimenomaan ainut tulonlähde tämä kyseessä oleva apuraha. Se on myös tunnustus. Se on myös arvostuskysymys.

Täytyy muistaa myös se, että tämä kyseessä oleva laki, jolla viisitoista vuotta pilkotaan kolmeksi viiden vuoden jaksoksi, myös mahdollistaa kyllä sen, että apuraha voidaan myöntää vaikka kahdeksikymmeneksi vuodeksi eli neljä kertaa viideksi vuodeksi.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi pisti todella pähkinänkuoreen tämän koko hallituksen käsityksen kulttuurista ja taiteesta. Se ei hengi minkäänlaista syvyyttä sen enempää kuin moniarvoisuudenkaan kunnioittamista ja osoittaa kyseenalaista näkemystä tai ajatusta siitä, että ns. keskinkertaisuudet eivät olisi oikeutettuja tekemään taidetta tai elämään tai nauttimaan palkkaa tai apurahaa tässä maassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Asian käsittely keskeytetään.

7) Ehdotus laiksi lastentarhanopettajaopistoista annetun lain kumoamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 196
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 23

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain, työttömyyskassalain, työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain ja työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 267
Lakialoite n:o 50/1992 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1582/1991 vp, 344/1992 vp ja 199/1993 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 33

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kuten jo ensimmäisen käsittelyn yhteydessä totesin, tämän lakiesityksen osalta kyseessä on yksi niistä harvoista hyvistä asioista, joita tämän hallituksen aikana ollaan säätämässä, eli kyseessä on laki, jolla yrittäjille luodaan ansioon suhteutettu työttömyysturvajärjestelmä. Tältä osinhan sosiaali- ja terveysvaliokunta on ollut täysin yksimielinen eli kaikki olemme pitäneet perusteltuna, että se epäkohta, mikä kieltämättä yrittäjien kohdalla on ollut, poistetaan.

Erityisesti perusteluja asialle löytyy siitä, että on aivan selvää, että yrittäjyys tulee lisääntymään tulevina vuosina. Erityisesti palkansaajien ja erilaisten työntekijäomisteisten osakeyhtiöiden osalta syntyy välimaastoa, osuuskuntia jne. Voidaan sanoa, että yrittäjän ja palkansaajan raja monelta osin hämärtyy tai ainakin vähenee. Tässä mielessä on erittäin hyvä, että järjestelmä nyt luodaan.

Lakiesitykseen sisältyy kuitenkin eräitä epäkohtia, joihin valiokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota. Nimenomaan olisi erittäin valitettavaa, jos kävisi nyt niin, että Yrittäjien työttömyyskassaan liittyisi ensisijaisesti sellaisia yrittäjiä, jotka ovat työttömyysuhan alaisia, jolloin tietysti kassa vinoutuisi alusta lähtien. Valiokunta korostaakin, että kehitystä on seurattava ja erityisesti myöskin pidettävä huoli siitä, ettei käy niin, että ns. paperiyritykset käyttävät tätä kassaa hyväksi niin, että henkilöt, jotka eivät todellisuudessa yritystoimintaa harjoitakaan, nimenomaan näitä työttömyysvakuutuksia ottaisivat.

Arvoisa puhemies! Valiokunta myöskin korjasi hallituksen esitystä vasemmistoliiton esittämällä tavalla. Valiokunnassa täydennettiin 24 §:ää. Pääpyrkimyshän on se, että työttömyyskassojen jäsenmäärää tulee nostaa huomattavastikin eli 8 000 jäseneen. Mutta meillä oli tiedossa, että hyvin monien alojen työntekijöiden kohdalla tämä voi olla vaikeaa. Erityisesti esillä olivat muusikot ja esiintyvät taiteilijat. Lisäsimme tänne kohdan, jonka mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi erityisistä syistä hyväksyä sen, että työttömyyskassan jäsenmäärä on pienempi. Tässä asiassa kaksi kertaa arpaonni suosi niitä, jotka osoittivat ymmärtämystä nimenomaan muusikkojen ja esiintyvien taiteilijoiden tilannetta kohtaan. Joskus voi eduskunnassa arpaonnikin meitä suosia. Näin onneksi tässä tilanteessa kävi.

Mutta eivät ainoastaan muusikot ja esiintyvät taiteilijat ole ryhmiä, joilla näitä ongelmia on, vaan myöskin freelancerit, joita erityisesti toimittajakunnassa on runsaasti. Myöskin heidän kohdallaan työttömyysturvaproblematiikka on hyvin todellinen ja olennainen asia. Tästä syystä valiokunnan mietintöön on myös kirjattu se, että valiokunnan käsityksen mukaan ratkaisevaa työttömyysturvan antamisen suhteen on — ei tietenkään ole järkevää eikä pidä sitä tavoitella, että katetaan yritystoiminnasta aiheutuvaa riskiä — että kuitenkin sellaiset henkilöt, joilla työ esimerkiksi on kausiluonteista, ovat oikeutettuja työttömyysturvan saantiin. Eivät näitä ole ainoastaan muusikot, esiintyvät taiteilijat ja freelancertoimittajat, vaan esimerkiksi kalastajille luonnonolosuhteet voivat aiheuttaa tiettyjä rajoitteita. Heidän kohdallaan tilanne on problemaattinen. Tunnetusti myöskin matkailuala, varsinkin pohjoisessa, miksei myöskin etelämpänä, rajoittuu useasti vain tiettyihin vuodenaikoihin.

Näin ollen on hyvä, että tämä kassajärjestelmä saadaan aikaiseksi.

Ed. Haavisto merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Viime kerralla puhuin tämän asian yhteydessä. Vielä asia, jonka haluaisin nostaa esille, on osuuskunnat. Nythän monella alueella työttömät ovat perustaneet osuuskuntia. Heidän työttömyysturvansa on myöskin ongelmallinen

siinä tilanteessa: Katsotaanko heidät yrittäjiksi vai työntekijöiksi? Kun he ovat osuuskunnan hallituksen jäseniä, tähän mennessä on tulkittu, että he ovat yrittäjiä. Jos ei se yritystoiminta onnistu, jälleen on ollut ongelmia sen jälkeiseltä ajalta työttömyysturvan kanssa. Osuuskunnan perustajat ovat olleet tyytyväisiä tähän lakiehdotukseen ainakin siinä muodossa, mihin se on nyt kirjoitettu ja miltä se näyttää. Mutta on esitettävä se toivomus, että jos tulee vielä jotain ongelmia näissä asioissa, ne pitäisi silloin, jos ei tulkinnalla voida hoitaa, tuoda lainmuutoksina.

Toisaalta on tullut kritiikkiä siitä, että tällaisilla osuuskunnilla taikka starttirahoilla toimivilla — nimenomaan osuuskunnatkin ovat saaneet usein avustusta — on paremmat kilpailuedut kuin muilla yrittäjillä, jotka ovat omin voimin ponnistaneet. Tämäkin on ymmärrettävä kritiikki ja ongelma, mutta nykyisissä työttömyysoloissa on puolusteltavaa, että pyritään löytämään keinoja, joilla työllistymistä voidaan edistää. Samalla on todettava, että se ei saa myöskään olla keino, jolla pyritään esimerkiksi erilaisia työnantajamaksuja välttämään. Meillä tulee toinen asia tässä istunnossa, jossa tähän asiaan ajattelin vielä hieman palata.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotukset laeiksi työttömyysvakuutusmaksusta vuonna 1995, vuodelta 1995 perittävästä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksusta ja työttömyyskassalain 25 ja 30 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 268
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 34

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Olen tästä asiasta puhunut jo aikaisempien käsittelyjen yhteydessä. Toteaisin nyt tässä yhteydessä vain, että työnantajien työttömyysvakuutusmaksuja alennetaan ensi vuodelle siten, että kokonaishyöty työnantajille on lähes 2 miljardia markkaa eli melkomoinen helpotus tämänvuotiseen verrattuna.

Vasemmistoliiton vastalauseesta käy ilmi, että meidän mielestämme ongelmallista on se, että kaikkein pienimpien yritysten eli alle kymmenen työntekijää työllistävien osalta mitään maksuhelpotusta ei tapahdu todellisuudessa, koska heidän osaltaan TEL-maksua nostetaan ensi vuodelle. Kuitenkin nämä kaikkein pienimmät yritykset ovat olleet ainoita, jotka ovat vaikeina viime vuosina kyenneet työllistämään enemmän työntekijöitä kuin ovat vähentäneet eli siellä on siis tapahtunut positiivista kehitystä.

Kaiken kaikkiaan työnantajien erilaiset sosiaaliturva- ja työttömyysvakuutusmaksut ovat hyvin problemaattinen kokonaisuus. Tulemme palaamaan vasemmistoliiton osalta tähän asiaan sosiaaliturvamaksuja koskevan lainsäädännön yhteydessä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi tiettyjen tuotteiden varustamisesta CE-merkinnällä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 290
Talousvaliokunnan mietintö n:o 37

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotus laiksi valtion vakauttamistakauksista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 265
Talousvaliokunnan mietintö n:o 39

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotus laiksi pääomasijoitustoimintaa harjoittavasta valtionyhtiöstä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 282
Talousvaliokunnan mietintö n:o 40

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Vaikka emme tehneetkään talousvaliokunnassa hylkäysesitystä, haluan kuitenkin vastalauseeseemme viitaten korostaa muutamia asioita.

Vastoin valiokunnan enemmistön kantaa me toteamme, ettei perustettavaksi ehdotettua sijoitusyhtiötä tule vastaisuudessa rahoittaa pääasiassa valtionyhtiöiden osakkeita tai muuta valtion omaisuutta myymällä. Yhtiön rahoitus on järjestettävä muulla tavalla valtion talousarvion puitteissa. Samaten me halusimme korostaa myös sitä, että perustettavalle sijoitusyhtiölle tulisi asettaa erityiseksi velvollisuudeksi huolehtia valtion omien yritysten riskirahoituksen turvaamisesta. Sitten, rouva puhemies, korostaisin myös sitä, että Postipankki, Kera Oy ja Sitra voivat varsin laajasti jo nyt täyttää riskirahoittajan tehtävän, kun niiden oma pääomansaanti valtio-omistajan toimesta turvataan. Tärkeätä on myös se, että nyt perustettavan rahoitusyhtiön toiminta tulee sopeuttaa mm. edellä mainittujen muiden rahoituslaitosten toimintaan.

Kun perustettavan rahoitusyhtiön tarkoituksena on mitä suurimmassa määrin olla tällainen rahastojen rahasto, korostamme sitä, että tällaisen päällekkäisen rahoitusorganisaation tarkoituksenmukaisuudesta emme ole vakuuttuneita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotukset laeiksi ennakkoperintälain ja arvonlisäverolain 1 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 126
Toivomusaloitteet n:ot 16/1993 vp ja 19
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä on hyvä tarkoitus, jolla pyritään selkeyttämään sekä meidän verojärjestelmäämme että erityisesti työnantajan ja työntekijän suhdetta verotuksellisesti ennakonpidätyksen osalta.

Nykyistä ennakonpidätykseen liittyvää ongelmaa pyritään ratkaisemaan erityisellä ennakonpidätysrekisterillä, johon yrittäjät voisivat rekisteröityä. Kun on tämän rekisterin kirjoissa, voisi suorittaa työsuoritteita siten, että työantajan ei tarvitsisi suorittaa ennakonpidätystä. Hallituksen esitys toteaa tästä näin: "Rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olisi, että asianomainen harjoittaa tai todennäköisesti ryhtyy harjoittamaan tulonhankkimistoimintaa, josta saatu vastike ei ole palkkaa." Tähän sisältyy useita ongelmia, jotka ilmenevät äskeisestä lainauksesta.

Ensinnäkin rekisteriin pääsisi sisälle myös sellaisia henkilöitä, jotka todennäköisesti ryhtyvät

harjoittamaan tulonhankkimistoimintaa eli tuota toimintaa ei olisi vielä harjoitettu elikkä se olisi harkinnanvaraista tulevaisuudessa tapahtuvaa todennäköistä toimintaa.

Toinen epäkohta, joka tähän liittyy, koskee mainintaa "josta saatu vastike ei ole palkkaa". Palkan määrittely on erittäin tärkeää, koska sillä on merkitystä ei pelkästään ennakonpidätykselle vaan useille muille erityisalueille, joilla määritellään palkansaajan, siis työntekijän, oikeuksia ja velvollisuuksia. Kun palkan käsitteenmäärittelyn kautta tulee myös työnantajasuhde määriteltyä, niin työnantajasuhteeseen liittyy useita lainsäädännöllisiä velvoitteita ja vastuita.

Tässä mielessä tällä lailla on tarkoitettu selkeyttää ennakonpidätysjärjestelmää ja siinä esiintyviä ongelmia, mutta lopputuloksena tällä saatetaan vaikuttaa ja hyvin todennäköisesti myös vaikutetaan työnantajan ja työntekijän suhteen muotoutumiseen siten, että nykytilanne muodostuu osin epämääräisemmäksi ja erityisesti työntekijän kannalta hänen oikeusturvansa tulee kärsimään.

Tämä ongelma liittyy siihen, että lakiesitys monista tavoitteistaan huolimatta ei koske kuin pelkästään ennakkoperintää, mitä tulee tämän oikeusvaikutuksiin. Tältäkin osin hallituksen esityksen perusteluissa todetaan hyvin selkeästi: "Rekisteröinnin oikeusvaikutukset koskivat vain ennakkoperintää."

Kun oikeusvaikutukset koskevat vain ennakkoperintää, on hyvin todennäköistä, että pelkän väärinkäsityksen perusteella meille tulee useita hankalia tilanteita. Kun esimerkiksi kotitaloudet palkkaavat jotain työtehtävää suorittamaan henkilön, joka on rekisterin piirissä, kotitaloustyönantaja kuvittelee pääsevänsä pois niistä velvoitteista, joita normaalisti työnantajana hänellä tässä tilanteessa olisi. Hän ei kuitenkaan vapaudu kuin ennakonpidätyksen osalta näistä velvoitteista, ja verotuksellisestikin hän myöhemmin erikseen tulkittaessa mahdollisesti joutuu vastuisiin.

Huomattavasti merkittävämpää on kuitenkin se, että esimerkiksi työntekijän työsuojelun osalta tämä laki jättää sellaisia aukkokohtia ja väärintulkinnan mahdollisuuksia, joilla on suoraan merkitystä työntekijän asemalle. Esimerkiksi kotitaloustapauksessa työnantajana toimiva kotitalous kenties kuvittelee, että ennakonpidätysrekisteriin merkattu työntekijä suorittaa itse kaikki vakuutusmaksut ja tällä tavalla vastaa itse esimerkiksi työtapaturmien mahdollisista seurauksista. Jos työntekijä ei kuitenkaan itse näistä huolehdi, viimekätinen vastuu on edelleenkin kotitaloustyönantajalla. Tällä tavalla joudumme sellaisiin oikeudenkäynteihin ja korvausmenettelyihin, jotka saattavat olla hyvin arvaamattomia ja johtuisivat pelkästään siitä, että ns. hyvässä ymmärryksessä on kotitaloustyönantaja jättänyt omat velvoitteensa suorittamatta.

Tämän takia on hyvä, että valtiovarainvaliokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota nimenomaan näihin ongelmiin, jotka johtuisivat lain tarkoituksen väärästä tulkinnasta. Valtiovarainvaliokunnassa on korostettu sitä, että verohallinnon täytyy erityisesti kiinnittää huomiota tiedotustoiminnassaan tämän asian esille tuomiseen.

Kun tässä verolaissa pyritään nyt määrittelemään jälleen palkan käsitettä, tältä osin mennään alueelle, joka ei kuulu verolainsäädäntöön. Se kuuluu työlainsäädäntöön ja esimerkiksi sosiaali- ja terveyspuolen lainsäädäntöön. Verolainsäädännössä palkan määrittely näin tehtynä, kuin se nyt tapahtuu, tulee johtamaan erilaiseen tulkintaan esimerkiksi työlainsäädännön palkka-käsitteen kanssa. Jotta tältä vältyttäisiin, tulen esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä lain 4 §:n 2 momentin hylkäämistä. Tuo momentti pitää nyt sisällään melko yksiselitteisen yksityiskohtaisen määrittelyn, mitä palkalla tarkoitetaan. Jos se tässä määritellään näin yksityiskohtaisesti yhdistettynä ennakkoperintärekisteriin, se tulisi johtamaan niihin ongelmiin, joita edellä olen kuvannut. Pelkästään tämän yhden pykälän yhden momentin poisto selvittäisi suurimman osan näistä ongelmista, ja tältä osin olisimme valmiit viemään itse lakia eteenpäin. Mutta ehdoton edellytys sille on, että toisessa käsittelyssä yksityiskohtaisen käsittelyn yhteydessä kyseinen 4 §:n 2 momentti poistettaisiin.

Ed. A p u k k a : Rouva puhemies! En puhu kovin pitkään, koska ed. Backman aika hyvin tämän asian ja siihen sisältyvät heikkoudet selittikin, mutta jotain on syytä sentään todeta. Tässä on niin merkittävästä muutoksesta kysymys.

Esityksessä esitetään ennakkoperintälakia muutettavaksi niin, että ennakonpidätyksen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun alaisen palkan käsitettä supistetaan merkittävästi. Lain 4 §:ssä määritellään uudelleen palkan käsite. Esityksen kaikkein suurin ongelma sisältyy juuri siihen, että palkan käsite määritellään toisella tavalla kuin voimassa olevassa työlainsäädännössä.

Tämän esityksen mukaan myös itsenäisen yrittäjän käsitteestä palkanmaksun yhteydessä

luovuttaisiin ja käyttöön otettaisiin ennakkoperintärekisteri. Ennakkoperintärekisterin käyttöönotto johtaisi siihen, että työnantajan ennakonpidätysvelvollisuus jätetään tavallaan työntekijän ratkaistavaksi sillä tavalla, että on selvitettävä, onko hän merkittynä tuohon ennakkoperintärekisteriin vai ei. Eli jos hän on ennakkoperintärekisterissä, silloin työnantaja ei suorita ennakonpidätystä, ja jos hän ei siinä ole, silloin on kysymys perinteisestä työsuhteesta.

Tämän esityksen perustelujen mukaan muutoksen tarkoituksena on helpottaa yrittäjäksi ryhtymistä ja myös suojata työn teettäjä ennakoimattomilta seurauksilta. On varmasti selvää, että yrittäjäksi ryhtyminen helpottuu, jos tarvitsee vain ilmoittautua ennakkoperintärekisteriin ja on sitä kautta yrittäjä; se on varmasti nykykäytäntöön verrattuna huomattavasti helpompaa. Mutta työnantajan suojaaminen, jota hallitus myös pitää perusteluissaan tärkeänä, onkin jo vähän toinen juttu. Esimerkiksi työnantajana toimiva kotitalous luulee helposti, kuten ed. Backmanin äsken totesi, olevansa tekemisissä ns. normaalin yrittäjän kanssa silloin, kun hänelle töihin tulevalla henkilöllä on ennakkoperintärekisteristä todistus. Mutta tämä luulo saattaakin työn teettäjälle kostautua myöhemmin aika lailla arvaamattomasti. Kun työn teettäjä luulee olevansa tekemisissä yrittäjän kanssa, hän ei silloin luonnollisestikaan suorita ennakonpidätystä ja luulee, että asia on sen jälkeen selvä. Hänellä on töissä yrittäjä, joka huolehtii omista maksuistaan ja vastuistaan jne.

On kuitenkin syytä muistaa, kuten lakiesityksessä selvästi sanotaan, että tällä ratkaistaan vain ennakkoperintä. Siis mitään muuta ratkaisua tämä laki ei pidä sisällään kuin ratkaisun ennakkoperinnän suorittamisesta. Verottaja voi jälkikäteen tulkita työn tekemisen normaaliksi työsuhteeksi ja toteaa, että olisi tullut soveltaa työsopimuslakia, työaikalakia, vuosilomalakia, työturvallisuuslakia, tapaturmavakuutuslakia ja työnantajan eläkelakia. Siis kaikki tällaiset velvoitteet saattava tulla työn teettäjälle aivan täytenä yllätyksenä.

Voimme vain kuvitella, mitä seuraa, jos tällaisessa ns. työsuhteessa tapahtuu esimerkiksi työtapaturma. Silloin työnantaja, siis työn teettäjä, on vastuussa kaikesta, mitä on tapahtunut, siitä huolimatta että hän uskonut olevansa tekemisissä yrittäjän kanssa. Mutta uskominen ei millään tavalla työn teettäjää vapauta. Sen jälkeen kun esimerkiksi tapaturma on tapahtunut, työn teettäjä joutuu maksamaan vakuutusmaksut moninkertaisina, samoin eläkevakuutusmaksut. Kun tapaturmatapauksessa on selvinnyt, että on kysymys työsuhteesta, työn teettäjä saattaa jälkikäteen joutua maksamaan sairausajan palkat, ylitöistä tulee korvaus, totta kai, samoin vaaditaan vuosilomakorvaukset jne. Kaikki vaatimukset saattavat tulla jälkikäteen täytenä yllätyksenä työn teettäjälle.

Alun perin työn teettäjä luuli, että kysymys oli normaalista yrittäjän kanssa tapahtuvasta asioinnista, ja asia voi kääntyäkin kokonaan sellaiseksi, että kysymys on aivan tavallisesta työsuhteesta, ja kaikki edellä mainitut velvoitteet tulevat työn teettäjälle niin kuin työnantajalle kuuluu tullakin. (Ed. Korhonen: Tuleeko sakot päälle?) — Varmasti tulee kaikki sakot päälle, ja siinä on sakkoa jo tarpeeksi, että nämä maksut tulevat yleensä moninkertaisina sen jälkeen.

Näiltä yllätyksiltä voitaisiin tämän lain yhteydessä hyvin pitkälle välttyä juuri sillä, että poistettaisiin 4 §:stä sen 2 momentti, siis tämä uusi, työlainsäädännöstä poikkeava työn määrittely. Kun poisto tehtäisiin, tilanne selkiytyisi huomattavasti, koska silloin työnantajan velvollisuudet ja yleensä työnantajan ja työntekijän suhteet säilyisivät tältä osin nykytyölainsäädännön mukaisina.

Arvoisa puhemies! Toinen suuri puute lakiehdotuksessa on siinä, että lakiehdotuksella luodaan tavallaan kahden hintaista työtä sosiaaliturvamaksujen osalta. Normaalityösuhteestahan maksetaan työnantajan sosiaaliturvamaksut. Lakiesitystä valmistellut yrittäjätyöryhmäkin esitti, että tämän esityksen ohella olisi tullut säätää erityinen työnantajan ansiotulosta suoritettava sosiaaliturvamaksu, siis saman suuruisena kuin työnantajan sosiaaliturvamaksu, jolloin sosiaaliturvamaksun suhteen ei olisi tehty toisen hintaista työtä. Mutta tähän hallituksen esitykseen, tuon työryhmän esityksestä huolimatta, sitä ei ole sisällytetty. Tämä johtaa ensinnäkin siihen, että sosiaaliturvan rahoituksen kertymään tulee 200—300 miljoonan markan aukko. Siis tieten tahtoen ollaan luomassa tämän suuruista aukkoa.

Nyt voidaan hyvin kysyä, kuka on niin hoopo, että työn teettäjänä ottaa itselleen töihin kalliimman työntekijän, jos suinkin on valittavissa halvempi vaihtoehto. Juuri valinnan vaihtoehto saattaa johtaa monessa suhteessa melkoiseen keinotteluun, koska hyvin helposti ollaan lupaamassa ns. työntekijälle, että saat pikkuisen enemmän rahaa käteen, kun minun ei tarvitse maksaa sosiaaliturvamaksuja, ja huolehdit sitten itse

omista maksuistasi. Se saattaa ihan hyvin johtaa keinotteluun ja sosiaaliturvan rahoituksen kiertämiseen.

Verojaostossa oli erityisen hyvänä esimerkkinä muusikkojen asiantuntija joka sanoi, että heidän alallaan tämä tulee varmasti johtamaan melkoiseen sekamelskaan. Lain hyväksymisen jälkeen mihinkään ei oteta enää töihin esimerkiksi ravintolamuusikkoja lyhyeen työsuhteeseen, vaan sanotaan, että jos sinulla on esittää ennakkoperintärekisteristä todistus, saat kyllä töitä, muuten et. On aivan selvää, että se tällaiseen tilanteeseen tulee johtamaan. Muusikkojen liiton asiantuntija osasi kyllä kertoa, että on paljon nuoria muusikoita, jotka eivät ole asioista perillä. Muusikot ovat yleensä sen verran taiteellisia, että tuskin kaikki ovat niin valmiita ajattelemaan omaa eläketurvaansa ja kovin kaukaisia asioita, jolloin mielellään ottavat muutaman kympin jostain keikasta enemmän rahaa, kun säästyvät ennakkoperinnältä. Saavat käteensä vähän rahaa, ja myöhemmin ovat edessä ne ongelmat, jotka tulevat esimerkiksi eläkkeen puuttumisesta jne.

Siis tämä tulee johtamaan melkoisiin keinotteluihin, ja kuten muutamat ammattiliittojen edustajat esittivät, tämä tulee varmasti johtamaan myös siihen, että jo olemassa olevilla työpaikoilla työnantajat ryhtyvät painostamaan nykyisiä työntekijöitään siihen, että lopettakaa työsuhteessa oleminen ja siirtykää uusiksi yrittäjiksi ennakkoperintärekisterin kautta, niin teille on kyllä tarjolla töitä. Tällaiset ovat aika lailla kauhistuttavia vaihtoehtoja ja saattavat johtaa paljon suurempiin huononnuksiin työelämässä kuin ne seikat, jotka tämän lakiesityksen perusteluissa on katsottu positiiviksi vaikutuksiksi.

Arvoisa puhemies! Kuten ed. Backman edellä totesi, tulemme esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä 4 §:n 2 momentin poistamista ja palkan toisen määrittelyn poistamista laista. Sen lisäksi tulemme esittämään kolmannen käsittelyn yhteydessä lausumaa työnantajan ansiotulosta suoritettavasta sosiaaliturvamaksusta.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun käsittelimme yrittäjien työttömyysturvaa, niin viittasin siihen, että aion tänään myöhemmässä asiassa palata näihin ongelmiin. Tarkoitin juuri tätä lakia. Kun ed. Apukka nyt juurta jaksain selvitti ne ongelmat, jotka tähän lakiin liittyvät, minun ei ole tarpeen niitä enää toistaa.

Laki nimenomaan mahdollistaa keinottelun, ja minkä takia? Nimenomaan, ettei tarvitsisi työnantajien sivukuluja maksaa. Kamppailemme jatkuvasti niiden ongelmien kanssa, jotka liittyvät sosiaaliturvan rahoitukseen. Jos nyt joku porukka haluaa päästä siitä irti tavallaan keinottelemalla, mitä se tarkoittaa? Että muiden pitäisi maksaa entistä enemmän. Sen takia, kun me katsomme, minkälainen sosiaaliturva on tarpeen ja ihmiset pitävät sitä tärkeänä, on myös huolehdittava siitä, että kaikki ne, joiden kuuluu osallistua sen rahoitukseen, myös osallistuvat.

Myös kunnat ovat olleet erittäin halukkaita jo irtisanomaan työntekijöitään tai maksamaan heille pienen avustuksen, jotta he ryhtyisivät yrittäjiksi. Näin työnantaja pääsee maksuista. Yksi syy on tietysti se, että kunnat joutuvat maksamaan huomattavasti suurempaa työnantajamaksua kuin yksityinen yritys. Meidän nimenomaan pitäisi katsoa tätä kokonaisuutena.

Sosiaalivaliokunta on tänään käsitellyt sosiaaliturvamaksuja ja lausuntoa valtiovarainvaliokunnalle. Muistan, että ed. Sasi yrittää esiintyä henkilönä, joka on ainoa, joka on kantanut huolta kokonaisuudesta. Toivoisin nyt, että hän todella paneutuisi koko problematiikkaan, joka liittyy näihin asioihin, ja kantaa huolta kokonaisuudesta eikä hyväksy sitä, että tulee tavallaan vapaamatkustajia ja sen sijasta, että keinottelua voitaisiin vähentää, annetaan uusia keinottelumahdollisuuksia.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meillä jatkuvasti juhlapuheissa ja eduskunnassa puhutaan siitä, että pitäisi madaltaa kynnystä yrittäjäksi ryhtymiseen. Näin on eduskunnassa monta kertaa todettu. Asia onkin nimenomaan niin, että tarvitsemme Suomessa ei vain tuhansia vaan kymmeniätuhansia uusia yrityksiä.

Eräs iso kynnys Suomessa on ollut se, että ennakkoverolipun saanti on yritystä aloitettaessa monta kertaa hyvin ongelmallista ja yrittäminen saattaa tukehtua tähän. Valiokunnassa ja verojaostossa sinällään on pidetty ennakkoperintärekisteriä tarpeellisena ja tärkeänä järjestelynä. Järjestelyllä voidaan nyt osittain edetä juuri yrittämisen helpottamisen suuntaan, mikä meillä on välttämätöntä.

On totta kai niin, että tämä on osa kokonaisuutta ja on myös ongelmia, joita täytyy jatkossa työryhmissä ja muualla selvittää. Mutta ei pidä kuitenkaan lakia muuttaa niin, kuin nyt ehdotetaan, että sen tarkoitus oleellisesti muuttuu. Viittaan myös siihen, että valtiovarainvaliokunta on edellyttänyt, että viranomaiset antavat nyt asias-

sa ohjausta ja tiedotusta, jotta ei synny ongelmia työlainsäädännön ja sosiaaliturvalainsäädännön suhteen. Tiedottamisella voidaan ongelmia paljon helpottaa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä mekin kannatamme sitä, että yrittäminen helpottuu ja yrittämisen kynnys madaltuu, ed. Ala-Nissilä. Mutta tämä laki ei ole se tapa, jolla se pitäisi tehdä. Niin kuin ed. Apukka juurta jaksain selitti, esityksessä ei ole tuotu ratkaisua niihin keskeisiin ongelmiin, jotka tällä hetkellä aiheuttavat todella suuria ongelmia henkilöille, jotka ryhtyvät yrittäjiksi. He eivät tiedä, ovatko he ennakkoverovelvollisia vai eivätkö ole, ovatko he työsuhteessa vai eivätkö ole. Jälkikäteen vasta nämä asiat ratkaistaan. Sitten saattaa tulla juuri näitä jälkimaksuja.

Mutta juuri tähän, kuten ed. Apukka totesi, tämä laki ei tuo korjausta. Asia jää yhä tyhjän päälle, ja jälkikäteen voidaan sitten joutua maksamaan suuriakin maksuja. Nimenomaan työn teettäjä voi joutua maksamaan näitä suuria maksuja. Joku kysyi, tuleeko sakkoja. Saattaa tulla sakkoja, mutta ennen kaikkea tulee ainakin viivästyskorot. Näin tämä tulee todella kalliiksi niille, jotka ovat hyvässä uskossa luulleet, että nyt tässä on kysymys yrittäjästä, ja vasta jälkikäteen vasta selviää, että näin ei ollutkaan. Juuri tämä on nykyinen ongelma, jota tällä esityksellä on sanottu pyrittävän ratkaisemaan. Mutta ikävä kyllä, nyt tämä esitys ei ratkaise koko problematiikkaa, joka asiaan liittyy.

Ed. Apukka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ed. Stenius-Kaukonen totesikin, eihän vasemmistoliittokaan missään suhteessa ole vastustanut sitä, että yrittäjäksi ryhtymisen kynnystä madalletaan ja helpotetaan. Päinvastoin siltä osin olemme täysin samaa mieltä, ja ennakkoperintärekisteri tässä suhteessa ei ilmeisesti mikään huono ratkaisu ole, mutta mielestämme ei tieten tahtoen pidä tehdä tällaisia liskuja niin kuin nyt puheena olevaan lakiin on rakennettu.

Ed. Ala-Nissilä varsin hyvin verojaostossa mukana olleena tietää, mitä työoikeuden professori Tiitinen lausuntonaan sanoi tästä laista. Hän oli sitä mieltä, että 4 §:n 2 momentin poistamisella tästä laista kaikkein suurimmat epäkohdat poistetaan, ja hänen mielestään olisi pitänyt näin tehdä. Me olemme vastalauseessamme lähteneet siitä. Jos olisitte suostuneet siihen, että ennakkoperintälakiin sisältyvä uusi, työlainsäädännöstä poikkeava työsuhteen määrittely olisi jätetty pois, tämä laki olisikin aivan toisella tavalla käsiteltävissä.

Toinen asia: Jos sosiaaliturvan rahoitus olisi myös ratkaistu sillä tavalla kuin mietintöön liitetyn vastalauseen lausumassa on sanottu, asia olisi hyvin toisenlaisessa kunnossa kuin se on tällaisenaan. Mutta kun hallituspuolueet haluavat sen väen väkisin viedä tässä muodossa läpi, ei tätä voi hurraten työntekijä- eikä työnteettäjäpuolellakaan vastaanottaa.

Ed. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ala-Nissilä yrittää kääntää asian aivan päälaelleen. Hän poistui salista. Mutta eihän uutta työpaikkaa luoda sillä, että entisen työpaikan nimike muutetaan yrittäjänimikkeelle. Ei se luo mitään uutta, ei se synnytä uutta työpaikkaa. Se siirtää vain olemassa olevan työpaikan jonkin uuden nimikkeen alle. Eihän se voi olla lainsäädännön tarkoitus, että luodaan mahdollisuuksia, joilla mahdollisesti keinotellaan uudella nimikkeellä, joku tarkoituksella, joku tarkoituksetta. Mutta se tarkoittaa sitä, että kustannukset siirtyvät kuitenkin joko jäljelle jääville työntekijöille tai yhteiskunnalle maksettavaksi jonkin aparaatin kautta. Kyllähän ed. Ala-Nissilän lähtökohta on aivan oikea: Yrittämisen kynnystä pitää madaltaa, mutta järkevällä tavalla ja järkevää yrittämistä edistäen eikä yrittäen keinotella yrittäjä-nimikkeellä.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! On ehkä syytä todeta, että nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys on erittäin suuri parannus nykyiseen tilanteeseen. Ed. Stenius-Kaukonen on siinä oikeassa, että kaikkia niitä ongelmia, joita työsuhteen ja työn tekemisen verottamiseen liittyy, tällä hallituksen esityksellä ei kyetä korjaamaan. Mutta voin sen sanoa, että voin kysyä keneltä tahansa salissa, mitkä olisivat ne ehdotukset, joilla nuo ongelmat voitaisiin ratkaista, ja niitä ehdotuksia on äärimmäisen vaikea löytää. Hyvää tahtoa parannuksiin toki on olemassa, mutta voin sanoa, että hallituksen esitys siinä muodossa, kuin se on eduskunnassa, on suuri edistysaskel ja kaikkein parhaalla mahdollisella tavalla korjaa ne ongelmat, joita nykytilanteessa on.

Nykyinen tilanne on äärimmäisen vaikea siitä syystä, että itsenäisen yrittäjän käsite on erittäin epäselvä. Se vaihtelee hyvin paljon tilanteesta riippuen. Otan esimerkin. Hyvänä aikana saattoi olla esimerkiksi jollakulla konsulttitoimisto, jol-

la oli neljä työnantajaa, tai hän teki neljälle taholle toimeksiantoja. Häntä pidettiin itsenäisenä yrittäjänä. Laman seurauksena toimeksiantajien lukumäärä putosi kahteen. Yhtäkkiä verottaja puuttuu vuoden pari jälkikäteen tilanteeseen ja toteaa, että henkilö ei olekaan enää itsenäinen yrittäjä, vaan onkin työsuhteessa. Tämän jälkeen aletaan sitten työnantajalle ja työntekijälle jälkikäteen määrätä ennakonpidätysvelvoitetta. Voin sanoa, että nämä tilanteet ovat käytännössä äärimmäisen kohtuuttomia ja epäoikeudenmukaisia. Tästä ongelmasta on päästävä eroon.

Se, että perustetaan tällainen ennakkoperintärekisteri, on ehdottomasti kaikkein paras keino päästä tästä ongelmasta eroon. Tärkeätä on se, että nimenomaan jälkikäteen selvittämisestä pyritään pääsemään eroon ja lähdetään siitä, että kun tietyllä tavalla on menetelty, riittävästi asioita selvitetään siinä vaiheessa ja voidaan luottaa siihen, että ne menettelytavat ovat oikeita.

Mitä tulee niihin vääriin käsityksiin, joita on varsin paljon esitetty, täytyy ensinnäkin todeta, että työsuhde säilyy edelleen työsuhteena. Jos työntekijä on työsuhteessa, työnantajalla on velvollisuus suorittaa ennakonpidätys. Hänellä on velvollisuus suorittaa myös kaikki työnantajan velvoitteet. Työntekijän asema lakiesityksen johdosta ei heikkene piiruakaan millään tavalla. Työntekijän asema on suojattu meillä työlainsäädännössä. Tältä osin tilanne on hyvässä kunnossa. Voi sanoa, että ehkä jossakin määrin teoretisointia esitettiin tämän osalta, mutta se johtui siitä, että eräät asiantuntijat eivät huomanneet sitä, että kyseessä oli vain verotuksellinen kohtelu eikä työlainsäädännöllinen kohtelu, mihin hallituksen esityksellä puututaan.

Erittäin tärkeänä pidän sitä, että lakiesityksen myötä myös työnantaja saa suojaa. Nimenomaan momentissa, jota on esitetty poistettavaksi, lähdetään siitä, että työnantaja, jos hän on menetellyt vilpittömästi ja tarkastanut tietyt seikat siinä yhteydessä, kun hän on alkanut maksaa korvauksia sille, joka työtä tekee, voi luottaa sitten siihen, että hänen toimenpiteisiinsä ei jälkikäteen puututa. Jos työntekijä ei ole työsuhteessa mutta tekee työtehtäviä lähes työnantajan asemassa olevalle henkilölle ja jos työtä tekevä henkilö on ennakkoperintärekisterissä, silloin tiedetään, että asia on täysin selvä.

On ehkä syytä todeta se, että verohallituksen pääjohtaja Jukka Tammi oli valmis menemään paljon pidemmälle. Hän oli sitä mieltä, että työntekijä ja työnantaja voisivat keskenään sopia siitä, mitä säännöksiä noudatetaan, riippumatta siitä, mitä työlainsäädäntö sanoo. Tältä osin hallitus oli huomattavasti varovaisempi. Ainakin näin ensimmäisenä askeleena se linja, jonka hallitus on omaksunut — että työsuhde on työsuhde, mutta muilta osin voidaan menetellä siten, että ennakkoperintärekisteri antaa sekä työntekijälle että työantajalle suojaa siinä suhteessa, että sen mukaisesti verotuksessa menetellään — on mielestäni aivan oikea.

Mitä tulee siihen ed. Apukan esitykseen, että 4 §:n 2 momentti poistetaan, jossa juuri kiinnitetään huomiota työnantajan selonottovelvoitteeseen, voi sanoa, että se murtaa oikeastaan sen kaikkein olennaisimman osan, joka hallituksen esityksessä on. Sen jälkeen me olemme nykyisen tilanteen kaltaisissa vaikeuksissa, koska enää ei voida luottaa siihen, että jos etukäteen asiat on selvitetty, se selvitys olisi riittävä, vaan jälkikäteisiä puuttumisia vallitsevaan tilanteeseen voidaan edelleen lähestulkoon nykyisessä laajuudessa jatkaa.

Sitten on kiinnitetty huomiota siihen, että sosiaaliturvamaksuja ei työtä tekevä joudu maksamaan. Tältä osin täytyy todeta, että nykyinen tilanne vain säilyy. Ei tapahdu nykytilanteeseen nähden yhtään mitään muutosta. Tämä on tärkeätä muistaa: Työn tekeminen ei tule millään tavalla edullisemmaksi hallituksen esityksen johdosta. Täytyy sanoa, että tuo velvoite olisi ollut varsin suuri, ja mm. yrittäjäjärjestöt suhtautuivat hyvin kriittisesti siihen, että tällainen sosiaaliturvamaksuvelvollisuus olisi asetettu.

Mutta täytyy muistaa, että toisaalta varsin epäedulliseksi tekee sen, että henkilö tekee yrittäjänä työtä, se että nykyisin palveluistakin joudutaan maksamaan arvonlisäveroa. Jos olet työsuhteessa, arvonlisäverovelvollisuus ei sisälly työsuhteeseen, mutta jos olet tuollaisessa rekisterissä ja suoritat palveluita jollekin toiselle, periaatteessa olet silloin arvonlisäverovelvollinen. Siitä syystä arvonlisäverolakiinkin tehdään muutos, jossa juuri selvennetään tätä. Sanon, että jokainen, joka miettii sitä, ryhtyykö yrittäjäksi, joutuu miettimään, kannattaako se, kun joutuu sitten siltä, jolle työn tekee, perimään arvonlisäveron. Sanon, että tämä ilmeisesti johtaa siihen, että tällaiseen rekisteriin hakeutuminen on jopa ei-houkuttelevaa eikä, niin kuin on väitetty, houkuttelevaa.

Arvoisa puhemies! On totta, mihin on kiinnitetty huomiota, että saattaa syntyä joitakin vääriä käsityksiä. Jotkut saattavat kuvitella, että kun ilmoittautuvat ennakkoperintärekisteriin, sen jälkeen heidän ei tarvitse hoitaa mitään vel-

voitteita, jotka liittyvät heidän sosiaaliturvaansa. Tästä syystä valiokunnan mietinnössä kiinnitetäänkin huomiota siihen, että kun tällaiseen rekisteriin ilmoittautuu, henkilölle täytyy kertoa, mitkä ovat hänen sosiaaliturvaansa liittyvät velvollisuudet. Uskon, että tämä tieto varmasti on hyvin hyödyllistä ja auttaa henkilöä toimimaan siten, että hän myös oman sosiaaliturvansa turvaa.

Arvoisa puhemies! Pidän hallituksen esitystä erityisen hyvänä, ja mielestäni se noudattaa varsin hyvin nykyisiä työoikeudellisia periaatteita ja nimenomaan verotusmenettelyssä auttaa huomattavasti sekä työnantajaa että työntekijää.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Ehkä verojaoston puheenjohtajan ed. Sasin olisi hyvä tutustua myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön n:o 33, joka koskee yrittäjille luotavaa työttömyyskassajärjestelmää. Valiokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota siihen, että voi syntyä nyt verolain muutoksen johdosta ja kassajärjestelmän luomisen jälkeen ongelmia juuri sen suhteen, että työttömyyskassajärjestelmässä yrittäjä voi valita itse sen työtulon, jonka perusteella maksetaan kassan jäsenmaksut. Nyt nimittäin voi syntyä sellaisia tilanteita, joihin kiinnitin aikaisemmin puheenvuorossani huomiota, että ns. paperiyritystenkin osalta varmuuden vuoksi liitytään työttömyyskassaan, vaikka varsinaisesti ei yritystoimintaa ole harjoitettukaan ja on pidetty esimerkiksi pöytälaatikossa firmaa. Kun ovat uhkaamassa toimeentulovaikeudet, sitten halutaankin kassan kautta päästä työttömyysturvan piiriin. Minusta jatkossa on hyvin tarkkaan seurattava, mitä nyt käsittelyssä olevan lainmuutoksen ja työttömyyskassajärjestelmän luomisen kautta seuraa yritystoiminnan osalta.

Ed. Apukka: Rouva puhemies! Ed. Sasi totesi, että kyseessä on melkoinen edistysaskel, joka parhaalla mahdollisella tavalla korjaa tällä hetkellä vallitsevia ongelmia. Ed. Sasi tapansa mukaan niin kuin monesti muulloinkin esiintyi tässäkin siinä äänensävyssä, että hän on ainoa, joka asiat kunnolla tietää. Hän arvosteli kovasti myös sitä, mikä on mietintöön liitetyssä vastalauseessa olennaisinta, eli sitä, että 4 §:n 2 momentti poistettaisiin. Ed. Sasi sanoi, että sen poistaminen murtaa olennaisen osan koko esityksen sisällöstä. Mutta perustelen meidän vastalauseeseemme sisältyvää 4 §:n 2 momentin säännöksen poistamista työoikeuden professoria Tiitistä suoraan lainaten. Hän tässä maassa ilmeisesti nämä asiat tietää parhaiten. Luen vain yhden lauseen: "Tällaiset kielteiset lopputulemat voidaan välttää tai niitä ainakin vähentää olennaisesti, jos hallituksen esityksestä poistetaan sen 4 §:n 2 momentin säännös."

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! En yhdy ed. Sasin näkemykseen, että 4 §:n 2 momentti olisi jotenkin olennaisin osa puheena olevaa lakia. Olennaisempaa on nimenomaan ennakkoperintärekisteri, joka on 6 §:ssä siten ilmaistuna, että niissä tapauksissa, joissa suoritusta ei ole pidettävä palkkana, on toimitettava ennakonpidätys. Sitten on poikkeuksia siitä, ja yhtenä siellä on se, että suorituksen saaja on merkitty ennakonperintärekisteriin. Tässä mielessä 4 §:n 2 momentti voidaan hallituksen esittämässä muodossa poistaa.

Minusta on hyvin ratkaisevaa tarkoitus, mihin tällä pyritään. Tässä suhteessa olen huolissani ministeri Viinasen allekirjoittamasta lausunnosta, jonka valtiovarainministeriö on antanut 23.11. tästä asiasta. Ensinnäkin todetaan, että ei pitäisi puuttua sellaisiin tilanteisiin, joissa osapuolet ovat yksimielisiä sopimussuhteen sisällöstä eivätkä ryhtyisi kiistelemään sen työoikeudellisesta luonteesta. Siinä jatketaan: "Nykyisin verotuksessa päädytään liian usein siihen, että korvaus vastoin osapuolten yksimielistä käsitystä katsotaan palkaksi, vaikka työn suorittaja ei koe olevansa tällaisen suojan tarpeessa. Ratkaisut ovat yleensä pikemminkin vastoin työn suorittajan etua, koska toiminnan katsominen palkkatyöksi voi olennaisesti vaikeuttaa toimeksiantojen saamista."

Tämä kertoo yksiselitteisesti sen, että nykyisin ongelma on nimenomaan toimeksiantojen saaminen, jos työn suorittaminen tulkitaan palkkatyöksi. Tähän nimenomaan pitäisi puuttua, mutta ei suinkaan siten, että palkansaajan, siis työntekijän, oikeutta ja suojaa pyrittäisiin murentamaan ja sitä kautta jotenkin tehtäisiin helpommaksi hänen työllistämisensä. Tämä menettelytapa on väärä ja sotii kaikkea sitä vastaan, mikä on esimerkiksi työlainsäädännön peruslähtökohta.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Tärkeätä on havaita se, että 4 §:n 2 momentilla on erittäin suuri merkitys siltä kannalta, minkä merkityksen ennakkoperintärekisteri ylipäätänsä tulee saamaan. Mielestäni, kun ennakkoperintärekisteriin on merkitty, sen pitäisi antaa erittäin suuri

suoja ja poikkeamia pitää esiintyä vain niissä tapauksissa, joissa kyseessä on täysin selvä työsuhde.

Ed. O. Ojalalle haluan todeta, mitä tulee sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön, että se kiinnittää huomiota aivan oikeaan ongelmaan, mutta tämä ongelma on olemassa jo työttömyysvakuutusmaksujen osalta tänäkin päivänä sikäli, että eihän täysin tuntematonta ole se, että luodaan valetyösuhteita, joiden perusteella nostetaan erittäin huomattavia työttömyyskorvauksia. Näin ollen tämä ongelma ei ole riippuvainen siitä, onko kyseessä työntekijä vai yrittäjä, vaan väärinkäytöksiin kaikissa tilanteissa on mahdollisuus. On täysin selvää, että kaikin keinoin tällaiset väärinkäytösmahdollisuudet tulee pyrkiä ehkäisemään. Luulen, että kun tällainen rekisteri perustetaan, siltä osin myös valvonta tulee olemaan jossakin määrin helpompaa.

Mitä tulee professori Kari-Pekka Tiitisen lausuntoon, täytyy todeta, että tuo lausunto oli ensi sijassa työoikeudellinen ja professori Tiitinen ei ole verotuksen asiantuntija. Tässä suhteessa mielestäni jäi tiettyjä puutteita siltä osin, kun hän pyrki koplaamaan työoikeutta ja verotuksen käytäntöä toisiinsa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

4 §

Keskustelu:

Ed. B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Ehdotan vastalauseen mukaisesti, että 4 §:n 2 momentti poistetaan.

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Backmanin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Backman ed. Apukan kannattamana ehdottanut, että 2 momentti poistettaisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 43 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 72. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 a, 6, 6 a — 6 c, 24 a ja 51 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta toisen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotus laiksi ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 155
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti totean, että lailla on hyvä tarkoitus. Tarkoitus on estää veronkierto, joka tapahtuisi siten, että ulkomaille perustettaisiin yhtiö, joka ei harjoita varsinaista tuotannollista toimintaa, vaan tuon yhtiön pääasiallinen tarkoitus olisi siirtyä alemman verokannan valtion piiriin. Esityksellä puututaan siis hyvin tärkeään asiaan.

Valiokuntakäsittelyssä on tehty hallituksen esitykseen yksi muutos, joka kuitenkin on vastoin varsinaista lain perustetta. Valiokunnassa on 2 §:ään sisällytetty varustamotoiminta samalla tavalla kuin teollinen tuotantotoiminta. Kuitenkin valtiovarainministeriön vero-osasto toteaa lausunnossaan: "Varustamotoiminnan osalta on huomattava, että ulkomaiset suomalaisomisteiset varustamotoimintaa harjoittavat yhteisöt ovat tyypillisesti postilaatikkoyhtiöitä ja sellaisina luonteeltaan väliyhteisölainsäädännön ydinaluetta."

Valtiovarainministeriön kannanoton perusteella on syytä todeta, että varustamotoimintaa

ei tulisi vapauttaa tämän lain piiristä. Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään tältä osin 2 §:ään muutosesityksen.

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Yleensä hallituksen esitykset eivät ole viime aikoina opposition kannalta kovin kehuttavia olleet, mutta siitä huolimatta että ne eivät ole kovin hyviä, tässä talossa verojaostossa ja valtiovarainvaliokunnassa osataan niitä vieläkin huonontaa. Niin kuin ed. Backman totesi, tämä on yksi sellainen asia, jossa me opposition ihmiset joudumme valitettavasti olemaan hallituksen asiantuntijoiden kannalla.

Kun ed. Backman lainasi valtiovarainministeriön vero-osaston lausuntoa, siinä nimenomaan oli varustamotoiminta otettu esimerkiksi tällaisista postilaatikkoyhtiöistä ja todettu, että se on juuri ydinaluetta, mihin meidän pitäisi pystyä tällä lailla puuttumaan. Siitä huolimatta verojaosto ja valtiovarainvaliokunta katsovat, että se ydinalue on juuri sellainen alue, joka tässä pitäisi saattaa parempaan asemaan kuin muut yritykset. Sen vuoksi tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä kannattamaan ed. Backmanin tekemää esitystä, että palattaisiin 2 §:n osalta hallituksen esityksen muotoon.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakiesityksellähän pyritään ehkäisemään veron välttämistä. Toisaalta on ollut tarpeen ottaa huomioon laissa se, että suomalaiset tuotannolliset yritykset voivat harjoittaa toimintaa ulkomailla ja sillä tavalla vahvistaa omaa asemaansa myös kotimaassa. Se, että tässä on laivanvarustustoiminta rinnastettu tuotannolliseen toimintaan, on mielestäni perusteltua siinä mielessä, että tässä ei todellakaan ole kysymys mistään postilaatikkoyhtiöstä, vaan tämä edellyttää toiminnan harjoittamista näissä verokeidasvaltioissa. Sillä tavalla omalta osaltaan tässä on haluttu turvata suomalaisen laivanvarustustoiminnan pärjäämistä kovassa kansainvälisessä kilpailussa, ja siinä mielessä tämä muutos on varsin perusteltu.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta, että hallituksen esitys on sinänsä erittäin hyvä, mutta kun katsotaan suomalaisia yrittäjiä, niin heille tietysti tulisi pyrkiä turvaamaan yhdenvertaiset kansainväliset toimintaedellytykset. Mitä tulee sellaiseen laivanvarustustoimintaan, joka koskee laivaliikennettä vain muualla kuin Suomen rannikkovesillä, niin on täysin luonnollista, että niille yrityksille tulisi antaa mahdollisuus operoida edelleenkin ns. mukavuuslippumaissa. Tärkeätä on, että on haluttu lähteä juuri siitä, että postilaatikkoyritykset tässä suhteessa eivät ole mahdollisia, vaan lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin 1) kohdassa todetaan: "asuinvaltiossa harjoittamasta laivanvarustustoiminnasta". Tämä asettaa juuri sen ehdon, että kyseessä ei ole postilaatikkotoiminta, vaan nimenomaan tuosta valtiosta käsin harjoitettu laivanvarustustoiminta. Näin ollen se kritiikki, mitä äsken tätä esitystä kohtaan suunnattiin, on mielestäni virheellistä.

Ed. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin edustajaveljet Backman ja Apukka tässä edellä, että tämä pitäisi hyväksyä hallituksen esityksen mukaisena laivanvarustustoiminnan osalta.

Oikeastaan karrikoidusti voi sanoa, että syy, miksi tämä muutettiin verojaostossa, on se, että koska laivanvarustajat eivät ole tähänkään asti maksaneet veroja toiminnastaan, niin ei heidän tule maksaa niitä toiminnastaan kansainvälisissä verokeitaissakaan, ja tätä en voi hyväksyä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 § hyväksytään keskustelutta.

2 §

Keskustelu:

Ed. B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Ehdotan vastalauseen mukaisesti, että 2 § saisi sen muodon, joka on hallituksen alkuperäisessä esityksessä.

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Backmanin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Backman ed. Apukan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 62 jaa- ja 56 ei-ääntä; poissa 81. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

3—8 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Ehdotukset laeiksi Helsingin yliopistosta annetun lain muuttamisesta ja Eläinlääketieteellisestä korkeakoulusta annetun lain kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 228
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 24

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 24. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 11, 17 ja 31 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
toisen lakiehdotuksen 1—4 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhetta ryhtyy johtamaan toinen varapuhemies Pelttari.

---

16) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 273
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 35

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 35. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5 b, 6, 9, 9 a, 10, 10 b, 11 ja 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Hallituksen esitys n:o 319 laiksi ammattikorkeakouluopinnoista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M y l l e r : Arvoisa puhemies! Käsillä on nyt kauan odotettu laki ammattikorkeakouluopinnoista. Kokeilut ovat eri paikkakunnilla toimineet jo useamman vuoden ajan. Työinto ja kehittämistarmo ovat olleet ainakin minun hyvin tuntemassani Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa korkealla. Opettajat ja muut kehittämistyössä mukana olevat eivät ole laskeneet työtuntejaan, vaan yhtä hyvin pyhät kuin arjetkin ovat menneet uusien opetusmenetelmien ja eri alojen yhteistoiminnan suunnittelussa. Tästäkin syystä olisi välttämätöntä, että vakinaistamiset niissä ammattikorkeakouluissa, jotka ovat jo itse luoneet omat valmiutensa, tapahtuisi niin nopeasti kuin mahdollista. Ensimmäiset vakinaistamiset tulisi tehdä jo ensi keväänä, ja tämä edellyttää tietysti sitä, että tämä laki käsitellään ripeästi eduskunnassa.

Vakinaistamisen perusteiden pitää olla samoja, joita esitettiin kokeilun aikana. Yhtenä tärkeimmistä on se, että ylläpitäjäkysymys ratkaistaan. Edellytyksenähän vakinaistamiselle tähän saakka on pidetty sitä, että ammattikorkeakoulussa mukana olevat oppilaitokset kuuluvat samalle ylläpitäjälle. Se, että useimmilla paikkakunnilla ei tätä kysymystä ole saatu ratkaistua, ei saa pitkittää niiden ammattikorkeakoulujen vakinaistamista, jotka ovat saaneet asiansa järjestykseen.

Vakinaistamisilla ei voi kuitenkaan olla tiettyjä päivämääriä, niin että tiettyyn päivämäärään mennessä tietty määrä vakinaistetaan ja taas otetaan uusi päivämäärä, jolloin joku vakinaistetaan, tai pidetään erilaisia blokkeja, vaan vakinaistamisen on oltava prosessi, joka etenee sitä mukaa, kuin ammattikorkeakoulut kypsyvät sille tasolle, että ne voidaan vakinaistaa. Niin tuon prosessin pitää liikkua.

Kaikkein tärkein kysymys on se, että vakinaistamisten pitää olla objektiivisin kriteerein perusteltuja. Ei saa tapahtua niin, että jako tapahtuu sillä perusteella, mistä ministerit kulloinkin sattuvat olemaan. Lähtökohtana tulee olla sen, kuinka ammattikorkeakoulu vastaa koulutustehtävään alueella ja kuinka ammattikorkeakoulu vastaa myös alueelliseen kehittämishaasteeseen.

Tärkeätä kriteereitä valittaessa on myös se, mitkä ovat koulutuksen sisällölliset ja muut vahvuudet. Tavoitteenahan tulee olla koulutuksen yleisen tason kohottaminen ja uudenlaisten ammatillisten asiantuntijoiden tuottaminen. Opiskelijoiden ja suomalaisen elinkeinoelämän kannalta on välttämätöntä, että koulutus ja tutkinnot ovat vertailukelpoisia Euroopan eri maiden tutkintojen kanssa.

Opetusministeriön tiedotteessa, joka julkaistiin alkuviikosta, esitettiin, että ammattikorkeakouluja tullaan vakinaistamaan erityisesti niille alueille, joilta puuttuu tiedekorkeakoulu. Tällaiseen näkemykseen ei voi yhtyä. Tärkeimpänä kriteerinä tulee olla sen, miten korkeatasoista opetus on ja miten se on järjestetty. Kansainvälisyys ja monialaisuus tulee turvata. Tätä kautta juuri syntyy sovellettavaksi innovaatioiden ja tuotantoelämän tarpeisiin uutta tietotaitoa, jota me nyt kipeästi tarvitsemme ja jota lähdettiin ammattikorkeakouluilla hakemaan.

Ammattikorkeakoulupaikkakunnista ei saa tulla poliittinen palkitsemistapa. Yliopisto ja ammattikorkeakoulut eivät ole toistensa vaihtoehtoja, vaan voivat yhdessä järkevällä yhteistyöllä ja työnjaolla ja jopa kilpailulla päästä korkeatasoisempiin tuloksiin kuin kumpikin erikseen. Ammattikorkeakouluissa on useilla alueilla myös sellaista osaamista, jota yliopistosta puuttuu ja jota kuitenkin alueellisessa kehittämisessä tarvitaan. Toisaalta on aivan selvä, että tiedeyliopistojen tehtävä on erilainen. Niiden tehtävä on tuottaa pääasiassa perustutkimusta ja ammattikorkeakoulujen soveltavaa tutkimusta ja soveltaa näitä tutkimustietoja yhdessä alueella toimivien yritysten kanssa.

Esimerkiksi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa on teknillisen alan, kaupallisen alan, muotoilualan ja kuvataiteen, terveydenhuoltoalan, sosiaalialan, ravitsemus- ja talousalan sekä metsä- ja puutalousalan koulutusta. Näitä alueellisen elinkeinoelämän kannalta ratkaisevan tärkeitä aloja, sosiaali- ja metsäalaa lukuunottamatta, ei ole lainkaan yliopistossa.

Haluankin vielä kerran painottaa sitä, että ammattikorkeakouluja vakinaistettaessa on ensiarvoisen tärkeää pitää kriteerinä sitä, millä tavoin koulutuksen tasoa maassamme saadaan nostettua. Tässä mielessä on hyvä, että lain yleisperusteluissa on seuraava virke: "Tarkoitus on, että opetusministeriö käyttäisi hakemusten arvioinnissa tarpeellista asiantuntija-apua esimerkiksi arviointityöryhmän muodossa." Toivon, että sivistysvaliokunta vielä tähdentää tämän periaatteen tärkeyttä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan ihmetellä erästä periaatteellisesti tärkeää seikkaa, joka on otettu lakiin aivan sen loppumetreillä. Kysymys on ammattikorkeakoulujen hallinnosta. Valtioneuvosto teki 18.6.93 periaatepäätöksen siitä, että valtio luopuu kaikesta ammatillisesta koulutuksesta ja aivan erityisesti korostettiin eri yhteyksissä, ettei valtio ryhdy ammattikorkeakoulujen omistajaksi. Nyt kuitenkin laissa todetaan, että valtio voi omistaa ammattikorkeakouluja. Asia on sanottu niin, että valtion on tarpeen ylläpitää ammattikorkeakouluja, elleivät valtakunnalliset tavoitteet muutoin toteudu.

Nähdäkseni kysymys on hyvin pitkälti siitä, että tietyillä paikkakunnilla ei ole päästy keskinäisten kiistojen yli ja tästä syystä on varattu mahdollisuus perustaa samalle paikkakunnalle useampi ammattikorkeakoulu. Tällä tavoin ei tämän pykälän tulkintaa tulisi kuitenkaan laajentaa. Muutoin on vaara, että jälleen kerran valtiovalta on saamassa epäluotettavan sopimuskumppanin maineen. Niillä alueilla, joilla todella uskottiin ministeriön vakuutuksiin omistuspohjan järjestämisestä mieluummin kunnalliselle pohjalle tai ainakin yhteiselle omistajalle, joutuvat nyt hankkeiden vetäjät outoon valoon, ellei kaikilta vakinaistettavilta ammattikorkeakouluilta samaa vaadita.

Kaiken kaikkiaan nyt olisi tärkeää saada laki ammattikorkeakouluopinnoista pikaisesti voimaan. Tätä näkemystä on painottanut myös Suomen korkeakoulupolitiikkaa arvioinut Oecd:n asiantuntijaryhmä. Tätä edellyttää myös koulutuspolitiikkamme kansainvälinen uskottavuus.

Ed. Perho-Santala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Myller kiinnitti puheenvuorossaan huomiota mm. ammattikorkeakoulujen toimiluvan myöntämiskriteereihin. Yhdyn häneen siltä osin, että tehtäessä päätöksiä täytyy ottaa huomioon, että ammattikorkeakoulut muodostavat mahdollisimman monialaisen verkoston ja voivat toimia myös tiedekorkeakoulujen kanssa samalla paikkakunnalla hyödyntäen yhteistyömahdollisuudet ja synergiaedut.

Perustettaessa monialaisia ammattikorkeakouluja on tärkeätä, että eri opetusalat muodostavat keskenään sellaisen kokonaisuuden, että kaikki osapuolet siitä mahdollisimman hyvin hyötyvät. Toivoisin, että valiokuntakäsittelyssä kiinnitettäisiin huomiota mm. siihen, että terveyden- ja sosiaalihuoltoalan oppilaitoksista tulisi ammattikorkeakouluja niin, että tämä tärkeä toimiala ei jäisi esimerkiksi teknillisten ammattikorkeakoulujen varjoon ja että mahdollisimman moni terveydenhuoltoalan oppilaitos olisi mukana näissä yhteisprojekteissa.

Ed. Lehtinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ammattikorkeakouluopintoja koskevaa lakia on odotettu kauan. Sen eteen on tehty monissa oppilaitoksissa paljon työtä. Nyt on täysi syy odottaa toimittavan sen mukaisesti, että vakinaistamisen kriteerinä tulee ennen kaikkea olemaan laatu. On sekä suomalaisen elinkeinoelämän kannalta elintärkeää että myös oppilaiden oikeusturvan kannalta erittäin välttämätöntä, että suoritettava tutkinto on korkeatasoinen.

Tässä laissa, joka on erittäin perusteellisesti ja huolellisesti valmisteltu, on kuitenkin vielä muutamia ongelmia, joihin valiokunnassa tulee kiinnittää huomiota. Yksi niistä liittyy siihen, että ammattikorkeakouluista saatava tutkinto on rinnasteinen korkeakoulututkinnolle. Sillä perusteella on varmasti aika luontevaa, että ammattikorkeakouluissa opiskelevat odottavat itselleen palveluita mm. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä. Mikäli tähän järjestelmään mennään, täytyy todeta, että käsitykseni mukaan 16 paikkakunnalla, joilla on ollut väliaikaisia kokeiluja, puuttuvat YTHS:n palvelut. Tämä tulee olemaan varsin vaikeasti ratkaistava asia, joka ei sinänsä liity laatuun eikä ammattikorkeakouluopintoihin, mutta liittyy opiskelijoiden tuntemuksiin tasavertaisesta asemasta.

Opetusministeri Heinonen: Arvoisa puhemies! Ammattikorkeakoulu-uudistus on tämän vuosikymmenen mittavin ammatillista koulutusta ja korkeakoulujärjestelmää koskeva uudistus. Se muuttaa koko korkeakoululaitostamme ja antaa uuden sisällön korkeakoulutuksen käsitteelle, joka tähän asti on liitetty ainoastaan yliopistokoulutukseen.

Selkeänä pyrkimyksenä on ammatillisen koulutuksen rakenteellinen uudelleenjärjestely. Opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksen asemaa koulutusjärjestelmässä kohotetaan asteittain keskiasteelta selkeästi korkea-asteelle. Uudistuksen tarkoituksena on myös sopeuttaa Suomen ylin ammatillinen opetus eurooppalaiseen ja laajempaankin kansainväliseen ympäristöön. Opintoja harjoittava nuoriso ja opettajat pääsevät täysipainoisesti osallistumaan laajenevaan kansainväliseen koulutusyhteistyöhön.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet pääsevät niin ikään käyttämään tasavertaisesti hyväksi avautuvien eurooppalaisten työmarkkinoiden mahdollisuudet. Uudistuksen tärkeä piirre on, että korkeakoululaitoksen laajentuminen suuntautuu juuri ei-yliopistolliselle korkeakoulusektorille. Tämä nostaa myös korkeakoulutettujen osuutta ikäluokista.

Suomi on valinnut kansalliseksi strategiakseen kehittää maata tietointensiivisenä yhteiskuntana, jossa korkean koulutustason omaava väestö ja tutkimustoiminta luovat edellytykset tietoon ja osaamiseen pohjautuvalle tuotannolle. Koulutuksen merkitys yhteiskunnan ja työelämän muuttajana ja muotoilijana voimistuu. Suomen koulutusjärjestelmä tarjoaa hyvät edellytykset korkeakoulutettujen osuuden nostamiselle. Nuorisoasteen koulutukseen osallistuminen on kansainvälisesti korkealla tasolla, ja erityisesti lukiokoulutuksen osuus on suuri. Kehittynyt ja laaja ylempi ammatillinen koulutus luo hyvän pohjan nostaa koulutus korkeakoulutuksen tasolle ja muodostaa selvä ei-yliopistollinen sektori, jolle korkeakoulutuksen kasvu suuntautuisi. Asetetun korkean tavoitteen saavuttaminen ei ole yksinkertainen tehtävä. Tällainen tavoite vaatii tuekseen määrätietoisen toiminnan laadun varmistamiseksi.

En kuvittele, että ammattikorkeakoulusta valmistuville olisi avautumassa täysin uudet työmarkkinat ja täysin uudet työtehtävät. Ammattikorkeakoulusta valmistuvat omaavat kuitenkin hyvät valmiudet oppia jatkuvasti uutta. Näin heidän mahdollisuutensa liikkua työmarkkinoil-

la kasvavat. Monet koulutusohjelmat ylittävät perinteisiä alojen välisiä rajoja, mikä myös lisää valmistuneiden kykyä liikkua työelämässä. Vaikka monet ammattikorkeakouluista valmistuneet sijoittuvat samantapaisiin tehtäviin kuin ammatillisen korkeamman asteen koulutuksen tähän asti saaneet, he ovat tiedoiltaan ja osaamiseltaan pätevämpiä ja siis valmiimpia muuttuvaan työelämään. Näitä korkeatasoisesti koulutettuja mutta käytännöllisesti suuntautuneita tutkinnon suorittajia työelämä tarvitsee.

Pyrkimyksemme korkeakoulutuksen laajentamiseen vastaa hyvin suomalaisten toiveisiin. Koulutushalukkuutemme ja koulutuksen arvostus on Suomessa suuri. Eri selvitysten mukaan koulutus on asia, josta suomalaiset eivät halua tinkiä edes taloudellisesti vaikeina aikoina.

Ammattikorkeakoulu-uudistukseen lähdettiin Suomessa kokeilujen avulla. Vuonna 1991 kokeilulainsäädännön perusteella muodostettiin 85:stä ylempää ammatillista koulutusta antaneesta oppilaitoksista 22 väliaikaista ammattikorkeakoulua. Kokeilujen avulla on haettu malleja ja kokemuksia pysyvän järjestelmän luomista varten. Samalla tarjottiin mahdollisuus laajalle kansalliselle keskustelulle ammattikorkeakoulujärjestelmän olemuksesta. Ammattikorkeakoulujen kokeilutoimintaa jatketaan rinnan uuden lainsäädännön toimeenpanon kanssa. Tarkoitus on, että väliaikaiset ammattikorkeakoulut voivat ottaa uusia opiskelijoita vuoden 1999 loppuun saakka.

Haluan nostaa esille muutamia keskeisiä seikkoja, jotka olemme havainneet kokeilun aikana ja tuloksena: Ammattikorkeakouluissa on ollut voimakas kehittämishalu, joka on näkynyt mm. opettajien halussa kehittyä ja osallistua jatko- ja täydennyskoulutukseen. Ammattikorkeakoulut ovat lähteneet kehittämään voimakkaasti työmenetelmiään ja murtamaan vanhaa koulumaista opetus- ja opiskelutapaa. Kokeiluvaihe on parantanut kokeilussa mukana olevien ammattikorkeakoulujen kansainvälistä vertailtavuutta ja lisännyt yhteistyömahdollisuuksia. Ammattikorkeakoulujen kansainvälistymisessä onkin tapahtunut suorastaan hyppäyksenomainen kehitys. Kokeilevat ammattikorkeakoulut ovat lyhyessä ajassa kyenneet luomaan laajat yhteistyöverkot Eurooppaan ja sen ulkopuolelle. Samalla ammattikorkeakoulut ovat voimakkaasti lisänneet vieraskielistä opetusta.

Valmistelun kuluessa saadut lausunnot osoittavat, että yhteisymmärrys ammattikorkeakoulujen perustamisesta on kasvanut merkittävästi verrattuna tilanteeseen vuonna 1991, jolloin kokeilut käynnistyivät. Arvioni on myös, että kokeilu ja sen aikana käyty keskustelu on jäsentänyt käsityksiä ammattikorkeakoulujen luonteesta, tehtävästä ja asemasta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Lakiehdotus määrittelee ammattikorkeakoulut ja niissä suoritettavat tutkinnot ammatillisesti ja käytännöllisesti suuntautuneiksi sekä työelämää lähellä oleviksi, mutta yhtä selvästi korkeakouluiksi ja korkeakoulututkinnoiksi. Meillä on hyvät edellytykset toimia niin, että ammattikorkeakoulujen profiili pysyy kirkkaana ja erottuu yliopistojen roolista. Tiivis ja toimiva yhteys työelämään, jota koko kokeilun ajan on pidetty keskeisenä kehittämiskohteena, on avain profiilin selkeyteen ja erottautumiseen yliopistoista. Samalla vahva työelämäyhteys lisää luottamusta ammattikorkeakouluissa tarjottaviin koulutusohjelmiin. Tarkoituksena ei ole tehdä taikatemppua, jolla tähän asti ammatillista korkeamman asteen koulutusta antaneet oppilaitokset muuttuisivat lain nojalla ammattikorkeakouluiksi. Tason selvä nostaminen on itsestäänselvä tavoite, ja vakinaisesti perustettaville ammattikorkeakouluille asetetaan selkeät laadulliset kriteerit.

Kuukausi sitten valmistui perusteellinen ehdotus ammattikorkeakoulujen toimilupakriteereistä ja keinoista niiden jatkuvan kehityksen turvaamiseksi. Lainsäädännön nojalla on tarkoitus luoda pysyvä ammattikorkeakoulujen arviointijärjestelmä huolehtimaan ammattikorkeakoulujen jatkuvasta laadun arvioinnista ja myöhempien toimilupapäätösten edellyttämästä toimilupahakemusten arvioinnista. Tason nostaminen edellyttää määrätietoisia toimenpiteitä ammattikorkeakouluissa mutta myös tukitoimia jatkuvan kehittymisen turvaamiseksi. Kokeilun aikana onkin suunnattu tukitoimia ja määrärahoja useisiin kehittämisen kannalta keskeisiin kohteisiin. Tällaisia ovat mm. opettajille tarkoitetut jatko- ja täydennyskoulutusohjelmat, kansainvälistyminen, kirjasto- ja tietopalvelut sekä arviointijärjestelmien kehittäminen.

Näen ammattikorkeakouluilla tärkeän roolin nimenomaan pienen ja keskisuuren elinkeinoelämän yhteystyökumppaneina. Tämä työ on jo kokeiluvaiheessa käynnistynyt. Lisäksi tutkimus- ja kehitystyön perinne ja valmiudet vaihtelevat merkittävästi eri aloilla.

Ammattikorkeakoulut eivät synny tyhjästä, vaan kokoamalla yhteen eri alojen usein kooltaan suhteellisen pieniä ja ylempää ammatillista koulutusta antaneita ammatillisia oppilaitoksia.

Näin osa infrastruktuurista on jo olemassa: tilat, välineet ja opettajat. Tarkoitus on saada aikaan merkittäviä järkeistämishyötyjä oppilaitosten yhdistämisestä. Meillä ei tule olemaan mahdollisuuksia merkittäviin uusiin voimavaroihin, vaan lisävoimavarat on haettava ennen muuta järkeistämisen kautta syntyvistä hyödyistä. On myös muistettava, että ammattikorkeakouluja rahoittavat valtion lisäksi merkittävästi paikallisviranomaiset. Myös elinkeinoelämän panos on tärkeä.

Ammattikorkeakoulujen syntyminen ajoittuu Suomen yhteiskunnan ja talouden kehityksen kannalta hyvään aikaan. Taloutemme on lähtenyt nousuun, ja tämä koskee erityisesti sellaista tuotantoa ja kauppaa, joissa vaaditaan korkeaa osaamista. Kansainvälinen yhteistyömme ja kansainväliset markkinamme laajenevat.

Arvoisa puhemies! Koska on kysymys tämän vuosikymmenen merkittävimmästä koulutuspoliittisesta uudistuksesta, toivon, että eduskunnassa ammattikorkeakoulujen opintoja koskevasta lakiesityksestä voidaan käydä vilkas, laaja ja asiallinen keskustelu.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aikaisemmin täällä eräällä kyselytunnilla tiedustelin ministeri Heinoselta, miten tullaan toimimaan, kun ruvetaan ammattikorkeakouluja vakinaistamaan. Onko turvattu se, että nimenomaan sellaisillekin paikkakunnille, jotka tällä hetkellä eivät ole päässeet ammattikorkeakoulujen kokeilun piiriin, voidaan turvata se, että ammattikorkeakoulu voidaan perustaa? Viittaan tässä esimerkiksi Helsinkiin, joka ei ole kokeilun piiriin päässyt.

Kaiken kaikkiaan tämä lakihan on varsin odotettu. Mutta, arvoisa ministeri, miten nyt voidaan turvata se, että tästä asiasta ei tule sellaista poliittisen kädenväännön paikkaa, jolloin tavallaan pelkästään esimerkiksi aluepoliittiset intohimot sanelevat ratkaisuja? Nimittäin nyt on vaalit lähestymässä, niin kuin ministeri hyvin tietää. Saattaa kyllä käydä niin, että kansanedustajilla nimenomaan alueelliset paineet voivat olla ne ensimmäiset tekijät, joiden perusteella tätä asiaa täällä tarkastellaan. Tiedämme kuitenkin, että resurssit ovat rajallisia siinä mielessä, että missään tapauksessa varmaan kaikki ne paikkakunnat ja kaikki ne oppilaitokset, jotka nimenomaan toivoisivat vakinaistuksen piiriin jo heti ensimmäisessä vaiheessa, eivät tule pääsemään. Miten, arvoisa ministeri, arvioitte, että tästä asiasta selvitään, ilman että täällä ruvetaan käymään poliittisia lehmänkauppoja vähän siihen malliin kuin korkeakoulujen osalta oli silloin, kun säästötoimenpiteitä kohdistettiin ja oltiin lehmiä ja hampaita vaihtamassa keskenään, mikä onneksi sitten kuitenkin peruttiin?

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opetusministeri Heinonen minusta erinomaisesti selosti ammattikorkeakoulujen luonnetta uutena koulujärjestelmänä, jossa kootaan nimenomaan yhteen alueellisesti opistoasteen oppilaitoksia ja luodaan niistä tavallaan verkostoja, jotka ovat uudella tavalla myös yhteydessä alueen elinkeinoelämän kehittämiseen.

Ministeri ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, mikä on laajemmin opistoasteen oppilaitosten tulevaisuus. Itse näen asian niin, että pitkällä tähtäimellä Suomessa ei voi olla erikseen opistoasteen sairaanhoitajia ja erikseen opistoasteen insinöörejä ja ammattikorkeakoulusairaanhoitajia ja ammattikorkeakouluinsinöörejä, vaan jollakin aikavälillä on tehtävä päätöksiä siitä, miten opistoaste siirtyy ammattikorkeakoulun piiriin. Sitä edellyttää myös tutkintojärjestelmän selkeys ja oppilaiden tasaveroinen asema. Näitä tasokkaita ehdokkaita vakinaistettavaksi tulee varmasti olemaan runsaasti sekä kokeilun piirissä että kokeilun ulkopuolella, joten uskon, että valinta tulee olemaan vaikea.

Siksi ehdotankin ministerin harkittavaksi, että samalla, kun ammattikorkeakouluja vakinaistetaan, voitaisiin myös harkita sitä, että kokeiluja voitaisiin laajentaa eli ottaa uusia kouluja tai kouluverkostoja, yhteistyöverkostoja, virallisesti kokeilun piiriin, jolloin se voisi lievittää tätä tilannetta, jossa voi tulla alueellisesti hyvinkin hankalia asetelmia. Esimerkiksi jos alueen toinen opisto on ammattikorkeakoulun piirissä ja toinen ei ole, se aiheuttaa aika hankalia tilanteita lähivuosina.

Ed. M y l l e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin puuttuisin kriteerikysymyksiin. Millä tavalla aiotaan todellakin varmistaa se, että vakinaistamiset tapahtuvat objektiivisten kriteereiden pohjalta? Nimittäin aluepolitiikkaa ei ole aina kaikki se, mikä on Helsingin ulkopuolella. Aluepolitiikkaa voi olla esimerkiksi se, että Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu jätetään vakinaistamatta. Kun ajatellaan, että se on ensimmäisenä ratkaissut esimerkiksi ylläpitäjäkysymyksen ja sen opetus on erittäin korkeatasoista, silti pelkona on se, että kun meiltä ei ole valtioneuvoston jäsentä, tämä saattaa tuoda mutkia matkaan.

Toisaalta opetusministeriön tiedotteessa tämän viikon alussa ilmoitettiin, että ammattikorkeakouluja tullaan vakinaistamaan erityisesti niille paikkakunnille, missä ei ole yliopistoja. Tämäkään ei mielestäni ole millään tavalla perusteltua, jos kriteerinä pidetään sitä, että me haluamme nimenomaan korkeatasoisen ammattikorkeakouluverkoston Suomeen sillä tavalla, että opetuksen taso ja siellä tehtävän tutkimuksen taso on mahdollisimman korkea ja korkeakoulu integroituu alueeseensa mahdollisimman hyvin. Silloin muiden, nimenomaan opetuksen ja koulutuksen sisäisten kriteerien pitää olla ratkaisevia.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opetusministeri Heinonen hyvin kuvasi ammattikorkeakoulujärjestelmän kehitystä ja kokeilusta saatua myönteistä palautetta. Voi hyvin yhtyä siihen, että kokeilu on ollut onnistunut. Myös yhteisymmärrys tämän koulutusjärjestelmän käynnistämisestä ja vakinaistamisesta on lisääntynyt. Aikataulu tämän tärkeän koulutuspoliittisen lakiehdotuksen eduskuntakäsittelylle jää kuitenkin aika kireäksi. Tämä on eräs ongelma. Samoin näen ongelmaksi sen, mikä muun muassa ed. Myllerin puheenvuorossa tuli esille: Tässä tilanteessa, kun vakinaistamispäätökset ja tarpeelliset arvioinnit tulisi suorittaa suhteellisen nopealla aikavälillä, syntyykö kenties alkuvaiheessa tilanne, että eivät välttämättä koulutustarve tai muut tässä laissakin mainitut kriteerit ole perusteena, vaan jollakin muulla tavalla ensimmäinen vakinaistamisaalto toteutuu? Toivottavasti näin ei tapahdu.

Arvoisa ministeri ei kiinnittänyt erityistä huomiota rahoitusjärjestelmään ja siihen, millä tavoin nyt varmistetaan se, että tällainen ammattikorkeakoulun kehittyminen voi hyvin tapahtua. Auki jäi myös se, millä tavoin valtion ammattikorkeakoulujen perustaminen, joka tässä nyt mahdollistetaan, tapahtuu. Voiko todella olla niin, että valtion ylläpitämä oppilaitos on mukana osana ammattikorkeakoulua, jos kouluilla on yhteinen ylläpitäjä, esimerkiksi yhtiö? Nämä kysymykset ovat olleet esillä.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin yhtyä ministeri Heinoseen siinä, että olemme tekemässä erittäin keskeistä koulutuspoliittista uudistusta. Tästä syystä olisinkin odottanut, että näin mittavan uudistuksen yhteydessä olisi kyetty tätä lakiesitystä ja myös nyt Heinosen esittämiä perusteluja tarkemmin esittämään tämän uudistuksen taloudelliset vaikutukset. Lakiesityksen perusteluissa todetaan yksiselitteisesti, että "koulu-uudistus toteutetaan likipitäen ammatillisten oppilaitosten käytettävissä olevin nykyisin voimavaroin" ja "lisäkustannusvaikutukset ovat joka tapauksessa suhteellisesti pieniä". Kysyn: Uskotteko te todella tähän, jos tavoitteena on ammatillisen koulutuksen tason nostaminen? Kyseessähän on tutkimuselementtien mukaantuominen, opettajien kelpoisuustason nostaminen, opiskelijamäärien lisääminen ja kaikin puolin tason nostaminen.

Toiseksi, olisin toivonut, että lakiesitystä selkeämmin olisi myös rajattu yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetuksen eroa, ja olisin toivonut, että tämä ero olisi tehty ihan selväksi ainakin yhdessä asiassa. Sitä on kyllä käsitelty täällä, mutta ei riittävästi: Tieteellisen perustutkimuksen tekeminen ei kuulu ammattikorkeakoulujen tehtäviin. Tämän tulisi hyvin selvästi näkyä tutkintotavoitteissa ja tutkintovaatimuksissa, vielä siis pitäisi selventää tätä.

Kolmanneksi lakiperusteluissa todetaan minusta ällistyttävästi, että "ottaen huomioon asetetut koulutuksen tasovaatimukset uudistuksella pyritään parantamaan erityisesti niiden maakuntien koulutuspalveluja, joissa ei ole tiedekorkeakoulua". Herra ministeri, ovatko tässä uudistuksessa aluepoliittiset näkökohdat painavammat kuin ammatillisen koulutuksen tason nostaminen? Kuinka te lunastatte tämän lauseen ja perustelette, että aluepolitiikka ei nouse koulutuspoliittisten tavoitteiden edelle?

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Heinonen kuulutti laajaa ja vilkasta keskustelua ammattikorkeakoululainsäädännöstä ja ammattikorkeakouluista, kun niitä ollaan vakinaistamassa. Tämä on varmasti paikallaan.

Ministerin puheenvuorossa mielestäni ei ollut riittävää kytkentää koko koulutuspolitiikan kenttään. Ajattelen lähinnä sitä, että meillähän ovat nyt korkeakoulupuolella tulossa jälleen välitutkinnot ja toisaalta, kuten ed. Aula totesi, on kysymys hyvin pitkälle opistoasteen tulevaisuudesta, ettei eri oppilaitoksista tule kahden kerroksen väkeä. Jos ajatellaan esimerkiksi kaupallista puolta, niin siellähän on tällä hetkellä merkantin ja merkonomin tutkinto. Jos sitten tulee ammattikorkeakoulusta jokin merkonomin tut-

kinto ja tiedekorkeakoulun välitutkinnoksi ekonomin tutkinto ja loppututkinnoksi kauppatieteen kandidaatin tutkinto, niin tulee todella tiheä portaikko erilaisia tutkintoja. Näin ei voi olla pitkän päälle varmaan järkevää ja oikein. Kuinka pitkälle nyt on ajateltu ammattikorkeakoulujen sopiminen tähän yleiseen kenttään, niin tärkeää kuin onkin tätä hanketta uudistaa?

Herra puhemies! Lopuksi olisin todennut, että todella tarvitaan hyvät kriteerit, kun vakinaistamisia ajatellaan. Alueellinen kriteeri on, totta kai, yksi asia ja se, ettei ole korkeakoulutusta paikkakunnalla, mutta viime kädessä, totta kai, on lähdettävä koulutuksen pätevyydestä ja siitä, että todella saamme pätevää eurooppalaista ammattikorkeakoulutusta Suomeen tällä vuosikymmenellä vielä.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin jatkaa ed. Ala-Nissilän puheenvuoroa vielä kysymällä arvoisalta ministeriltä: Onko koulutustarvetutkimusta tehty tarkemmin juuri siitä mitkä ovat ne alat, jotka todella tarvitsevat tutkinnon ammattikorkeakoulusta? Onko tässä todella nyt mietitty sitä kyllin pitkälle, että meillä on varmasti sellaisia aloja, joilla se ei vastaa kenties olemassa olevaa tarvetta työelämään sijoittumisen kannalta?

Toisaalta haluaisin esittää kysymyksen ylläpitäjästä. Ammattikorkeakoulun tulisi olla mahdollisimman työelämän läheinen. Nyt kuitenkin tässä mallissa ylläpitäjänä on suljettu pois esimerkiksi sellainen mahdollisuus, jota Lahden alueella ammattikorkeakoulukokeilussa olemme halunneet viedä eteenpäin. Se on juuri vastannut niitä tavoitteita, joita kansainvälisesti on odotettu: työelämän läheisyyttä ja korkeaa laatuvaatimusta. Meillä on eräiden oppilaitosten osalta siellä selkeitä näyttöjä kansainvälisestä osaamisesta, on merkittäviä oppilaiden ja opettajien saamia kilpailuvoittoja. Sitä kautta toivoisin, että ennen kaikkea opetuksen taso ja oppilaitosten taso olisi ensimmäinen arviointikriteeri. Sitten tietysti kun tiedekorkeakoulut ovat tietyillä paikkakunnilla, niin jos on erittäin laadukas ammattikorkeakoulukokeilu alueella, missä ei ole tiedekorkeakoulua, se olisi etusijalla.

Opetusministeri H e i n o n e n: Arvoisa puhemies! Keskeinen kysymys tässä keskustelussa on selvästi ollut kysymys siitä, miten pidetään huoli laatuvaatimusten täyttymisestä, siitä että kun toimilupia vakinaisille ammattikorkeakouluille myönnetään, nimenomaan laatu on keskeinen asia, joka määrittää, eivätkä muut tekijät. Lauseessa, jonka ed. Luhtanen luki esityksen perusteluista, nimenomaan todetaan, että "ottaen huomioon asetetut koulutuksen tasovaatimukset". Nimenomaan lähdetään siitä, että se on asia, josta ei tingitä: Laatuvaatimukset on saavutettava. Sen jälkeen kysymys, joka tietysti vaikuttaa asiaan, on myös se, mikä on tämän kaltaisen ammattikorkeakouluyksikön alueellinen vaikutus. Mielestäni on mahdotonta se, että kokonaan toimilupapäätöksiä voitaisiin irrottaa siitä näkökulmasta, että ammattikorkeakoululla aina on tietty alueellinen tehtävä myös yhtenä tehtävänään. Sen takia se on myös yksi kriteeri muitten joukossa, joka on otettava huomioon. Mutta laadulliset vaatimukset on sen kaltaisia, että niistä ei alueellisen sijoittumisen osalta tingitä.

Kysyttiin, ovatko vakinaistamisen osalta kaikki toimilupaa hakevat samassa asemassa. Vastaus on se, että ovat. Tietoisesti jatkuvasti on pidetty auki se mahdollisuus, että vakinaiseksi ammattikorkeakouluksi voivat tulla paitsi kokeilussa olleet myös muut oppilaitokset. Tämä on myöskin linjaus, joka lainsäädäntöön sisältyy.

Kysymys opistoasteen ja ammattikorkeakoulujärjestelmän rinnakkaisesta olemassaolosta on ehkä se asia, jota valmistelun kuluessa myöskin pisimpään pohdittiin. Sen osalta on todettava, että tässä vaiheessa on selvää, että pitkähkön siirtymäajan meillä tulee olemaan rinnakkain sekä ammattikorkeakoulutasoista että opistotason opetusta samoilla aloilla. Koska esityksessä on lähdetty siitä, että vakinaistaminen voi tapahtua ainoastaan sitä myötä, kun todellakin laadulliset kriteerit saavutetaan, se on myöskin asia, joka pidemmällä aikavälillä määrittää sitä, kuinka pitkä rinnakkaisen tilanteen mukainen siirtymäaika tulee olemaan.

Rahoitus lakiesityksen mukaan perustuu saman kaltaiseen järjestelmään, mihin perustuu ammatillisten oppilaitosten rahoitus tänä päivänä, eli valtionosuuteen ja kotikuntien maksuosuuteen, ilman mitään korvamerkittyä rahan kohdistamista ammattikorkeakouluille. Sen lisäksi on mahdollisuus valtion budjetin puitteissa myöntää tiettyihin kehittämishankkeisiin lisävaltionavustusta tavallaan näiden kehittämishankkeiden tukemiseksi. Tarkoitus on myöskin se, että mahdollisimman laajalti elinkeinoelämä saataisiin mukaan tukemaan myöskin rahoituksellisesti uuden järjestelmän syntymistä.

Uskon siihen, että tällä rahoitusmallilla kyetään tason nostamiseen. Meidän ammatillisen

koulutuksen oppilaitosverkostomme on varsin laaja, ja siinä on myöskin sen kaltaisia päällekkäisyyksiä, jotka ammattikorkeakoulujärjestelmän luomisen kautta tulevat poistumaan. Näistä päällekkäisyyksistä vapautuvat voimavarat uudelleenkohdentamalla laadun nostamiseen uskon, että taloudelliset edellytykset tämän tavoitteen saavuttamiseen ovat olemassa.

Olen ed. Luhtasen kanssa täsmälleen samaa mieltä siitä, että perustutkimuksen osalta linjauksen tiedekorkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen suhteen on oltava erittäin selvä. Jos ei sitä esityksen perusteluissa riittävän selvästi ole sanottu, haluan nyt sanoa mahdollisimman selvästi, että sen suhteen ei mitään epäselvyyttä ole.

Ed. Ala-Nissilä otti esiin kysymyksen suhteesta tiedekorkeakoulujen välitutkintoihin. Asia on ongelmallinen nimenomaan ed. Ala-Nissilän mainitsemalla kaupallisella alalla, jossa olemme pitkään selvittäneet sitä, muodostuuko kaupallisen alan ammattikorkeakoulututkinnoille ja tiedekorkeakoulujen kaupalliselle alemmalle ja ylemmälle tutkinnolle selvät omat profiilit. Nyt olemme päätyneet siihen, myöskin asiasta kaupallisen alan tiedekorkeakoulujen kanssa keskusteltuamme, että nämä omat profiilit riittävän selvästi muodostuvat. Siinä mielessä myöskin kaupalliselle alalle tiedekorkeakouluihin välitutkinnot tullaan tuomaan, samanaikaisesti kun ammattikorkeakoulututkinnot kaupalliselle alalle ovat syntymässä. Loppujen lopuksi tietysti työelämä määrittää sen, mikä näiden tutkintojen keskinäinen arvo on, ja laajemmassa mitassa se jää nähtäväksi. Tämä oli kysymys, jonka Oecd:n maatutkijat nostivat esiin, ja he olivat viime viikon tutkintotilaisuudessa tyytyväisiä siitä ratkaisusta ja vastauksesta, minkä Suomi tähän kysymykseen antoi.

Ed. Lindqvist kysyi työelämän läheisyydestä. On todellakin aivan keskeinen asia ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittämisen osalta, että ammattikorkeakoulujen suhde työelämään on hyvin tiivis. Kuitenkin lakiesityksessä lähdetään nimenomaan ylläpitojärjestelmän osalta siitä, että on keskeistä, että ammattikorkeakoululla on yksi ylläpitäjä, jotta myöskin riittävän vahvoja koulutusinstituutioita tällä tavalla syntyy. Se on se syy, miksi kovin löyhään yhteistyöhön pohjautuvaa ylläpitomallia on ollut mahdoton lakiesityksessä hyväksyä.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Pidän erittäin tärkeänä sitä, että ammattikorkeakoululaki on saatu eduskunnan käsittelyyn. Olen iloinen siitä, että meidän ministerimme Olli-Pekka Heinonen on paneutunut asiaan jo hyvin pitkälti näiden vuosien aikana, kun ammattikorkeakoulukokeilua on maassa viety eteenpäin. Ne perustelut, jotka on annettu tässä laissa ja jotka ovat käytännössäkin tärkeimmät, ovat mielestäni työelämä ja sen yhteys opiskeluun ja nimenomaan ammattikorkeakouluun.

Ammatillisten oppilaitosten asemahan on ollut nimenomaan valmistaa oppilaita suoraan työelämään, mutta korkea-asteella tämän tyyppinen toiminto on mielestäni eriytettynä erittäin tärkeä. Olemme nyt pääsemässä siihen tavoitteeseen, joka on nimenomaan tämän yhteiskunnan kannalta erittäin merkittävä. Kun tällä hetkellä maassamme on 22 ammattikorkeakoulukokeilua, siltä pohjalta jo voidaan pitkälti viitoittaa sitä tietä, millä myös ammattikorkeakoululainsäädäntö on valmisteltu. Pidän tärkeänä sitä, että kun me nyt liitymme EU:hun, me kansainvälisesti olemme myös koulutuksellisesti kilpailukykyisiä.

Minun mielestäni on erittäin tärkeätä ammattikorkeakoulun kannalta, että sen korkea taso ja laatu pystytään säilyttämään opiskelun kautta. Laatu minun mielestäni tuleekin olemaan tärkein kriteeri, jolla valitaan ne oppilaitokset, jotka vakinaistetaan. Täällä on käyty nyt keskustelua hyvin laajasti siitä, miten alueelliset kysymykset olisi otettava huomioon, kun vakinaistamisia suoritetaan. Tietenkin alueellisesti on myös tärkeätä ottaa huomioon se kysymys, että koulutus turvaa myös eri alueiden nuorille lähtökohdat elämälle, mutta ennen kaikkea kun alueelta valitaan korkeakouluja, niiden täytyy olla laadullisesti korkealla tasolla, jotta me pystymme kilpailullisesti kansainvälisesti myös oppilaita valmistamaan Eurooppaan ja kansainvälisille areenoille.

Laatu merkitsee myös sitä, että opettajakoulutukseen tulee mielestäni kiinnittää erittäin suurta huomiota, jotta meillä on sellaiset opettajat, jotka tämän tiedon antavat oppilaitoksissa niin, että se tuottaa sellaisen tuloksen, että nämä oppilaat ovat kypsiä ottamaan työelämän haasteet vastaan.

Yksi ongelma minun mielestäni ammattikorkeakoululainsäädännössä on rahoitus ja sen malli. Kun ajatellaan, että nyt on erilaisia mahdollisuuksia, miltä pohjalta vakinaistettavat ammattikorkeakoulut tullaan luomaan, pidän erittäin tärkeänä sitä, että kunnallinen malli on olemassa. Mutta tuntuu siltä, että ne ammattikorkeakoulut, jotka on maakunnassa rakennettu osake-

yhtiömallin pohjalle, ovatkin tulleet kriittiseen pisteeseen; kunnalliset päättäjät ovat alkaneet painostaa niiden ylläpitäjärakenteen muuttamisen siten, että osakeyhtiömalleista siirryttäisiin kunnalliseen muotoon. On pelättävissä, että mahdollisesti, kun nykyisen lainsäädännön mukaan koulutukseen tuleva rahasumma tulee yhtenä pottina kunnille, siitä ei tulekaan sitä oikeutettua osuutta ammattikorkeakoulutukseen kuin siihen, vaan niin sanotusti välistä voidaan ottaa yleissivistävään tai muuhun tarkoitukseen rahaa. Seikka on noussut nimenomaan kentän niin sanottuna uhkakuvana esille, eli näitä resursseja saatetaan käyttää niin sanotusti muuhun tarkoitukseen kuin siihen, mihin niitä alun perin on tarkoitettu. Kun esitystä viedään valiokunnassa läpi, mielestäni mietinnössä ehdottomasti täytyy olla maininta siitä, että ne rahat, jotka periaatteessa kuuluvat ammattikorkeakoulutukseen, pitää myös sinne ohjata. Eli tämä on ollut kentän vakava huoli.

Tietenkin huoli on myös yliopistoilla. Ne pelkäävät, että ne joutuvat kilpailemaan rahoituksellisesti ammattikorkeakoulujen kanssa tulevaisuudessa. Mielestäni yliopistoille valtion täytyy turvata kehittymisedellytykset ja rahoitus, mutta toisaalta se ei saa olla pois ammattikorkeakoulujen kehittämisestä. Koska se on uusi kehittyvä alue, siihen tulee nyt kiinnittää kaikki mahdollinen huomio. Resurssit tulee antaa ja turvata niin, että me pystymme todellakin tuottamaan sieltä sitä oppilasmateriaalia, joka on asetettujen korkeiden tavoitteiden mukaista.

Pidän erittäin tärkeänä myös sitä, että ammattikorkeakoulujen vakinaistaminen tapahtuu asteittain eli parhaat mahdolliset kokemukset ja paras mahdollinen tieto täytyy olla niillä ammattikorkeakouluilla, jotka vetureina lähtevät viemään ammattikorkeakoulujärjestelmää eteenpäin. Minun mielestäni ei saa asettaa sitä ehdoksi, etteikö joillakin paikkakunnilla voi olla useampia ammattikorkeakouluja. Ajattelen nyt esimerkiksi pääkaupunkiseutua. Tuntuisi aika erikoiselta, jos tänne saataisiin ainoastaan yksi vakinaistamislupa, vaikka täällä on tavattoman korkeatasoisia kokeiluja tällä hetkellä menossa.

Pidän myös tärkeänä sitä, että maakunnissa ammattikorkeakoulujärjestelmän kautta verkostoidutaan, koska samalla myös valtion ja oppilaitosten kustannuksia voidaan rationalisoida ja tehokkuutta saada koulutuksessa aikaan. Pidän tärkeänä, että on monialaisia ammattikorkeakouluja, mutta sen lisäksi minun mielestäni ei saisi myöskään sulkea pois niin sanotusti yksialaisia ammattikorkeakouluja. Meillä on tällä hetkelläkin erinomaisia yksialaisia kokeiluja, jotka minun mielestäni täytyy myös vakinaistaa.

Pidän erittäin tärkeänä jatkoa ajatellen, että arviointijärjestelmä on olemassa. Sitä kautta voidaan koko ajan mitata, miten ammattikorkeakoulut kehittyvät, ja myös sitä, minkä tasoisia ammattikorkeakouluja vakinaistetaan tulevaisuudessa.

Opistoasteesta vielä haluaisin muutaman sanan sanoa. Nythän asiassa lähdetään asteittain liikkeelle, mikä on erinomainen asia. Mutta toisaalta vielä toivoisin, että ministeri harkitsisi sitä vaihtoehtoa — tai se on varmaan tulevaisuudessa harkittava vaihtoehto — että säilytettäisiin kuitenkin edelleen opistoaste eikä suljettaisi pois sitä mahdollisuutta myöskään tulevaisuudessa. Pidän asteittaista siirtymistä erinomaisena siinä, että voimme tarkkailla, miten tämä kenttä kehittyy.

Toivon, että ammattikorkeakoululaki saadaan eduskunnassa läpi ja vielä puututaan niihin epäkohtiin, jotka puheenvuorossani toin esille. Täällä oli muutamilla muillakin puheenvuoron käyttäjillä sellaisia kohtia, joihin toivon vielä käsittelyn aikana valiokunnassa puututtavan. Toivon menestystä tälle työlle.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Haluan onnitella ministeri Heinosta tästä tärkeästä lakiehdotuksesta. Tätä on odotettu laajalti ympäri Suomen, odotettu kuin kuuta nousevaa. On harmi, että tässä on mennyt muutama viikko ehkä liikaa aikaa eräiden yksityiskohtien määrittelyssä lähinnä hallituksen sivistyspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Mutta hyvä näinkin. Itse toivon, että lakia nyt voidaan sivistysvaliokunnassa ruveta nimimerkillä "Tositarkoituksella" nopeasti ja tehokkaasti käsittelemään. Nähtäväksi jää, ehditäänkö laki saada tammi — helmikuussa ulos kunniallisesti. Itse ainakin toivon, että näin voisi tapahtua.

Haluan lähinnä eduskunnan pöytäkirjoihin vielä painottaa sitä, että ammattikorkeakouluuudistus on vahvasti kirjattu eduskunnan tahdoksi koulutuspoliittisen selonteon ja eduskunnan siitä antaman vastauksen yhteydessä. Tässä toteutuu eduskunnan tahto.

Mielestäni Suomen opiskeleva nuoriso tarvitsee ammattikorkeakoulu-uudistuksen. Suomalainen opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutus täyttää kansainväliset mitat pääosin hyvin ja ansaitsee saman aseman kuin vastaavalla koulutuksella on muissa maissa korkea-

koulujärjestelmässä. Ammattikorkeakouluilla turvataan suomalaisille opiskelijoille tasavertainen asema täysipainoisesti hyödyntää eurooppalaiset opiskelijavaihto-ohjelmat ja muut kansainväliset opiskelumahdollisuudet. Ammattikorkeakoulut varmistavat tutkinnon suorittaneille kansainvälisesti tasavertaiset mahdollisuudet käyttää hyväksi avautuvat eurooppalaiset työmarkkinat.

Ammattikorkeakoulu-uudistus on toinen korkeakouluvaihtoehto Suomen nuorisolle. Meidän nuorisomme on kansainvälisesti ottaen poikkeuksellisen hyvin koulutettu nuorisoasteella. Nuorisomme ansaitseekin tiede- ja taidekorkeakoulujen rinnalle korkeakouluvaihtoehdon, joka tarjoaa työelämän ammattitaitovaatimusten pohjalta ammattikorkeakoulututkintoihin johtavaa ammatillista korkeakouluopetusta.

Mielestäni ammattikorkeakoulu-uudistus on ulotettava kaikille koulutusaloille maataloudesta tekniikkaan, kauppaan ja hallintoon, palveluun, sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Korostan, että ammattikorkeakouluihin on voitava edetä tasavertaisesti ammatillista ja lukiotietä. Nuorisoasteen ammatillisen koulutuksen tason kohottaminen tukee ammattikorkeakouluille asetettavien vaatimusten toteuttamista.

Aivan kuten lakiesityksessä todetaan, Suomen muotoutuva ammattikorkeakoulujärjestelmä on pääsääntöisesti rakennettava monialaisista ammattikorkeakouluista, jotka pystyvät tarjoamaan uusia poikkialoittaisia opintokokonaisuuksia ja laajat valinnan mahdollisuudet. Näin muodostetuista ammattikorkeakouluista saadaan riittävän suuria ja vahvoja sekä myös taloudellisia ja tehokkaita yksiköitä.

Mielestäni ammattikorkeakouluille on taattava ylläpitäjästä riippumatta korkeakoulunomainen hallinto ja riittävä taloudellinen itsenäisyys. — On harmi, että nyt kun tulen puheenvuoroni ydinkohtaan, ministeri Heinonen poistui. Ehkä hän fiksuna miehenä kuuntelee toisella korvalla. — Mielestäni korkeakoulunomainen hallinto on tässä hallituksen lakiesityksessä yksi kolmesta neljästä periaatteellisesta ongelmasta, jotka esityksessä on ratkaistu mielestäni huonosti.

Tämän esityksen suurimmat ongelmat liittyvät mielestäni ammattikorkeakoulujen rahoitukseen ja hallintoon. Aikanaan virkamiestyönä valmistuneen esityksen kantavia ajatuksia oli tarjota ammattikorkeakouluille sellainen autonomia, jonka avulla ne voivat kehittyä aidoiksi itsehallinnollisiksi korkeakouluiksi. Mielestäni jo nimi korkeakoulu pitää sisällään tietyn hallintoajatuksen. Hallituksen esityksessä autonomiaa korostavat näkökohdat on poistettu ja ammattikorkeakoulut nähdään, näin olen lakiesityksen lukenut, muuhun kunnalliseen koululaitokseen verrattavina laitoksina. Hallituksen esityksen mukaisessa järjestelmässä ammattikorkeakouluille ei jäisi juuri sen kummempaa itsemääräämisoikeutta kuin peruskouluilla ja lukioilla.

Aikanaan tehdyn virkamiesesityksen lähtökohtana, jota siis hallitus on viime syksynä muuttanut näiltä kohdin mielestäni huonontaen, oli se, että ammattikorkeakoulujen rahoitus ohjataan suoraan ammattikorkeakoululle eikä ammattikorkeakoulun ylläpitäjälle. Hetki sitten ministeri Heinonen sanoi, että tästä korvamerkintäajatuksesta on luovuttu. Se on minusta huono asia. Hallituksen esityksen mukaan rahoitus ohjautuisi nykyisen rahoituslain mukaan ammattikorkeakoulun ylläpitäjälle. Kunnallisissa ammattikorkeakouluissa, joita enemmistö ammattikorkeakouluista tulee olemaan, koulut jäisivät kunnat taloushallinnon alaisuuteen. On minusta perusteltua syytä epäillä tai vähintään nyt sivistysvaliokunnassa tarkasti selvittää, voiko ammattikorkeakoulu kehittyä suunnitellulla tavalla kunnan hallinnon välittömänä osana. Ammattikorkeakouluistahan on tarkoitus kehittää dynaamisia innovaatiokeskuksia, kun taas kunnan hallinto on luonteeltaan säilyttävää ja toimintatavoiltaan byrokraattista.

Arvoisa puhemies! Edellä todettua asiaa pienempiä mutta tärkeitä ongelmia esityksessä ovat mm. valtiolliset ammattikorkeakoulut, joita koskevia pykäliä, kunnallistamisen edettyä eri puolilla maata pitkälle, tuskin enää tarvitaan. Opettajankoulutusta koskevat esitykset on hallituksen esityksestä poistettu. Mielestäni nämä pykälät olisi voitu jättää lakiin. Näitä ja monia muita asioita meillä on ilo ryhtyä analysoimaan uskoakseni laajan asiantuntijakierroksen pohjalta sivistysvaliokunnassa. Odotan malttamattomana tuon asiantuntijakuulemisen aloittamista ja tämän tärkeän lain kimppuun pääsemistä.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Ammattikorkeakouluja koskevaa lainsäädäntöä on jo ehditty odottaa malttamattomana, niin kuin ed. Gustafsson totesi odottavansa asiantuntijakierroksen aloittamista ja lakiehdotuksen käsittelyä sivistysvaliokunnassa. Myös ammattikorkeakoulutuksen vakinaistamista on kiirehditty ja nähty tärkeänä, että voitaisiin jäntevästi edetä kokeilusta vakinaistamiseen, sillä kokeiluvaihe, kuten arvoisa ministeri jo totesi, on osoittautu-

nut onnistuneeksi ja mukana olevissa ammattikorkeakouluissa on voimakas kehittämisen halu.

Nyt eduskunta on vihdoin saanut hallituksen esityksen laiksi ammattikorkeakouluopinnoista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallitus ehdottaa, että lait tulisivat voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Ehdotetun voimaantulosäännöksen nojalla ensimmäiset ammattikorkeakoulut voisivat aloittaa ensimmäisen lukuvuotensa 1 päivästä elokuuta 1996. Lain soveltamiseen ryhdyttäisiin eräin merkittävin osin kuitenkin heti sen tultua voimaan.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen yhtenä kokoavana pyrkimyksenä on ammatillisen koulutusjärjestelmän rakenteellinen uudelleenjärjestely. Tavoitteena on muodostaa tiede- ja taidekorkeakoulujen rinnalla toimivat ammattikorkeakoulut. Koulutuspoliittisesti linjaus on mielestäni kansallisesti tärkeä. Uudistuksella kohotetaan, niin uskon, suomalaisten koulutuksen tasoa kauttaaltaan.

Toisaalta uusi linjaus antaa koulutusjärjestelmällemme mahdollisuuden myös uudenlaisen, nykyisen ja tulevan tilanteen vaatimusten mukaisen ammatillisen asiantuntijuuden tuottamiseen. Koulutusjärjestelmän toimivuus ja tarvittava joustavuus lisääntyvät. Uudistuksen tuloksena on mahdollista parantaa myös koko koulutusjärjestelmämme tehokkuutta, kuten ministeri taannoin totesi, ja myös taloudellisuutta ja tuloksellisuutta.

Arvoisa puhemies! Kansallisen koulutuspolitiikan osalta on kolmanneksi erityisesti painotettava opiskelijoiden näkökulmaa. Lakiehdotuksen tarkoittamat ammattikorkeakouluopinnot kehitetään nykyisen opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksen pohjalta. Pyrkimyksenä on kehittää ammatillisesta korkea-asteesta työelämään kiinteästi pohjautuvia käytännöllispainotteisia ammatillisia korkeakoulututkintoja sekä uudistaa opetusta ja opiskelua niin, että kaikin tavoin kohotetaan koulutuksen laatutasoa. Samalla parannetaan ylimmän ammatillisen opetuksen vetovoimaa ja lisätään ylipäänsä tärkeän ammatillisen koulutusväylän kilpailukykyisyyttä ja arvostusta yhteiskunnassa.

Arvoisa puhemies! Ammattikorkeakoulu-uudistus on tärkeä myös lisääntyvää kansainvälisyyttä ajatellen. Suomalaisen koulutusjärjestelmän ja suoritettujen tutkintojen vertailtavuus Euroopan maiden joukossa paranee uudistuksen myötä. Uskon, että tätä tietä voimme parantaa myös maamme elinkeinoelämän ja koko kansakunnan kilpailukykyä. Uusi ammatillinen korkea-aste lisää myös opettaja- ja opiskelijavaihtoa. Itse asiassa kansainvälistyminen on näiltä osin esimerkiksi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun osalta jo kokeiluvaiheen aikana tuntuvasti voimistunut. Ammatillisen korkea-asteen osalta tarvitaan myös erimuotoista asiantuntijavaihtoa, joka sekin on esimerkiksi omassa maakunnassani lisääntynyt. Kansainvälistymiseen liittyy lisäksi tulevaisuudessa entistä enemmän erimuotoisia yhteisiä kehittämishankkeita. Tämä toiminta mm. ympäristöosaamisen ja tarvittavan teknologian kehittämisen ja tuotannon osalta on Suomelle merkittävä vahvuus, samoin kuin meille koko maassa ja erityisesti Pohjois-Karjalassa tärkeä metsäosaaminen.

Arvoisa puhemies! Pohjoiskarjalaisena kansanedustajana pidän ammatillisen koulutuksen kehittämistä erittäin tärkeänä myös aluepolitiikan ja alueellisen kehittämistyön kannalta. Vaikean työttömyyden oloissa niin maakunnissa kuin koko maassakin korostuvat kaikki ne toimet, joilla edistetään uuden yrittäjyyden ja uusien työpaikkojen muodostumista tai turvataan toimivien yritysten työpaikkojen säilyminen, yritysten kehittyminen ja kilpailukyvyn paraneminen. Erityisen tärkeätä työllisyyttä ja aluepolitiikkaa ajatellen on pk-sektorin yritystoiminnan kehittyminen. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että koulutusjärjestelmämme on tiiviissä yhteistyössä pk-sektorin kanssa. Mielestäni tässä tilanteessa on erittäin tärkeää juuri ammatillisen koulutuksen, tuotekehityksen, erimuotoisten teknologiahankkeiden ja yritystoiminnassa välttämättömän kansainvälistymisen edistäminen.

Huomiota on kiinnitetty siihen, että yritystoiminta voi tulla mukaan myös rahoittamaan ammattikorkeakoulujen opetusta, siellä suoritettavaa, työelämää palvelevaa tutkimusta. Tästä, arvoisa puhemies, olen samaa mieltä kuin käydyssä keskustelussa jo aiemmin todettiin. On selkeästi tehtävä ero tiedekorkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävän tutkimuksen sekä sitten ammattikorkeakouluissa suoritettavan koulutusta ja työelämää palvelevan tutkimuksen välillä.

Tähän aikaan sopii hyvin verkostoajattelu, voimavarojen kokoaminen, osaamisen kokoaminen, ja niinpä myös koulutuspolitiikassa tämä ajattelu on nähtävä tärkeänä menestymisemme tekijänä.

Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson otti esille rahoituksen ja myös hallinnon järjestämisen. Voi olla, että eri maakunnissa hallintoasia koetaan

eri lailla. Meillä Pohjois-Karjalassa kokeiltavana on maakunnallinen ammattikorkeakoulu, ja uskoisin tämän hallinnon osalta sellaisen, sanoisiko, uudenaikaisuuden ja myönteisen kehittymisen onnistuvan, jota ammattikorkeakoulujen hallinnolta ja niiden korkeakoulumaiselta, yliopistomaiselta, itsenäisyydeltä odotetaan. Toisaalta uskon myös, että ammattikorkeakouluosakeyhtiö ammattikorkeakoulun ylläpitäjänä mahdollisimman tehokkaasti pystyy myös toiminnan ja talouden järjestämään. Mielestäni olennaistahan ammattikorkeakoulun sisäisen hallinnon osalta on se, että se kantaa vastuun koulutuksen laadusta, kehittämisestä ja muista toiminnalliseen puoleen liittyvistä asioista.

Arvoisa puhemies! Mielestäni ammattikorkeakouluja koskeva lakihanke on vietävä mahdollisimman ripeästi päätökseen. Asetetun aikataulun, josta jo aiemmin on keskusteltu, niin että keväällä 1995 ensimmäiset vakinaistamiset voitaisiin suorittaa, pitäisi olla selkeänä tavoitteena. Vakinaistaminen varmasti tulee olemaan pidempi, jatkuva prosessi, niin että asteittain tämä järjestelmä meille tulee. Kenties liikkeellelähtö olisi onnistuneinta kokeiluissa mukana olevien ammattikorkeakoulujen osalta, mikäli niiden ylläpitäjäratkaisu on jo saatu toteutettua ja muut laissa asetettavat asialliset valmiudet ovat olemassa.

Ed. Myller otti esille sen, ettei esteenä eikä määräävänä tekijänä saisi olla se, onko maakunnassa tai toimialueella yliopistoa vai ei. Haluan korostaa samaa asiaa. Ammattikorkeakouluja pitää mielestäni voida perustaa jo ensimmäisessä vaiheessa myös niille paikkakunnille, joilla toimii yliopisto. Yliopistojen koulutus ei ole kaiken kattavaa. Päinvastoin esimerkiksi Pohjois-Karjalassa on suuri joukko koulutusaloja, jotka ovat mukana ammattikorkeakoulussa mutta eivät yliopiston koulutuksessa. Näin ollen näen tärkeänä, että muut kriteerit, erityisesti koulutuksen tarve, laadulliset tekijät, ylipäänsä valmiudet, joita tässä arvioidaan ennen vakinaistamista, ovat olemassa. Tietysti hyvin tärkeää on se, että yhteys elinkeino- ja työelämään on olemassa.

Yliopisto ja ammattikorkeakoulu eivät siis saa olla vaihtoehtoja. Pikemminkin ne ovat toisiaan täydentäviä, lisävahvuutta antavia, jos yhteistyön, työnjaon ja joillakin aloilla kenties kilpailunkin myötä järkevällä tavalla niiden toimintaa suunnataan.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä lakiehdotus antaa hyvät lähtökohdat ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittämiselle, sille prosessille, joka nyt kokeiluvaiheessa on tuottanut hyvää tulosta, mutta jonka osalta varmasti tarvitaan jatkossa vielä monia kehittämistoimia. Uskonpa niin, että lainsäädännönkin osalta tarvitaan tarkistamisia. Kyse on uudesta lainsäädännöstä ja uudesta toimintatavasta. Näin ollen on ilmeistä, että tästä ei mitään valmista ja lopullista lainsäädäntöä voikaan tulla. Toivon mukaan sivistysvaliokunnan mietinnön pohjalta saadaan kuitenkin aikaiseksi mahdollisimman hyvä lainsäädäntöpohja tämän koulutuspoliittisesti tärkeän uudistuksen eteenpäinviennille. Tällöin ne odotukset, joita sekä opiskelijoiden, nuorison, että itse ammattikorkeakoulujärjestelmässä jo kokeiluvaiheessa mukana olevan henkilöstön kuin myös maakuntien ja alueiden kannalta tälle järjestelmälle on asetettu, voisivat mahdollisimman hyvin toteutua.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Aika lailla täsmälleen neljä vuotta sitten täällä puhuttiin ammattikorkeakoulun ja nuorisoasteen kokeilulaista. Muistan hyvin elävästi sen kovan vastarinnan, joka silloin esiintyi tässä salissa ja myös intressijärjestöjen piirissä. Mielihyvällä totean, että silloiset kriitikot ovat jopa nykyisessä hallituksessa muuttuneet hankkeen puolestapuhujiksi. Kiitoksia siitä! Saa kehittyä parempaan suuntaan tällaisissakin asioissa.

Olen hyvin tyytyväinen siitä, että laki on nyt eduskunnassa. Se on minusta erinomaisen hyvä. Tämä on isoimpia rakenteellisia muutoksia opetusalalla, mitä me olemme tehneet pitkään aikaan. Minä olen tyytyväinen lain sisältöön ja myös siihen, että se nyt on täällä.

Haluan kiinnittää yhteen periaatteelliseen näkökohtaan huomiota. On syytä pitää kuitenkin tiedekorkeakoulut ja ammattikorkeakoulut koulutusjärjestelminä erillään. Toivon todella, että se, että nyt perustetaan vakituisia ammattikorkeakouluja, ei ennakoi sitä, että niistä automaattisesti kehittyisi tavallisia tiedekorkeakouluja, vaan niiden tehtävät ovat aivan erilaiset. Ammattikorkeakoulu tähtää koulutukseen suoraan ammattielämään, kun taas tiedekorkeakoulujen tehtävä on toinen. Tämä on tärkeää muistaa.

Mutta siitä huolimatta yhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja tiedekorkeakoulujen välillä on syytä tiivistää ja poistaa sen tyyppisiä esteitä, joita edelleen vallitsee. Tämä pätee myös, kun puhutaan suhteesta nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen välillä. Pitää antaa oppilaille

mahdollisimman hyvät mahdollisuudet edetä opinnoissaan, ettei törmätä seinään jossakin vaiheessa. Aina pitää olla tie eteenpäin auki. Siihen pitää pyrkiä. Siinäkin mielessä tämä laki täyttää erinomaisen hyvin tehtävänsä.

Entisenä opetusministerinä olen tyytyväinen siihen yksimielisyyteen, joka tällä kertaa vallitsee jo silloin erinomaisesta ajatuksesta.

Ed. Lahikainen: Arvoisa puhemies! Haluan puuttua tässä yhteydessä vain yhteen asiaan. Täällä on korostettu ammattikorkeakoulujen verkostoitumista alueellisesti, ja se on todella tärkeä asia. Haluaisin kuitenkin nähdä verkostoitumisen laajempana asiana, en vain koulujen välillä kotimaassa vaan oppilaitosten välillä myös kansainvälisesti sekä ennen kaikkea verkostoitumisena elinkeinoelämän suuntaan. Lahden ammattikorkeakoulu on lähtenyt tavoittelemaan juuri tämän kaltaista verkostoitumista. Se tulee esille nimenomaan hallintomallissa, jota siellä on kaavailtu.

Tästä syystä toivonkin, että sivistysvaliokunta vielä paneutuisi tähän hallintomalliin perinteisen yhtymämallin ohella. Hallintomallihan tulisi nähdä ammattikorkeakoulun voimavarana ja mahdollisuutena luoda siitä laadukas, tulevaisuuden haasteet vastaanottamaan kykenevä korkeatasoinen ammattikorkeakoulu.

Arvoisa puhemies! Tämä laki on tervetullut. Sitä odotellessa ja kokeiluvaiheessa ammattikorkeakouluhankkeet ovat saaneet voimakkaan kehittämistyön aikaan. Niin opettajat kuin oppilaat ovat innostuneita tehtävässään. Tämän innostuksen suon jatkuvan. Ammattikorkeakoulut tuovat tullessaan paitsi korkeaa osaamista elinkeinoelämämme tarpeisiin myös omille alueilleen uuden tyyppistä kehittämisen henkeä, jota juuri tässä talouden tilanteessa tarvitaan. Tästä syystä laatukriteereiden ohella tulee nähdä myös aluepoliittiset kriteerit.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

18) Hallituksen esitys n:o 320 laiksi rakennuslain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ympäristövaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ministeri Rusanen: Arvoisa herra puhemies! Montakaan lakiehdotusta ei saateta eduskunnan käsiteltäväksi niin runsaalla julkisella keskustelulla kuin nyt käsiteltävänä oleva rakennuslain muutosesitys. Tosin tasavallan presidentin päätettyä antaa esityksen eduskunnalle se siinä vaiheessa huomioitiin hädin tuskin pienen rivi-ilmoituksen mittaisella uutisella keskustelua käynnissä pitäneissä viestimissä. Samanlaista herpaantumista tiedonvälityksen kiihkossa tapahtui valmistelun aikanakin silloin, kun valmistelun vaiheista kerrottiin virallisesti ja kun eri tahoja kuultiin asiasta valmisteluun liittyvissä kuulemis- ja keskustelutilaisuuksissa.

Julkista keskustelua varsinkin lainsäädäntöhankkeista on aina kannustettava. Sille on asetettava tavoitteeksi, että asioista puhutaan oikein ja totuudenmukaisesti. Omalta osaltani olen pyrkinyt tähän jakamalla normaaliin tapaan aineistoa tiedottamiseen. Valitettavasti rakennuslain uudistusta vastustavien tarjonta on ollut aktiivisimmille viestimille siinä määrin houkuttelevampaa, että valmistelussa syntyneelle viralliselle tiedotusaineistolle ei ole juuri jäänyt tilaa. Valmistelusta vastaavat eivät ole ennättäneet vastineilla korjata julkisuudessa annettua kuvaa. Se työ olisi runsaudessaan vienyt ajan kaikelta muulta.

Kun lakiehdotus nyt tulee eduskunnan käsiteltäväksi, joudun kiinnittämään arvoisien edustajien huomion käytyyn julkiseen keskusteluun samaan tapaan kuin englantilainen tuomari kehottaa juryn jäseniä unohtamaan ennakkokäsityksensä ja kaiken, minkä he ovat lehdistä lukeneet, ja muodostamaan käsityksensä asiasta vain välittömien havaintojen ja oman harkinnan perusteella.

Arvoisa puhemies! Rakennuslain kaavoitusta ja maankäytön suunnittelua koskevien säännösten uudistaminen on ollut työn alla ympäristöministeriössä paitsi nyt istuvan hallituksen ajan myös sen edeltäjän ja useamman sitäkin aikaisemman hallituksen ajan. Asiasta on siis kertynyt aineistoa varsin runsaasti.

Nyt istuvalla hallituksella on kuitenkin ollut edeltäjiään määrätietoisempi ote asian saamiseksi eduskuntaan käsiteltäväksi. Kaavoituksen, maankäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen hallinnon uudistamista hahmoteltiin tämän hallituksen ohjauksessa jo vuoden 1992

alussa. Lakiehdotukseen tähtäävä valmistelutyö käynnistyi saman vuoden lopulla. Hallitus otti kantaa eräisiin keskeisiin kohtiin hallinnon kehittämisen ministerivaliokunnan kannanotossa toukokuussa 1992.

Saatuani hallituksen sisäisen työnjaon mukaisesti vastattavakseni rakennuslain muutosesityksen valmistelun ja esittelyn oli edeltäneiden puolentoista vuoden aikana valmistunut lukuisia luonnoksia lakiehdotuksiksi. Ne olivat sinänsä arvokasta ja huolellista asiantuntijatyötä, vaikka lukuisia erilaisia kantoja ei kyetty sovittamaan yhteen. Mutta, mikä ikävintä, yhdessäkään niistä ei kuitenkaan ollut otettu huomioon edes keskeisiä hallituksen asettamia tavoitteita. Niinpä palapeli oli vielä kerran koottava uudelleen.

Nyt käsiteltävänä olevan esityksen valmistelu sujui yhtä ripeästi kuin useimpien aikaisempienkin luonnosten valmistelu ja sellaisilla aikatavoitteilla, joihin tämän päivän hallinnossa yhä useammin joudutaan mukautumaan. Aikaisemmasta työstä ja eri tahojen kuulemisista on luonnollisesti ollut suurta hyötyä esitystä valmisteltaessa. Tästä viimeisestäkin esityksestä on tavanomaiseen tapaan kuultu lukuisia asiantuntijatahoja ja sidosryhmiä. Kiitoksen osoitan kaikille työssä mukana olleille, rakentavaa kritiikkiä esittäneille ja jopa asiattomillekin kannanotoille. Työssä on pystytty ottamaan kaikki kritiikki huomioon.

Ei ole mitenkään yllättävää, että uusin luonnoskaan ei ole saanut kaikkien asiantuntijoiden ja sidosryhmien varauksetonta kannatusta. Eihän eri käsityksiä saatu kootuiksi joitakin kuukausia aikaisemmin edes kymmeneen versioon. Olennaista on se, että missään asiantuntijalausunnoissa ei ole tuotu esiin seikkoja, joiden perusteella hallituksen asettamat tavoitteet olisi harkittava uudelleen. Päinvastoin lukuisat kannanotot ovat tukeneet hallituksen tavoitteita.

Yksimielisyyttä rakennuslaista on turha etsiä. Eri intressit ja näkemykset ovat liian ristiriitaisia. Saman suuntaiset arvostelijat arvostelevat toisiaankin, ja perusteet ovat monilla intressitahoilla toisistaan hyvin poikkeavia. Asioissa, joita valmistellaan vuosikausia ja yhä uudelleen erilaisista lähtökohdista, syntyy asiantuntijatasolla helposti voimakasta sitoutumista tiettyihin ratkaisumalleihin. Tämä on ymmärrettävää joskus myös viranhaltijoiden kohdalla, vaikka siitä on lähdettävä, että virkamiehet toteuttavat hallituksen tahtoa siinä, missä hallitus eduskunnan tahtoa. Tiukka pitäytyminen asiantuntijoina muodostetuissa kannanotoissa ei saa johtaa eduskunnan ja hallituksen tahdon syrjäytymiseen.

Olen pyrkinyt saamaan valmistelusta vastaamaan mahdollisimman tehokkaan asiantuntijaryhmän. Olen kuitenkin sallinut sen, että milloin voimakas sitoutuminen aikaisempiin luonnoksiin on estänyt täysitehoisen valmistelun uudelta pohjalta, ei ketään ole pakotettu valmisteluun mukaan. Viranhaltijoiden omat käsitykset eivät saa estää asioiden valmistelua. Luulen tulevinakin aikoina olevan hyötyä siitä, että niin hyvin kuin suinkin mahdollista vaalitaan yhteistyön edellytyksiä. Tällöin on huolehdittava siitä, että ammatillinen osaaminen saadaan hankalissakin asioissa vastuullisen ministerin käytettäväksi.

Arvoisa puhemies! Yli 20 vuoden aikana on tehty lukuisia, jopa kunnianhimoisia, yrityksiä rakennuslain kokonaisuudistukseksi. On kuitenkin aiemminkin ollut pakko tyytyä vain osauudistuksiin. Osauudistuksia on tehty lukuisia tämänkin hallituksen aikana, ja viimeisimmät tulivat voimaan syyskuun alussa tänä vuonna.

Ympäristökysymykset ovat nousseet esille, ja ne on otettu poikkeuksellisen vakavasti myös rakennuslakiesitykseen. Lain taustasta ja kokonaisuudesta voi lukea tavoitteet kestävästä kehityksestä, kaikin puolin järkevästä maankäytöstä ja hyvästä elinympäristöstä.

Valtion ja kuntien intressit eivät isoissa asioissa voi olla tässä suhteessa vastakkain. Valtio ja kunnat vastaavat molemmat yleisestä edusta. Vapaus kasvattaa myös vastuuseen. Virheitä voi sattua kunnissa, ja niitä voi sattua myös valtion tasolla. Aukottomiksi varmistetut päällekkäiset järjestelmät ovat nykyoloissa liian raskaita ja ahdistavia.

Arvoisa puhemies! Ympäristönäkökohtina rakennuslakiin kirjataan nyt ensimmäistä kertaa valtakunnalliset tavoitteet ympäristönsuojelusta sekä luonnon- ja kulttuuriarvojen vaalimisesta. Valtakunnalliset tavoitteet päätetään valtioneuvostossa ja niiden toteutuminen varmistetaan ympäristöministeriön vahvistamassa seutukaavassa, jonka asema siis vahvistuu. Tavoitteet sitovat sekä seutukaavoitusta että kuntia. Kunnan yleiskaavan ja rantakaavan sisältövaatimukset uusitaan perusteellisesti ja edellytetään ympäristönäkökohtien ottamista huomioon. Rakennuslain voimaantulon lisäksi uusitaan kaikkien kaavojen sisältövaatimukset rakennusasetuksessa.

Syyskuun alusta tulivat voimaan rakennuslaissa määräykset, jotka edellyttävät ympäristövaikutusten arviointia kaikessa kaavoituksessa ja maankäytössä. Kritiikki on vaatinut lain al-

kuun pykäliin tavoitesäännöstä, joka ilmaisisi rakennuslain soveltamisen tavoitteet. Tämä voisi sopiakin kokonaan uuteen lakiin, jossa kaavoituksen sisällölle ei ole säädetty oikeusohjeita. Rakennuslain järjestelmä on perustaltaan kuitenkin toinen. Kaavoille on lainsäädännössä asetettu sisältövaatimukset, joita voidaan käyttää myös valitusperusteina. Tätä ovat esityksen arvostelijat pitäneet tärkeänä. Asiaa valmisteltaessa on katsottu, ettei ole tarpeen eikä lain rakenteeseen sopivaa, että samanaikaisesti, kun säilytetään kaavoja koskevat sisältövaatimukset, lain soveltamiselle asetetaan sellaisia tavoitteita, jotka osaksi ovat päällekkäiset ja ainakin soveltamisen kannalta tulkinnalliset kaavoja valmisteltaessa. Olisiko pitänyt lain alussa julistuksenomaisesti kuvata kaavoituksen tavoitteet ja samalla luopua kaavojen sisällölle asetetun oikeusohjeen vaatimuksesta? Tämä olisi samalla merkinnyt kaavoista valittamisen käymistä rajatummaksi.

Rakennuslain uudistuksessa on pyritty selkeyteen. Tietoisesti ei lakiesitykseen ole sisällytetty niitä määräyksiä, joita on muussa kaavoitusta, rakentamista ja maankäyttöä koskevissa laeissa. Rakennussuojelusta säädetään rakennussuojelulainsäädännössä. Ympäristönsuojeluun liittyvät seikat ovat mm. ympäristönsuojelu-, ilmansuojelu-, vesiensuojelu-, kaivos- ja metsälaissa. Luonnonsuojelualueista säädetään omassa laissaan. Näiden lakien sisällön kirjoittaminen rakennuslakiin olisi johtanut vaikeasti hahmotettavaan lainsäädäntöön. Kansalaisyhteiskunnassa vahvistettaessa kunnallista demokratiaa lain pitää olla selkeä ja harkittu kokonaisuus.

Arvoisa puhemies! Kaavoituksesta käyty keskustelu ja esille nousseet muutamat ongelmatapaukset osoittavat oikeaksi linjaksi sen, että maankäytön suunnittelun paras tulos saadaan kunnissa avoimen valmistelun ja kansanvaltaisen päätöksenteon kautta. Kunnissa kuntalaisten valitsemat luottamushenkilöt päättävät — ja mikä tärkeintä: kuntalaisten valvonnassa — rakentamisesta, rakennusten ja ympäristön suojelusta, liikenteen ja palveluiden järjestämisestä sekä asuinympäristöstä ja viihtyisyydestä. Kuntalaisten kontrolli on tehokas, kun halutaan lisätä luottamushenkilöiden vastuullisuutta. Viimeistään rikoslaki karsii mauttomuudet.

Euroopan unionista tuttu läheisyysperiaate merkitsee, että päätökset tehdään kunnissa. Kuntien päättäjät vastaavat päätösten sisällöstä ja laadusta suoraan kuntalaisille. Päättäjät eivät voi piiloutua ylempien tahojen selkänojan taakse. Nykyinen keskitetty hallinto, byrokratia ja valtion holhous ei ole enää aikoihin taannut parasta ratkaisua. Nykyinen laki on antanut mahdollisuuden ohittaa kokonaan kansalaiskeskustelun, jota kovasti kaivataan.

Rakennuslaki ei tule antamaan kunnille rajoittamatonta valtaa. Valtion ohjaus säilyy, ja valtiolla on myös mahdollisuus estää lainvastaisten tai valtakunnalliset tavoitteet vaarantavien kaavojen voimaantulo. Poikkeuslupienkin osalta on valtiolla mahdollisuus muutoksenhakuun.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotusta valmisteltaessa on sanottu kansalaisten osallistumisen kaventuvan. En ymmärrä sellaista osallistumisjärjestelmää, jossa vaikkapa mikkeliläisen on pääkaupungin kautta toteutettava lähidemokratiaa. Muutoinkin käydyissä keskusteluissa ovat oikeusturvaan liittyvät asiat ja kaavoituksen sisältöön vaikuttaminen jotenkin sekoittuneet. Onko valtion viranomaisen oltava tuki ja turva kunnan jäsenille heidän valitsemiaan päätöksentekijöitä vastaan? Rakennuslakiuudistuksen aikaisemmissa vaiheissa tavoitteena on ollut, että päätökset tehdään hallinnon sillä tasolla, jota asiat koskettavat. Tähän on esitystä valmisteltaessa pyritty.

Toinen asia on se, että hallituksen toimeksiantoon liittynyt valtakunnallisten ja tärkeiden seudullisten asioiden muutoin turvaaminen on aiheuttanut paljonkin pohdintaa. On sanottu päätösvallan siirtämisen vievän kunnan jäseniltä vaikutusvaltaa kaavoitusasioissa. Eiköhän se valta siellä ole, missä on ollutkin, siitä riippumatta, viedäänkö asema- tai rakennuskaavat valtion tarkastettavaksi. Päinvastoin voin kuvitella kunnallispolitiikan käyvän tämänkin uudistuksen myötä vastuullisemmaksi. Ymmärrän sen, että kaavoituksen ammattilaiset voivat jotakin tukea valtiolta menettääkin. Kaavoituksen sisältöä koskevissa asioissa tulee kuitenkin tukeutua pikemminkin niiden näkökohtiin, joita asiat koskevat. Rakennuslain tiedottamis- ja kuulemissäännökset antavat tähän mahdollisuuden.

Kuntalaisten mahdollisuudet vaikuttaa kunnan ja kunnallisten luottamushenkilöiden päätöksiin vahvistuvat oleellisesti nykyisestä, kun uusi kuntalaki hyväksytään eduskunnassa. Hallituksen yksimielinen ehdotus uudeksi kuntalaiksi edellyttää nykyiseen kunnallislakiin verrattuna ehdotonta suurta avoimuutta, julkisuutta ja kansalaisten laajoja osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Kunnan on myös tiedotettava kuntalaisille valmistelussa olevista asioista sekä siitä, kuinka asukkaat voivat saada tietoja ja vaikut-

taa. Samoin kunnan on selvitettävä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa. Laki asiakirjojen julkisuudesta, hallintomenettelylaki ja rakennuslaki ajavat samaa avointa valmistelulinjaa eivätkä ole ristiriidassa vaan sopusoinnussa keskenään. Kuntalaki tulee myös rajoittamaan vaalikelpoisuutta nykyisestään. Samoin on erittäin kannatettava vaatimus julkistaa kunnanhallitukseen tai lautakuntiin valittavien henkilöiden kytkennät yrityksiin ja järjestöihin ennen valintaa.

Laissa säädetään alueen kaavoittamisesta ja käytöstä luonnonsuojelua ja kestävää kehitystä edistävällä tavalla. Ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain yhteydessä muutettiin rakennuslakia jo niin, että kaavoituksen yhteydessä on tarpeellisessa määrin selvitettävä ympäristövaikutukset, yhdyskuntataloudelliset sekä kulttuuri- ja muut vaikutukset.

Arvoisa puhemies! Asian käsittelyn yhteydessä on puhuttu rantojen tärveltymisestä. Tältä osin ehdotusta on verrattu siihen, mitä ei ole ollenkaan olemassa, eli aikaisemman valmistelun ehdotuksiin. Lähtökohdaksi on kuitenkin otettava nykylaki. Siihen ehdotetaan tehtäväksi saman kaltaiset parannukset rantojen osalta, joita aikaisemman valmistelun ensivaiheessa oli ehdotettu. Yleiskaavoituksen käyttämisestä rantarakentamisen ohjauksessa on myönteisiä kokemuksia. Kunnan hyväksymien yleiskaavan, asemakaavan, rakennuskaavan ja rantakaavan pitää olla vahvistetun seutukaavan mukaisia.

Lääninhallituksen tai tulevaisuudessa alueellisen ympäristökeskuksen ja seutukaavasta vastaavan maakuntayhtymän tulee huolehtia siitä, että kunnan kaavat ovat seutukaavan mukaisia, toteuttavat valtakunnallisia tavoitteita eivätkä vaaranna niiden toteuttamista sekä ovat rakennuslain mukaan valmisteltuja. Ellei näin ole, valtio voi estää kunnan kaavan täytäntöönpanon.

Käydyssä keskustelussa rakennuslaki on voitu nähdä yksipuolisesti ympäristölakina tai rakentamisen edellytyksiä koskevana lakina. Siihen perustuvat ratkaisut ovat kuitenkin niin hyvinvointipolitiikkaa kuin ympäristöpolitiikkaa koskevia, minkä ohessa tietenkin vaikutetaan myös elinkeinojen harjoittamiseen ja yhdyskuntien ja alueiden rakenteeseen. Myös liikenneratkaisut ja energian kulutus kuuluvat maankäyttöön. Tästä osaltaan johtuu, että suhtautuminen lain soveltamiseen voi vaihdella näkökulmasta ja asioiden erilaisesta painotuksesta riippuen.

Valtakunnallisten maankäyttötavoitteiden täsmentäminen ja kunnan ja valtion kaavan laatimisvaiheen aikainen yhteydenpito ovat asetusta valmisteltaessa esillä. Valtiolle kuuluvien maankäyttöhankkeiden lisäksi valtion vastattavaksi tulisi katsoa myös sellaiset ylikunnalliset maankäytön perusjärjestelyt, joista on oma lainsäädäntönsä. Muuhun lainsäädäntöön perustuvat suojelutavoitteet vaikuttavat rakennuslain soveltamiseen. Kuntien päätöksentekoon puututtaessa lähtökohtana olisi valtion vastuu tavoitteen toteutumisesta.

Keskustelussa on myös esitetty kuntien epäonnistuneita ratkaisuja, joita valtion valvonnalla on voitu karsia. On unohdettu, että epäonnistuneet maalaiskuntien kaavat olivat edellisellä vuosikymmenellä ministeriön viranomaisten piirtämiä. On myös sanottu, että valtion valvonta vaikuttaa ennakollisesti ja karsii virheitä. Useat esimerkeistä ovat sellaisia, joihin on kohdistunut valituksia. Näiltä osin tilanne tietysti muuttuisi niin, että kaavojen lainmukaisuuden tutkisi muutoksenhakuviranomainen: ensiksi lääninoikeus ja lopuksi korkein hallinto-oikeus. Nyt ja jatkossakin tulisi kuntien ja valtion intressit selvittää kaavan laatimisen aikana.

Kaavoituksen on sanottu voivan vaarantua kuntien poikkeusluparakentamisen johdosta. Ehdotettu yleiskaavan käyttäminen väljään pientalorakentamiseen ja rantakaavoituksen sijasta voi vähentää poikkeuslupien tarvetta. Toiselta puolen kuntien asiaksi jäisi tulkita, miten poikkeusluvan myöntäminen vaikuttaa kunnan kaavoitukseen ja esimerkiksi yhdyskuntateknisen huollon järjestelyihin.

Sen sijaan sitä, että rantarakentamisessa maanomistajat tulevat kohdelluiksi tasapuolisesti ja jätetään riittävästi rakentamatonta rantaaluetta, tuleekin valvoa. Tämän varalta on käytettävissä valtion viranomaisen valitusoikeus.

Laissa säilyisi kunnan velvollisuus laatia yksityiskohtainen kaava kehityksen vaatimusten mukaisesti sekä ympäristöministeriön oikeus määrätä kaava laadittavaksi, jos sen puuttumisesta on olennaista haittaa.

Rakennuslaki edellyttää, että kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta riittävästi ja niille, joita asia koskee, niin että näillä on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen. Julkisuuslainsäädäntö puolestaan lisää tiedonsaantia. Oikeusturvakeinoja ja vetoamista valtion viranomaisiin ei voi hyvälläkään tahdolla pitää aitoina osallistumisen muotoina. Kunnallisen demokratian syventäminen on oikea tapa.

Oikeudenkäytössä on korostettava puoluee-

tonta ja riippumatonta valitusten käsittelyä jo ensimmäisestä muutoksenhakuasteesta alkaen kansalaisten oikeusturvan takaamiseksi. Muutoksenhaku siirretään lääninhallituksilta ja ympäristöministeriöltä tuomioistuimille: lääninoikeuksiin ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Näin toimitaan jo nyt kaiken muunkin kunnallisen toiminnan osalta. Puolueeton valitusten käsittely on taattava. Lääninoikeudet eivät osallistu kuntien ohjaukseen, norminantoon ja sääntelyyn, kuten lääninhallitukset tai tulevat ympäristökeskukset ja ministeriö. Lääninhallitus ei ole ollut rakennuttaja, mutta sen sijaan alueellinen ympäristökeskus on sekä kuntien ohjaaja että valtion omien hankkeiden rakennuttaja. Samanaikaisesti ei voi olla kuntien ohjaaja, rakennuttaja itse ja mahdollisten rakennuttajaan itseensäkin kohdistuvien valitusten käsittelijä.

Lääninoikeuksissa tarvittavia resursseja kaava-asioissa voidaan lisätä. Tehtävien siirto vähentää ympäristöhallinnon työmäärää. Lääninoikeuksien vahvistaminen kuuluu oikeusministeriön ja korkeimman hallinto-oikeuden toimialaan. Siirtymäsäännökset kuitenkin edellyttävät resursseja myös vanhaan järjestelmään siirtymäkauden aikana. Sillä seikalla, rakentuuko valitustie hallintolinjan vai oikeuslinjan mukaan, on jo vallanjako-opillisetkin perusteensa. Rakennuslain tavoitteena on, että oikeusriidat vähenevät kaavoituksen nopeutumisen ja vastuullisuuden myötä. Kaavoituksessa luotan valmistelun aikaiseen keskusteluun enemmän kuin päätöksenteon jälkeiseen käräjöintiin.

Esitetty kritiikki on otettu vakavasti. Perusteltua on, että lakiesitys nyt luetaan huolellisesti ja se saa asiallisen käsittelyn.

Arvoisa puhemies! Ehdotuksesta löytyy yhtymäkohtia aikaisempaan valmisteluun aika paljonkin. Nämä vain ovat jääneet sivummalle, kun on kiinnitetty päähuomio muutoksenhakuun, joka siirtyisi hallinnosta tuomioistuimille. Samoin se, ettei valtiolla olisi ratkaisijan asemaa kuntien maankäytön tarkoituksenmukaisuutta tai lähiympäristöä koskevissa asioissa, on tietenkin muutos aikaisempaan. Toivonkin, että keskustelussa voitaisiin palata kysymyksiin siitä, miten vuoden 1958 rakennuslakia kunnan ja valtion suhteiden puolesta olisi ajanmukaistettava.

Nyt eduskunnalle annettu rakennuslain muutosesitys merkitsee ennen muuta suurta muutosta kaavoituksen, maankäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen hallinnossa. Sen keskeisin sisältö on uusi kunnan ja valtion välinen tehtävien ja toimivallan jako sekä uusi muutoksenhakujärjestelmä.

Arvoisa puhemies! Ehdotetut muutokset rakennuslakiin muodostavat parhaillaan eduskunnassa käsiteltävänä olevan kuntalain kanssa kunnan toimintoja kaavoituksessa, maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa järjestävän kokonaisuuden, mikä myös on rakennuslain käsittelyssä otettava huomioon.

Ed. Kanerva merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy antaa kiitos ministeri Rusaselle hyvin selkeästä rakennuslain muutosesityksestä. Tämä esitys on juuri sen suuntainen, mitä kunnissa on haikailtu varsin pitkään. Varsin omituiselta tuntuu sitä taustaa vasten juuri se, että pelätään sen vastuun mukanaan tuomia tekijöitä, ei luoteta oman kunnan päättäjiin.

Toivottavasti tässä keskustelussa ja puheenvuoroissa saavat sijansa, juuri niin kuin ministeri Rusanen peräänkuulutti, tähän esitykseen liittyvät asiasisällöt eivätkä siitä tehdyt kirjoitukset. Ne kirjoitukset, joita on ollut nähtävillä, poikkeavat melko tavalla tulkinnoiltaan tästä esityksestä ja antavat aivan turhia uhkakuvia. Tämähän on valtava mahdollisuus. Ihmiset kaipaavat päätöksentekoa lähelle, ja siellä on päättäjien päät vadilla, jos tehdään huonoja ratkaisuja. Ne päättäjät ovat lähellä. Ei täällä Helsingissä pystytä varmasti tekemään tai läänintasolla parempia ratkaisuja kuin nimenomaan kotikunnissa. Erittäin paljon kiitoksia hyvästä esityksestä!

Ed. S a a r i o : Herra puhemies! Niin se on elämässä, että kun näyttää sormella kuuta, niin katsotaan sormea. Tämän asian kohdalla on tapahtunut tismalleen näin. Sen asemesta, että olisi keskitytty esitykseen rakennuslain uudistamisesta, jonka tarkoituksena on luoda puitteet rakennetun ympäristön myönteiselle kehittämiselle ja toimivaltasuhteiden määrittelylle kuntien ja valtion välillä, tätä asiaa ryhdyttiin käsittelemään, ikään kuin kysymyksessä olisi luonnonsuojelulaki tai ympäristölaki, vaikka, totta kai, hyvässä rakennetussa ympäristössä on myös tällaisia ulottuvuuksia.

Rakennettu ympäristö on keskeinen kulttuuriselta, sosiaaliselta, taloudelliselta ja yhtä lailla ympäristölliseltä merkitykseltään. Se ei ole yksikään näistä, vaan hyvä rakennettu ympäristö

pitää sisällään taitavan arkkitehtuurin lisäksi, jota sivumennen sanoen ei koskaan laeilla ole taitavaksi saatu, myös ihmisten arkipäivän elämään, tulevaisuuteen, ympäristön luomiin mahdollisuuksiin, kulttuurisiin ilmiöihin suuren huomion kiinnittämistä. Rakennettu ympäristö on nimensä mukaisesti sitä, että sinne ovat ihmiset muotoilleet tarpeittensa mukaisesti, mutta toivon mukaan kestävää kehitystä myönteisellä tavalla edistävien rakennelmia. Siitä, tämän mahdollistamisesta, tämän lain kohdalla on kysymys.

Lähtökohtana on ollut pyrkiä luomaan puitteet, joissa kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyvä päätöksenteko voisi tapahtua mahdollisimman lähellä ihmistä, mahdollisimman lähellä kunnallista toimintayksikköä. Tämä on ollut ymmärtääkseni vuosikymmenien tavoite, ei pelkästään tällä hallinnonalalla vaan muuallakin. Me olemme varsin päättäväisesti viime aikoina toimineet, jotta kaikenlainen päätöksenteko voisi olla lähempänä kuntalaista, kuntayksiköissä toteutettavaa. On aivan loogista ja johdonmukaista, että nämä lähtökohdat huomioon ottaen myös kaavoituksen ja rakentamisen osalta olemme astumassa askeleen selvästi lähemmäs tilannetta, jossa kunnalliselle demokratialle, joka perustuu tietysti osaavaan valmisteluun, annetaan nykyistä paljon keskeisempi rooli.

Olen oikeastaan juuri tästä näkövinkkelistä erityisen suuresti hämmästynyt tätä keskustelua, jota on käyty. Jos katsotaan, että kunnat ovat kykenemättömiä käyttämään kaavoitusvaltaa ja kaavoitusvallan siirtäminen kuntiin merkitsisi sitä, että kunnalliset mafiat, kuten on haluttu sanoa, toimisivat, miten tämän jälkeen ylimalkaan uskalletaan antaa minkäänlaista valtaa kuntiin? Niille, jotka ovat tätä mieltä, minä ehdotan, että kuntalakia käsiteltäessä esitätte sen hylkäämistä ja valtio — kunta-suhteen muuttamista sellaiseksi, että kunta asiallisesti ottaen muuttuu valtion toimituskonttoriksi. Samalla on hyvä järjestää myös eräitä taloudellisia suhteita valtiovallan ja kuntien välillä. Tästä perimmältään on kysymys.

Vaikka suomalaisessa kuntayksikössä ei ehkä ole kaikkia niitä resursseja saatavilla, joita tarvitaan, ei senkään tarvitse merkitä sitä, että kunnat olisivat kykenemättömiä hoitamaan kaavoitustehtäväänsä. Kummallinen on ajatus, että vain kunnan palveluksessa tai kunnan virastossa oleva henkilö, puhumattakaan valtion virastossa olevasta ammattilaisesta, voisi olla se, joka suorittaa suunnittelutehtävää kunnolla; nyt puhutaan vielä suunnittelusta eikä päätöksenteosta. Maa on täynnä loistavia suunnittelijoita, joiden käyttöä suorastaan kaivataan.

Maa on myös täynnä vanhaan rakennustapaan ja vanhaan rakennuslainsäädäntöön perustuvia mielettömiä arkkitehtuurisia ja toiminnallisia virheitä, joita sietää hävetä. Maa on täynnä myös esimerkkejä siitä, miten korkea viranomainen on sallinut käyttäessään itselleen kuuluvaa oikeutta poikkeuslupien myöntämiseen, järjestettävän melkoisia yllätyksiä arkkitehtuurin ja ympäristön suhteen. Pyydän kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, että Nesteen tornin rakentamista vastusti paikallinen kunnallispäätäntäkoneisto, mutta poikkeusluvan sille myönsi ministeriö. Vastaavasti taas poikkeustoimin väliaikaisella luvalla on rakennettu mm. Lasipalatsi kunnallisten päättäjien aktiivisuuden tuloksena. Nyt sen rakentamista kiitellään. Siis maailma ei ole aivan mustavalkoinen ja kunnat eivät ole kyvyttömiä hoitamaan tehtäväänsä, jos kohta niilläkin varmaan on puutteensa.

Mutta tämä valmisteltu lakiehdotus pitää sisällään varsin suuren joukon sellaisia elementtejä, jotka asettavat ja pakottavat kunnan tarkastelemaan toimintaansa. Sen lisäksi, että tämä säätelee toimintavaltuudet valtion ja kunnan välillä, antaa tämä varsin huomattavia määräyksiä, mitä sisältöön tulee. Jos vaivaudumme lukemaan, mitä ehdotuksessa sanotaan mm. yleiskaavalle asetettavista vaatimuksista, jos tutustutaan siihen, kuinka tiukan yksiselitteisesti asetetaan vaatimuksia rantakaavan suhteen ja millaiset ovat vaatimukset poikkeuslupia myönnettäessä, voidaan kyllä hyvin todeta, että lain laadinnassa on otettu huomioon sekin mahdollisuus, että ylempää viranomaista tarvitaan. Mutta ylempää viranomaista ei nyky-yhteiskunnassa tarvita muodostamaan sellaista automaattia, joka kaikilla tasoilla ja kaikissa tilanteissa voisi puuttua siihen, mitä kunnissa tehdään ja millaiseksi rakennettu ympäristö tätä kautta muodostuu.

Tämän lain saatekeskustelun yhteydessä, jos tätä nimeä voi käyttää siitä mediassa esiintyneestä keskustelusta, on erityisesti kiinnitetty huomiota siihen, että tämä jollakin tavalla asettaisi aivan erityisen uhanalaisiksi suomalaiset rannat. Ehkä kuitenkin mittakaavan hahmottamiseksi on hyvä sanoa, että Suomessa rantaviivaa on noin 180 000 kilometriä ja tästä on rakennettua parisen prosenttia. Kun Puumalan kunnassa on yhtä paljon rantaviivaa kuin Saksassa, on selvää,

että saksalainen malli ei ehkä välttämättä ole oikein tapa ryhtyä lähestymään suomalaista rantarakentamista.

Rantarakentamiseen on annettu, tähän jo aikaisemmin viittasin, varsin selviä yksityiskohtaisia määräyksiä siitä, millaisia edellytyksiä sen on täytettävä, jotta se voisi tulla hyväksytyksi. Toisin kuin on haluttu uskotella, kysymys ei ole lainkaan tämän lakiesityksen kohdalla siitä, että valtiovalta heittäisi ikään kuin köyden irti vapaaseen kelluntaan ja kontrolloimattomaan tilanteeseen, vaan tällä lainsäädännöllä valtakunnallisten kaavoitustavoitteiden lisäksi esitetään sekä yleiskaavoituksen että yksityiskohtaisemman kaavoituksen ohjeeksi suuri määrä sellaisia kohtia, jotka kyllä muodostavat valitusmahdollisuuden, mikäli viranomainen katsoo tämän olevan tarpeen.

Herra puhemies! Rakennetun ympäristön hyväksi saaminen on paljon muuta kuin lakikysymys. Itse asiassa laki luo toimivaltaiset puitteet, mutta hyvä rakennettu ympäristö syntyy sellaisesta kulttuurista, johon osallistuvat taitavat suunnittelijat, johon osallistuvat ihmiset, jotka ovat kiinnostuneita siitä, minkälaisessa ympäristössä he haluavat elää ja minkälaisen rakennetun ympäristön he haluavat jättää ikään kuin tuleville polville, jos sallitaan hieman ylätyylistä viritystä tähän puheenvuoroon. Näitä ei synnytetä pykälissä. Näitä synnytetään käyttämällä mahdollisimman hyviä asiantuntijoita. Näitä synnytetään antamalla asiantuntijoille mahdollisuuksia. Hyvä rakennettu ympäristö syntyy panostamalla koulutukseen. Hyvä rakennettu ympäristö syntyy sellaisen kaupunkirenessanssin vaatimusten kautta, jollaista jo oikeastaan näemme olevan: Kaupungit tulevat entistä enemmän kilpailemaan paitsi muulla myös sillä, miltä ne näyttävät ja miten ne toimivat.

Herra puhemies! Olen täysin vakuuttunut siitä, että tämä laki muodostaa varsin hyvän pohjan tällaisen hyvän rakennetun ympäristön tulemiselle. Minä toivon, että laki tässä talossa saisi asiallisemman käsittelyn, kuin minkä kohteeksi se on joutunut julkisen sanan keskustelussa. Tämän aamun radion kahdeksan uutisten viesti oli hätkähdyttävä. Radion uutistoimituksen tuottamassa ohjelmassa mahdollisesti sadoilletuhansille ihmisille saatetaan tiedoksi, että puolueet — tässä tapauksessa ehkä on vielä syytä toistaa: kansallinen kokoomus ja mahdollisesti muutkin puolueet — rahapulassansa tarvitsisivat mahdollisimman väljää lainsäädäntöä, jotta saisivat vaalirahoitusta. On tämä syyte häikäilemättömyydessään niin masentava, että minä toivon, että nämä hutkivat journalistit ryhtyisivät harjoittamaan tutkivaa journalismia. Toivon, että sen seurauksena esiintyy sitten myös tuloksia, joiden perusteella asetetaan mahdolliset konnat syytteeseen.

Tällainen käsittelytapa ei ole edistänyt tämän lain käsittelyä mitenkään. Se on antanut tuhansille kansalaisille täysin vääriä koordinaatteja siitä, missä hengessä täällä lakeja käsitellään. Kun lehdistö monesti perää asiantuntemusta kansanedustajilta, toivoisi, että se perehtyisi edes näin yksinkertaisen teelmän sisältöön kuin tämä rakennuslakiehdotus on.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Rakennuslain uudistusta on kunnissa odotettu kauan. Sen on toivottu tuovan kuntalaisille lisää mahdollisuuksia osallistua oman asuin- ja elinympäristönsä suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sen on toivottu turvaavan myös meille kaikille tärkeiden ympäristö- ja kulttuuriarvojen säilymisen myös tuleville sukupolville.

Valitettavasti täytyy todeta, että nyt käsittelyssä oleva laki ei ole sellainen rakennuslaki, jota toivottiin ja odotettiin. Se on laki, jolla yritetään vähentää maata omistamattomien kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja jolla siirretään valtaa maanomistajien ja kaavoituksella rahastavien taskuun. Mielestäni meillä on nykyisen kaavoitusjärjestelmän osalta riittävästi huonoja esimerkkejä siitä, minkälaisiin ratkaisuihin ja toteutuksiin on jouduttu, kun kaikkien kuntalaisten tarpeet toimivan yhdyskuntarakenteen suhteen ovat jääneet huomiotta.

Lain valmistelu ei totisesti tyylipisteitä ansaitse, vaan se on omiaan herättämään varmasti aiheettomiakin epäluuloja valmistelun tarkoitusperistä. Lain valmistelusta saa sen kuvan, että lain läpivienti on erityisen tärkeää joko niille, jotka omistavat maata, tai niille, joilla on valtaa vaikuttaa siihen, että kaavoituksessa otetaan huomioon heidän mahdollisuutensa hyötyä siitä. Mielestäni on täysin käsittämätöntä, että hallitus siirtää asian ministeriltä toiselle, kun laista ei tahdo syntyä niiden oppien mukaista, mitä päähallituspuolue ja osa kokoomuksesta haluaisivat. Ministeri Pietikäinen oli ilmeisesti liian herkkäkorvainen kansalaisten sekä kaavoituksen, ympäristön ja kulttuuriarvojen asiantuntijoiden viesteille. Ilmeisesti ministeri Rusasen katsottiin edustavan paremmin niitä arvoja, joita hallituksen enemmistön toimesta katsottiin tärkeämmiksi. Pietikäisen ajatuksia rustattiinkin uuteen us-

koon ja lakia alettiin viedä suurella kiireellä eteenpäin.

Kun kyseessä on erittäin iso lakiesitys, jolla on merkittäviä vaikutuksia maankäyttöjärjestelmään, en pidä asiallisena sitä pika-asiantuntijakierrosta, joka lakiesityksestä järjestettiin. Sen jälkeen tehdyt muutokset voidaan todeta kai lähinnä kosmetiikaksi. Sitten tarvitsi enää katsoa kalentereista sopiva aika, jolloin ministeri Pietikäinen olisi matkoilla. Ilmeisesti hallituksen huolet eivät vielä loppuneet tähänkään. Ongelmaksi nousi peikko nimeltä ympäristövaliokunta, lain käsittely kun sattuu sääntöjen mukaan kuulumaan kiistatta sille. Mutta ilmeisesti meidät ympäristövaliokunnan jäsenet on arvioitu pää päältä ja todettu enemmistö epäluotettaviksi. Niinpä kepun ja kokoomuksen piirissä on syntynyt uusi kuhina ja halua todeta, että elin- ja asuinympäristöön kuuluvilla asioilla ei ole mitään tekemistä kaavoituksen kanssa, vaan lakiesitys kuuluisikin hallintovaliokunnan toimialaan.

Toivon, että asiattomuus lain käsittelyn osalta loppuisi, sillä vaikka kaavoitus on kunnan tehtävä, se ei todellakaan ole puhtaasti hallinnollista tointa kuten esimerkiksi kunnallislain toimikenttä. Jos tämän tyylistä tulkintaa aletaan harjoittaa laajemminkin, niin kaipa esimerkiksi monet sosiaali-, terveydenhoito- ja sivistystoimen lait voitaisiin siirtää hallintovaliokunnan toimintaalueeseen, koska kuntahan käytännössä hoitaa toimeenpanon.

Mutta sen voin todeta, että jos lakiesitys toteutuu täysin esitetyllä tavalla, niin sen jälkeen kaavoitus ja rakentaminen on todellakin lähes pelkkää hallintoa, johon tavallisilla kansalaisilla ei ole riittäviä vaikutusmahdollisuuksia. Tämäkö on tämän hallituksen kansalaisten oikeuksia korostavaa nykyaikaista yhteiskuntasuunnittelua ja kunnallisdemokratiaa?

Väitetään, että kaavoitus siirtyy lähemmäksi asukkaita, kun kunnat päättävät itsenäisesti kaavoituksestaan. Tosiasiassa tällä lakiesityksellä valta siirtyy kuntalaisilta yhä tiiviimmin kunnan päättäjille. Kuntalaisilta viedään käytännössä mahdollisuudet hakea edes muutoksia mielestään epäonnistuneisiin ratkaisuihin. En siis haikaile nykyistä valtion valvontaa vaan sitä, että kuntalaisilla olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa kaavoitukseen ja puuttua mahdollisiin epäkohtiin.

Arvoisa puhemies! Lakiesitykseen sisältyvä tavoite byrokratian vähentämiseksi ja kunnallisen päätöksenteon painottamiseksi on hyvä, mutta samalla tulisi määritellä pelisäännöt, joilla kansalaiset voivat vaikuttaa kaavoitukseen ja tehtyihin päätöksiin, jos katsovat kunnan virkamiesten ja päättäjien toimivan joko kansalaisen omia tai yhteisön etuja vastaan.

Esityksen puoltajat todennevat, että on säännöt, sillä jokainenhan voi tehdä valituksen lääninoikeudelle ja edelleen korkeimmalle hallintooikeudelle. Tavalliselle kansalaiselle valituksen tekeminen on aina todella korkean kynnyksen takana, ja tämän lain suhteen kynnys on rakennettu muurin korkuiseksi, koska siinä ei ole määritelty selkeästi perusteita, joihin kuntalainen voi vedota. Kuntalaisen ainoa toive on, että asian käsittelyssä olisi sattunut muotovirhe, mutta senkin jälkeen kunnan on jälleen helppo hoitaa homma kotiin tekemällä sama päätös ilman muotovirhettä. Jos kuntalainen aikoo valittaa muilla perusteilla, hänen täytyy olla joko yhteiskuntasuunnittelun ammattilainen tai palkata juristi, joka lähtee hakemaan lain soveltamiseen ennakkopäätöstä. Senkin jälkeen kunnalla on hihassaan vielä valttikortti: laaja poikkeuslupamahdollisuus.

Nykyisen kaavoitusmenettelyn heikkous on ollut nimenomaan se, että ihmiset eivät ole osanneet vaikuttaa siihen. Monien ihmisten on vaikea hahmottaa sitä, mitä erilaiset viivat, hieroglyfit tai numerot merkitsevät. Useimmat havahtuvatkin vasta sitten, kun sahat ja kaivurit ilmestyvät kuulo- ja näköetäisyydelle. Mielestäni ei ole edes oikein vaatia ihmisiltä kaavoitusmenetelmän ymmärtämistä, saatikka sitä, että he seuraisivat koko ajan, mitä kunnan byrokratiassa milloinkin puuhataan.

Lakiesityksessä ei myöskään turvata riittävästi ja selkeästi kansalaisten oikeutta vaikuttaa meille kaikille tärkeiden ympäristö- ja kulttuuriarvojen säilyttämiseen. Eikö tässä maassa ole vieläkään oivallettu, että sekä luonnonarvot kauniine maisemineen että rakennettu ympäristö erilaisine taloineen ovat meidän kaikkien yhteistä omaisuutta eikä vain meidän, vaan myös tulevien sukupolvien?

Lakiesityksessä ei ole myöskään otettu huomioon sitä, että kaavoitus haja-asutus- ja taajama-alueilla vaatii hyvin erilaiset lähtökohdat. Haluttiinpa tai ei, niin jatkossakin ihmiset asuvat kasvavassa määrin taajamissa ja kaupungeissa. Niiden suunnittelussa ja toteuttamisessa on mahdollisuus tehdä erinomaisen suuria ja kalliita virheitä, ja niitä on myös tehty.

Meidän nykyisen kaavoituksemme virheitä on kaupunkien osalta ollut epäviihtyisien lähiöiden suunnittelu, joista aiheutuu mm. monia sosiaali-

sia ongelmia, ja vieläpä niiden ripotteleminen sinne tänne niin, että niiden kunnallistekniikan ja palvelujen toteuttaminen on tullut lähes mahdottomaksi tai ainakin hävyttömän kalliiksi. Hajaasutusalueilla on puolestaan onnistuttu tuhoamaan monia kauniita luonnonmaisemia suomalaisten mökkivillityksen huumassa ja pilaamaan idyllisiä kyliä rakentamalla tasakattoisia tiilitaloja ja ostospaikkoja vieri viereen.

Arvoisa puhemies! Lakiesitys kuuluu selkeästi ympäristövaliokunnan toimialueeseen. On selvää, että asiasta tulee saada lausunto myös hallintovaliokunnalta. Lakiesitykseen liittyy niin huomattavasti epäkohtia, että ellei niistä saada valiokuntakäsittelyssä riittäviä selvityksiä, on lakiin tehtävä muutoksia. Tärkeimpinä näistä ovat mm. kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien ja oikeusturvan takaaminen, paremman yhteiskuntasuunnittelun varmistaminen niin taajamien kuin kaupunkien osalta ja luonnonsuojeluun ja kulttuurihistoriaan liittyvien arvojen säilyttämismahdollisuuksien turvaaminen.

Viime vuosina myönteistä on ollut nimenomaan se, että ihmiset ovat heränneet huomaamaan, että monet asumiseen, liikkumiseen ja viihtymiseen liittyvät ongelmat johtuvat usein nimenomaan epäonnistuneesta kaavoituksesta. Samoin ihmiset ovat entistä enemmän kiinnostuneita siitä, miten huolehdimme ympäristöstämme ja luonnonarvoista. Tämä muutos kansalaisten mielipiteissä on merkittävä arvomuutos, jota nimenomaan eduskunnan toimesta on kunnioitettava ja jolle on luotava lisää mahdollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Jos laki on mainostuksensa arvoinen ja jos sen puutteisiin saadaan valmistelutyössä korjauksia, en näe mitään estettä sille, etteikö laki valmistu ympäristövaliokunnasta normaalikäsittelyllä vielä tämän eduskunnan päätettäväksi. Sen sijaan puuttuminen kyseenalaisin perustein valiokuntien työnjakoon ei tule antamaan hedelmällisiä lähtökohtia lakiesityksen asialliselle valmistelulle. Toivonkin, että eduskunta yhtyy yksimielisesti puhemiesneuvoston esitykseen asian valiokuntakäsittelyn osalta.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Miten ed. Kautto on vetänyt sellaisia johtopäätöksiä, että täällä salissa tehtäisiin muutoksia valiokuntakäsittelyn suhteen? Ainakaan tähän mennessä en ole kuullut käytetyn yhtään puheenvuoroa, joka viittaisi tähän. Joskus kannattaa kuunnella, mitä puhutaan.

Toinen asia on se, että kannattaa myös lukea, mitä on kirjoitettu. Jos edustaja vaivautuu lukemaan lakiesityksen läpi, niin siitä voi selvästi havaita, että maanomistajien kohdalla tässä voidaan sanoa olevan edistystä vain siltä osin, kuin on kysymyksessä rakennuskieltoaikojen rajoittaminen. Nehän ovat tähän saakka saattaneet olla mielivaltaisia. Nyt niitä rajoitetaan. Tosin kuusi vuotta on eräissä tapauksissa on vieläkin varsin pitkä aika asioiden arvioimiseen. Toivoisin, ettei tämän tyyppisiä heittelyitä tämän asian yhteydessä olisi, koska minusta on muutoin vaikea löytää mitään erityistä hyötyä, mitä maanomistajat tästä saisivat.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta, että kovin olennaista ei ole se, missä valiokunnassa tämä hallituksen esitys käsitellään, koska eduskunta kokonaisuutena ja täysistunto viime kädessä tekee eduskunnan päätökset. Tässä on käyty keskustelua siitä, olisiko oikea valiokunta hallintovaliokunta vai ympäristövaliokunta. Hallintovaliokuntaa olisi puoltanut se seikka, että aikoinaan hallintovaliokunta ollessaan laki- ja talousvaliokunta käsitteli rakennuslainsäädännön, mutta sen jälkeenhän tilanne on eduskunnassa olennaisesti muuttunut. Tietysti hallintovaliokunta käsittelee kuntien ja valtion suhdetta, joka on olennainen osa tätä lakiesitystä, mutta eduskunnan säännösten mukaan on täysin selvää, että kaavoitukseen ja rakennukseen liittyvät kysymykset kuuluvat ympäristövaliokunnalle. Siitä syystä on tarkoituksenmukaista, että ympäristövaliokunta käsittelee tämän hallituksen esityksen, mutta pyytää lausunnon hallintovaliokunnalta.

Olen ed. Kauton kanssa samaa mieltä siitä, että meillä on aivan liian paljon epäonnistunutta kaavoitusta. Siitä syystä on välttämätöntä, että nyt esitetyllä tavalla muutetaankin rakennuslakia. Sanon, että meillä on aivan liian paljon esiintynyt ohjailua. Tosin täytyy sanoa, että aravanormit ovat myös heikentäneet ympäristön laatutasoa aika paljon. On pyritty yhdenmukaisiin, en nyt sano ihan DDR-tyyppisiin, standardeihin, mutta kuitenkin liian keskitetysti ohjattu järjestelmä on johtanut siihen, että ympäristön laatu ei ole sellainen kuin sen pitäisi olla.

Nyt kun lakia muutetaan, paikalliset olosuhteet voidaan ottaa huomattavasti paremmin huomioon, ja uskon, että asukkaat tulevat olemaan, kun lakiesitys hyväksytään, olennaisesti tyytyväisempiä. Tärkeätä on se, että kuntalaiset saavat vaikutusmahdollisuuden. Kuntalaiset eivät voi vaikuttaa siihen, kuka valitaan ympäristöministeriksi tai kuka virkamies valmistelee asioita

ympäristöministeriössä. Kaupunginvaltuusto on oikea paikka tekemään päätökset kaavoista.

Olen ed. Kauton kanssa eri mieltä sikäli, että hallituksen esitys, jos mikä, auttaa siinä suhteessa, että vihdoinkin kansalaisten oikeusturva taataan. Kun kansalainen valittaa oikeusistuimeen, lääninoikeuteen, ja viime kädessä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, hän saa turvaa niitten hyvien normien nojalla, jotka laissa on, eikä hänen asiansa käsittely joudu poliittisen pelin kohteeksi jossakin asian vahvistavassa viranomaisessa, jonka ei tarvitse noudattaa juridisia perusteita vaan joka voi käyttää ns. tarkoituksenmukaisuusharkintaa niihin poliittisiin tarkoituksiin ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. Saariolle, että tieto siitä, että asiasta on äänestetty puhemiesneuvostossa välillä hallintovaliokunta — ympäristövaliokunta, tuskin lienee mikään salaisuus tässä salissa.

Laista voin sanoa, että en varmasti jokaista pilkkua ole siitä lukenut, mutta olen lukenut sen läpi ja olen aiemmin lukenut runsaasti asiaan liittyviä asiantuntijalausuntoja ja valmistelupapereita.

Mitä ed. Sasin puheenvuoroon tulee, toteaisin, että eivät varmastikaan aravasäännökset ole näitä tylsiä lähiöitä tehneet, vaan siinä vaiheessa, kun lähiöitä pikaisesti rakennettiin, kyllä gryndereitten sana ja toivomukset pitkälti olivat ne asiat, jotka painoivat. Kyllä kunnanisät pokkasivat päänsä lattiaan asti, kunhan vain rakentamista ja asukkaita tuli. Siinä vaiheessa ei todella kunnanisillä sen paremmin kuin tulevilla asukkaillakaan ollut minkäänlaisia vaikutusmahdollisuuksia siihen, millaista asuinympäristöä heille toteutettiin.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saarion puheenvuoroon haluan vastata, kun hän kyseli, missä se maanomistajan näkökulma kaavoituksessa on. Ei se minunkaan mielestäni niinkään rakennuskieltojen pituudessa ole, vaan yleensä siinä periaatteessa, joka sisältyy koko tähän rakennuslakiin.

Kysymyshän on siitä, että kaavoituksella nimenomaan lisätään maan arvoa. Jos kaavoitusta ei tehdä oikein, asiallisesti ja kuunnellen kaikkia osapuolia ja ottaen huomioon ympäristönäkökulmat, silloin on mahdollista kaavoituksella nostaa maan arvoa sellaisilla alueilla, mistä kenties paremmassa kaavoituksessa rakentaminen olisi siirretty jonnekin muualle. Tämä on se koko perusasia, joka on ongelmana tässä koko rakennuslainsäädännössä.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Rakas ed. Myller, nyt olenällistynyt. Lakiehdotuksessa ei mitenkään kaavoitusmonopolia muuteta maanomistajille, vaan kaavoitusmonopoli on entistä tiukemmin kunnilla. Mitä sanotte tästä: "Yleiskaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota yhdyskuntarakenteen toimivuuteen ja taloudellisuuteen, elinkeinotoiminnan ja eri väestöryhmien tarpeisiin, rakennetun ympäristön, kauniin maiseman ja luonnonarvojen vaalimiseen sekä ympäristöhaittojen välttämiseen ja vähentämiseen. Yleiskaavan tulee luoda edellytykset terveellisen, turvallisen ja viihtyisän elinympäristön toteuttamiseen. Kaavaa laadittaessa on myös kiinnitettävä huomiota liikenteen sekä yhdyskuntateknisen huollon tarkoituksenmukaiseen järjestelyyn. Ranta-aluetta koskevassa yleiskaavassa on lisäksi huolehdittava, että eri ranta-alueille jää riittävästi yhtenäistä rakentamatonta aluetta."

Mistä te löydätte täältä väitteellenne tukea?

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielenkiintoista on keskustella siitä, kenenkä ehdoilla kaavoitus viime vuosina on tapahtunut. Totuus on se, että aina viime aikoihin asti ympäristöministeriön tai aiemmin sisäministeriön ohjaus on ollut äärimmäisen keskeistä ja ympäristöministeriö ja aiemmin sisäministeriö on vahvistanut kaavat. Tietysti voi sanoa, että viime kädessähän vastuu on nimenomaan ministeriöllä ja vastuu myös näistä epäonnistumisista. Ehkä täytyy sanoa, että vielä aikaisemmin, jos mennään kymmenen — parikymmentä vuotta taaksepäin, tietysti kuntien kaavoitus ei ollut ehkä yhtä kehittynyttä, mistä syystä ministeriöiden ohjaus oli keskeisempää kuin ehkä tänä päivänä.

Mitä tulee vielä näihin ehtoihin, minä luulen, että ed. Aittoniemi voisi hieman kertoa niistä omista tutkimuksistaan ja niihin liittyvistä ongelmista. Täytyy sanoa, että kyllä niitä ongelmia ensi sijassa jouduttiin Helsingissä selvittämään eikä muualla.

Haluan myös sanoa, että ehkä kannattaisi tutustua Johanna Hankosen juuri julkaistuun väitöskirjaan ja siihen, millä tavalla aluerakentaminen syntyi. Voi sanoa, että kyllä sekin oli keski-

tettyä, Helsingistä johdettua toimintaa. Tässä suhteessa uskon, että kun päätäntävalta viedään kansalaisille kuntiin, kehitys menee vihdoinkin oikeaan suuntaan.

Ed. M y l l e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Saarion puheenvuoron vain sen, että toki rakennuslakiin mahtuu paljonkin kauniita sanoja. Mutta kysymys on siitä, miten ne sanat muuttuvat teoiksi eli miten valvotaan sitä, että kaavat ovat todella sellaisia kuin esititte. Kaikkein eniten kritiikkiä on kohdistunut tässä rakennuslaissa nimenomaan valitustiehen, joka ei mahdollista tällaisella perusteella kaavasta valittamista.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vastata sekä ed. Saariolle että ed. Sasille. Näitä lähtökohtia, jotka on kirjattu lakiin, täytyy tietysti tarkastella siinä suhteessa, mitkä ovat kuntien resurssit toimia näiden lain edellytysten mukaisesti. Ajatellaanpa sitä, mikä määrä meillä on pieniä kuntia, joissa on erittäin huono miehitys kaavoituksen asiantuntemuksensa, ja sitä, että juuri näissä kunnissa on nimenomaan paljon niitä luonnonarvoja, niitä rantoja, joita voidaan lähteä siltä pohjalta mahdollisesti kaavoittamaan. Kun kunnalla ei ole varaa, tulee ystävällinen maanomistaja ja sanoo, että kyllä hän kaavoittaa, kun saa sitä ja sitä ja sellaista oikeutta. Tämä on se vaara, joka liittyy kuntien kaavoitukseen nimenomaan maaseutuasutuksessa.

Tuomioistuinmenettelyssä tai lääninoikeusmenettelyssä, niin kuin sanoin puheessani, vaarana on se, että kuntalaisten kynnys lähteä tälle prosessoidulle tielle on erittäin korkea ja heiltä puuttuvat mahdollisuudet, mihin prosessissa vedota; heiltä puuttuvat myös taloudelliset resurssit, koska on vaikea arvata, kuinka kalliiksi menetelmä kuntalaiselle tulisi.

Toinen ongelma on se — en ole ainakaan vielä nähnyt siitä mitään paperilla — että puuttuu vakuuttavasti näyttöä siitä, että lääneissä tulisi olemaan riittävästi asiantuntijoita, virkamiehiä, jotta valituskäsittelyt voitaisiin oikeudenmukaisesti ja todella asiantuntevasti hoitaa.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti todeta, että kaavoituksen yhteydessä oikeastaan viimeisen 10—15 vuoden aikana on ehkä enemmän keskusteltu siitä, onko kynnys valittaa kaavoista lääninoikeuteen tai tuomioistuimeen aivan liian alhainen. Mehän tiedämme, että rakentamisessa ja kaavoituksessa liiankin paljon esiintyy kiusallaan valittamista, jotta hankkeen etenemistä voitaisiin hidastaa. Mutta mielestäni valitusoikeus on niin keskeinen jokaiselle suomalaiselle, että valituksen kynnystä ei missään tapauksessa pidä nostaa.

Ottaen huomioon lääninoikeuksien luonne ja toiminta lääninoikeuteen valittamiskynnys on kaikista tuomioistuimista ehdottomasti kaikkein alhaisin. Kun tiedetään, että suurimman osan lääninoikeuksiin menevistä valituksista laativat valittajat itse, kustannukset ovat varsin alhaiset. Ottaen myös huomioon lääninoikeuksien toiminnan täytyy sanoa, että niiden toiminta on varsin kuluttajaystävällistä ja valittajaystävällistä siinä suhteessa, että asiat kyllä varsin kattavasti selvitetään, vaikka valitukset olisivatkin hyvin puutteellisia.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Harva laki on aiheuttanut niin värikkään ja kärjekkään ennakkokeskustelun yhteiskunnassa kuin tämä rakennuslain osittaisuudistus. Jo ennen kuin hallituksen esityksen sisältöä edes tarkkaan tunnettiin, se on tyrmätty monin eri perustein. Valtakunnallinen päälehtikin on omistanut kaksi pääkirjoitustaan lakiesitykselle lyhyessä ajassa. Tänä aamuna lähetys, johon ed. Saariokin kiinnitti huomiota, toitotti useampaan kuin yhteen kertaan tietoa siitä, että kokoomus tarvitsee muiden puolueiden tapaan rakennusliikkeiden tukea vaalikampanjassa ja siksi tätä esitystä viedään eteenpäin. Tällaista väitettä lainsäädäntötyön yhteyteen liitettynä lainsäätäjän ei tarvitse ottaa vastaan. Jokin kohtuus pitää lainsäätäjien motiivien arvioinnissakin säilyttää. Kaikkiaan kuitenkin ennakkokeskustelun sävy on vaikuttanut varmasti myös tämän puheenvuoron sävyyn.

Keskusta on puoltanut lakiesitystä. Olemme sitä myös olleet ajamassa. Keskustalla on pitkään ollut tavoitteenaan siirtää päätöksentekoa lähemmäs ihmisiä. Olemme olleet lähidemokratian kannalla. Tällä vaalikaudella tätä linjaa on monissa yhteyksissä toteutettu: Valtionosuusuudistuksella lopetettiin valtion pilkuntarkka kuntien rahankäyttön kontrolli. Kunnat voivat nyt päättää itse vapaammin, miten ne palvelunsa tuottavat. Eri hallinnonaloilla päätösvaltaa on siirretty Helsingin virastoista ja lääninhallituksista kuntiin. Lääninhallinnosta on alueellinen kehittämisvastuu siirretty alhaaltapäin kunnista ohjatulle maakuntien omalle hallinnolle. Näitä esimerkkejä on lukuisia.

Myös lähiympäristöön keskeisesti vaikuttavan rakennuslain kohdalla olemme halunneet luottaa enemmän kuntien valtuutettuihin ja yleensä paikalliseen päätösvaltaan, kuin mihin nykyinen järjestelmä alistussuhteineen antaa mahdollisuuksia.

Keskustan oikeuskäsitykseen ei ole käynyt mitenkään se, että rakennuskieltoja on voitu ministeriön tai lääninhallituksen päätöksillä, kuntien sitä anottua, venyttää käytännössä rajattomiksi ajoiksi. Espoosta tiedän, että siellä oli vuonna 61 asetettu rakennuskielto vuoden katkosta lukuun ottamatta 30 vuotta yhtä mittaa voimassa, ja voi olla, että vieläkin joillakin alueilla kielto jatkuu. Kokonaiseksi sukupolveksi ihmisten maat pantiin ilman korvauksia ja ilman mitään tietoa siitä, milloin asiat ratkeavat.

Kyllä valtavia betonilähiöitä näiden vuosikymmenten kuluessa ehdittiin rakentaa ja suunnitella, mutta alueen vanhojen asukkaiden lähiympäristön kehittämiseen ei suunnitteluvoimaa ilmeisesti haluttu käyttää. Maisemia on kyllä pilattu rumalla ja sekavalla rakentamisella. Sellaista mielikuvitusta ei rakentajilla ja arkkitehtikunnalla ole edes ollut, joka ei olisi nykyistä ministeriökeskeistä valvontaa läpäissyt, mutta tavallisten ihmisten hankkeet on kyllä pidetty mielivaltaisella rakennuskiellolla jäissä. Poikkeusluvan on voinut saada, mutta pitkään vallitsi sellainen hallintokäytäntö, joka ei perustunut lakiin ja jonka mukaan poikkeusluvan sai vain, jos tontti oli lohkottu. Mutta sukupolveen tontteja ei lohkottu, ellei tontille ollut myönnetty poikkeusluvan kautta rakennuslupaa. Hallintokäytännöllä oli onnistuttu luomaan täydellinen kierto. Porsaanreikää ei tavallinen ihminen löytänyt, ellei ollut suhteita poikkeusluvista päättäneeseen ministeriin.

Rakennuslakiuudistuksen tiimoilla käydyssä keskustelussa paljon kehuttu ministeri Pietikäisen asettama työryhmä ei millään tavalla kiinnostunut rakennuskieltojen rajaamisesta. Nyt hallituksen esitys asettaa selkeät aikarajat rakennuskiellon enimmäispituudelle jatkoaikoineen. Tämä pakottaa kunnat suunnittelemaan. Enää ne eivät voisi paeta suunnitteluvelvollisuuttaan anomalla rakennuskielloille uusia ja uusia jatkoaikoja. Enää ei ihmisiä pomputtamalla suunnittelua lykätä vuosikymmenestä toiseen, jos hallituksen esitys toteutuu.

Ministeriö ja lääninhallitukset ovat käyttäneet nykyisen lain suomaa valtaa. Niillä on tehtäviä riittänyt. Vuonna 91 keskusvalta päätti 11 339:stä maankäyttöön liittyvästä asiasta. Pari vuotta aikaisemmin luku oli lähes 13 000. Suurin osa päätöksistä oli yksittäisten poikkeuslupien myöntämistä.

Lakia säestäneessä keskustelussa on oltu huolestuneita siitä, kykenevätkö kunnat tekemään paikallisista maanomistus- ja rakennusliikesitoumuksista vapaina kaava- ja lupapäätöksiä. Kielteisiä esimerkkejä meillä on näkyvissä. Esimerkit ovat pahimmillaan suurimmista kaupungeista, joissa nykyisen lain mukaan ympäristöministeriö käyttää edelleen korkeaa valtaa.

Väitän, että ministeriön kontrolli on pettänyt erityisesti yhdyskuntarakenteen kehittämisessä. Meille on kaavoitettu miljoonia kerrosneliömetrejä ylimääräistä erityisesti liike- ja toimitilarakennusoikeutta. Meille on annettu syntyä amerikkalaismallisten yhä suurempien automarketien verkosto, joka tappaa lähipalvelut niistä kaupunginosista, jotka ministeriön myötävaikutuksella aikanaan pitkin pääkaupunkiseudun metsiä rakennettiin. Perinteistä suomalaista, maisemaamme istuvaa rakentamista ei löydä sieltä, missä ministeriö rakentamista ja kaavoitusta on valvonut. 60-, 70- ja 80-lukujen yhteiskunnallinen kokeilu on tältä osin tuottanut lopullisen tuloksensa. Betonia, peltiä, muovia ja lasia kaupunkikuvamme kyllä on täynnä, mutta puuta ja luonnonkiveä pitää hakea ajalta, jolloin nykyisen kaltaisesta kontrollista ei edes osattu uneksia.

Kunnissa paikoitellen vallitsevaa, kärjekkäästi ilmaistuna, rakenteellista korruptiota ei kyetä lakipykälillä poistamaan. Kun ihmiset tuntevat toisensa, ei siinä silloin tarvita muodollisia jääviyssuhteita, ei hyvä veli -verkostoja, ei paljon puhuttuja lahjomaepäilyjä, kun systeemissä yhden etu on valitettavasti niin monen etu. Eikä tätä ole kyennyt valtion ja kuntien keskinäinen alistussuhde rakennusasioissa poistamaan.

Uusi kuntalaki pyrkii nyt tähän puuttumaan poistamalla yhä useammat jäävit päätöksentekopöydistä. Toivottavasti se luo myös uudenlaista moraalista selkeärankaa, mutta kaikkia ongelmia se ei poista. Jos kytköksiä on, ne poistuvat parhaimmin päätöksenteosta vain julkisuuden avulla. Kun kunnanvaltuusto julkisessa kokouksessa päättää kaavasta, pitää ihmisten kontrolloida tätä päätöksentekoa. Kunnissa pitää vaatia, että ihmisten kaavan valmistelun aikana tekemiin huomautuksiin vastataan jokaiselta kohdaltaan ja että nämä huomautukset saatetaan aina pyytämättä vastauksineen kaikille kaavaa käsitteleville luottamushenkilöille ja sitä kautta julkisuuteen.

Kun ihmiset huomaavat uuden lain myötä, että päätös tehdään todella oman kunnan valtuustossa, jossa joka kylältä ja asuma-alueelta on useimmiten edustajansa, paine kasvaa ja sidokset revitään näkyviin. Nyt vaikeissa asioissa on aina sanottu, että läänihän lopullisesti asian ratkaisee, ja kunnan päättäjät voivat mennä kasvottoman läänin selän taakse, ja myös äänestäjät ovat tähän usein tyytyneet.

Me tiedämme kuntatasolla, minkä pankkien tai rakennusliikkeiden edustajia istuu kunnanhallituksissa, kaavoituslautakunnissa ja rakennuslautakunnissa. Ne ovat julkisia asioita. Mutta keiden me lopulta tiedämme tekevän lopullisia päätöksiä valtionhallinnossa? Ne, jotka puolustavat vanhaa valtiojohtoista järjestelmää, haluavat pitää lopullisen päätöksenteon lääninhallituksessa ja perimmältään yhden virkamiehen allekirjoituksen varassa. Tällä yhdellä allekirjoituksella suljetun oven takana voidaan kumota tai palauttaa kuntalaisten vaaleissa valitseman valtuuston julkisessa kokouksessa tekemä päätös. Tällaista demokratiakäsitystä on vaikea puolustaa nykyaikana.

Jos hallituksen esitys ei mene läpi ja samalla kuitenkin toteutetaan jo eduskunnassa käsiteltävänä oleva laki ympäristöhallinnon uudistamisesta, jossa perustetaan maakuntiin alueelliset ympäristökeskukset, joille lääninhallitusten tehtävät ympäristöalalta siirtyvät, jatkossa nykyisen kaltaisen rakennuslain mukaan ylin päättäjä olisikin alueellisen ympäristökeskuksen johtaja. Kuka tällaista demokratiakäsitystä voisi puolustaa?

Minä luotan suomalaisen virkamiehen objektiivisuuteen ja erittäin korkeaan työ- ja virkamoraaliin, mutta ihmisiä me kaikki olemme. Kysyn: Onko tutkittu, minkälaiset yhteydenpitoverkostot ovat näiden virkamiesten ympärillä? Keitä he kuuntelevat päätöksiä tehdessään? Saavatko he vaikutteita virastonsa ulkopuolelta? Ketä he kuuntelevat kustakin kunnasta ehkä enemmän kuin toisia vai pääseekö heidän puheilleen kuka hyvänsä samalla painoarvolla? Kuka saa läänin kiinnostumaan jostakin yksityiskohdasta tai kuka saa peräti ministeriön liikkeelle omassa asiassaan? Nämä ovat kysymyksiä, joihin pitäisi myös vastata.

Ihmisethän soittelevat myös meille kansanedustajille, että heidän mökkinsä poikkeuslupatai kaava-asia on valtion käsiteltävänä. Minä olen nyt yrittänyt kaikille vastata, että virkamiesten pitää käsitellä asia objektiivisesti eikä kansanedustajan sovi heille omia neuvojaan jakaa, mutta pelkään, että näitä neuvojia silti riittää. Saattaa olla, että siinä mökinmummon sana painaa vähemmän kuin vaikkapa kunnan kaavoitusvirkamiehen tai ympäristösihteerin sana.

Tämän aamun päälehdessä oli oivallinen esimerkki samasta ongelmasta. Kuka saa ministeriön puuttumaan asioihin? Lehti kertoo asuintalosta, jossa haluttiin tehdä kulttuurihistoriallinen teko ja korvata avoikkunat alkuperäismallisilla ruutuikkunoilla. Taloyhtiö olisi käyttänyt kuitenkin puun sijasta alumiinia pokien materiaalina. Helsingin kaupungin kanssa asukkaat voittivat kiistansa lääninoikeuden ratkaistua asian asukkaiden hyväksi. Lehti kertoo viitaten syntyneeseen päätökseen: "Tieto päätöksestä oli kiirinyt myös ympäristöministeriöön. Liekö sitä auttanut eräs rakennuslautakunnan äänestyksessä vähemmistöön jäänyt jäsen, jonka työpaikka löytyy ministeriöstä. Ministeriöstä lähti kaupunginhallitukselle kirje, jossa sitä kehotettiin harkitsemaan valituksen tekemistä lääninoikeuden päätöksestä." Nyt asia on valitustiellä.

Näyttää siis siltä, että ministeriön haukansilmät ehkä eivät ole aina kyenneet laajoissa maisemakuvia murtaneissa hankkeissa tekemään mitään, mutta ministeriön aktiivisuus ja osumatarkkuus pureutuu maalipinnan läpi. Kadulta ei erota sitä, onko maalatun pokan materiaalina maalin alla puu vai metalli, mutta onneksi meillä on tarkka ministeriö, jolta mikään ei jää huomaamatta! Sillä tuntuu olevan virkakuntaa kylliksi tutkiakseen tuhansia ja taas tuhansia tällaisia asioita.

Lakiesityksen keskeinen tavoite on purkaa kaavojen ja poikkeuslupien käsittelyssä kuntien alistussuhde valtioon. Tavoitteena on antaa kunnille itsehallinto myös lähiympäristön kehittämisessä. Turvatakseen perustellut valtakunnalliset intressit sisältää lakiesitys järkevän ratkaisun. Valtakunnalliset intressit on ensi sijassa sisällytettävä seutukaavoihin, joiden hyväksyminen edellyttää valtion myötävaikutusta. Seutukaavan perusteella kunnat voivat nähdä, millaisia valtakunnallisia intressejä omassa kaavoituksessa on otettava huomioon. Samoin laki sisältää neuvotteluvelvoitteen, jonka mukaan kunnan on merkittävän kaavan laatimisen alussa neuvoteltava valtion edustajien kanssa juuri näiden valtakunnallisten intressien varmistamiseksi. Keskusta haluaa korostaa sitä, että keskeisimpien valtakunnallisten intressien turvaamiseksi meillä on myös erityislainsäädäntö: Suojelualueet, vanhojen rakennusten suojelu jne. päätetään omien la-

kiensa mukaan, ja kunnat eivät pääse eikä niiden pidä päästä näitä lakeja rikkomaan.

Kun lakiesitystä on moitittu siitä, että se ei ota ympäristöarvoja riittävästi huomioon, tämä syyttely on perusteetonta. Laissa on enemmän ympäristöä vaalivia määräyksiä kuin vanhassa laissa, ja lisäksi on muistettava, että tuore laki ympäristövaikutusten arvioinnista ulottuu myös maankäytön suunnitteluun.

Erityisen tärkeänä pidän sitä, että hallituksen esitys kiinnittää huomiota myös siihen, miten rakennetaan. Tähän asti rakentamiseen ja kaavoitukseen liittyneessä keskustelussa on aina aivan liikaa ollut kateutta siitä, mihin rakennetaan, eikä huomiota ole kiinnitetty paljon tärkeämpään kysymykseen siitä, miten rakennetaan. Nyt lakiesitys antaa selviä ohjeita enemmän myös siitä, että " -- on rakentamisen sopeuduttava noudatettuun rakennustapaan ja olemassa olevaan rakennuskantaan sijoituksen, koon, muodon, ulkomateriaalien ja värityksen puolesta". Tähänkään kysymykseen paljon kehuttu asiantuntijaryhmä ei innostunut ottamaan kantaa, mutta onneksi hallitus on sen nyt tehnyt.

Suomalaisen maiseman kannalta suurimmat virheet on tehty juuri siinä, että rakennusluvan myöntäjä ei ole juurikaan voinut vaikuttaa rakentamistapaan. Kaikki puhti on mennyt siihen, saako rakentaa vai ei, mutta ei siihen, miten rakennetaan. Tärkeää kuitenkin on, että rakentamisessa oltaisiin terveen konservatiivisia ja uskollisia paikalliselle perinteelle. Erikoisuuksien sijasta pitää tavoitella sopusuhtaisuutta maiseman ja vanhan rakennuskannan kanssa. Tätä pidän hallituksen esityksessä yhtenä arvokkaimmista eduista. Erityisesti tämä vaatimus koskee näkyvillä paikoilla, kuten peltoaukeilla ja ranta-alueilla, tapahtuvaa rakentamista.

Kiista rantarakentamisesta on sävyttänyt varmasti eniten lain etenemistä. Toiset tässä maassa haluaisivat, että rantarakentaminen kiellettäisiin ja perusrakennusoikeus haja-asutusalueilta kiellettäisiin. Keskusta ei aio tällaista hyväksyä. Siksi keskustelijoiden lähtökohdatkin ovat olleet liian kaukana toisistaan. Kun toiset tavoittelevat ratkaisuksi 100—300 metrin rakentamatonta vyöhykettä rannoille, me haluamme menetellä toisin. Rannan olosuhteet on otettava lähtökohdaksi. Perinteiseen suomalaiseen elämänmuotoon kuuluu myös veden läheisyys. Avokallioiselle rannalle tai Pohjanlahden aavoille matalille rannoille ei tietenkään voi sallia samanlaista rakentamista yhtä lähelle rantaa kuin puskaisen Järvi-Suomen rannoille. Myös Lapin jokien rannoilla kyläasutus on aina kuulunut kuvaan. Erot siis ovat eri paikoilla ja eri maisemissa suuret.

Keskusta haluaa, että rantarakentamisen maisemavaikutuksia säädellään mahdollisimman tehokkaasti, ja tähän uusi laki antaisi nyt välineet. Samoin me vaadimme, että ranta-alueille jää kokonaan rakentamattomia osia. Myös tästä on nyt ensimmäisen kerran laissa selkeä oma vaatimuksensa, johon eräässä vastauspuheenvuorossa taisi ed. Saario suoraan viitata. Samoin me olemme kannattaneet sitä, että kunnalla olisi aina mahdollisuus yleiskaavan laatimisella ohittaa maanomistajakohtainen rantakaava. Myös tähän tulee nyt mahdollisuus, mutta niissä tapauksissa, joissa kunta ei pysty tai näe tarpeelliseksi osayleiskaavan laatimista, jää oikeus rantakaavan laatimiseen, jonka kunta hyväksyy. Rantakaavoissakin pitää turvata vapaat alueet jokamiehen käytettäväksi.

Paljon kehuttu asiantuntijaryhmä esitti osana rantarakentamisen ohjausjärjestelmää myös erään säätelevän pykälän, jota sen sekavuuden takia en itse voinut työryhmässä hyväksyä. Se kuului osin seuraavasti: "Ranta-alueelle älköön, vaikka sen suunnittelu edellä 123 a §:n nojalla ei olekaan tarpeen, sallittako rakennettavaksi loma-asuntoa siten, että ranta-alueesta rannan suuntaisesti mitattuna jäisi rakentamatta yhtenäistä aluetta vähemmän kuin 50 prosenttia. Ranta-aluetta pidetään rakennettuna, jos jo oleva rakennuspaikka sijaitsee 50 metriä tai uusi rakennuspaikka 150 metriä lähempänä meren tai vesistön rantaviivaa. Jos rakennuspaikkana on käytetty tavanomaista suurempaa tilaa, määräalaa tai muuta aluetta, katsotaan rantaviivaa käytetyn vain 100 metriä, ellei rannan käyttötavasta muuta johdu. Rakentamattoman ranta-alueen osuus lasketaan maanomistajan kyseisellä alueella omistamista ranta-alueista. Laskelman perustana on vuoden 1969 alussa voimassa ollut kiinteistöjaotus."

Asiantuntijoiden kynästä lähti rakennuslain perintöä hyvin vaaliva pykälä. Kukaan tavallinen ihminen sitä ei ymmärrä eikä osaisi tulkita. Näin viranomaisille jäisi riittävän suuri harkintavalta. Rakennuslain pitää olla yksinkertaisempi kuin tällaiset monimutkaiset pykälät, sellainen että ihmiset sitä ymmärtävät. En edes pohdi, millaisiin vaikeuksiin tuon pykälän kanssa olisi jouduttu, kun laskelman perustaksi olisi asetettu 25 vuotta sitten ollut tilanne ajalta, jolta ei ole kuin ehkä paristakymmenestä kunnasta kunnollinen peruskarttamateriaali olemassa.

Herra puhemies! Yhteenvetona totean, että

rantarakentamisessa hallituksen esitys tiukentaa nykyistä käytäntöä, antaa rakennusvalvonnalle mahdollisuudet vaikuttaa hankkeiden maisemavaikutuksiin ja turvaa vapaiden rantojen jäännin. Tätä olisi täydennettävä sellaisella lainsäädännöllä, joka antaisi mahdollisuudet siirrellä esimerkiksi osayleiskaavoituksen yhteydessä myös rakennusoikeuksia tontilta toiselle vapaan rannan turvaamiseksi. Tätäkin keskusta ajaa.

Lopuksi muutama sana paljon puhutusta valitustiestä. Osana tätä uudistusta kaavavalitukset menisivät todella muiden kunnallisvalitusten tapaan lääninhallituksen sijasta lääninoikeudelle. Jos vanhaa lakia ei muuteta vaan vanha rakennuslaki jää voimaan, olisivat valitusistuimina kohta alueelliset ympäristökeskukset. Nykyisessä järjestelmässä on ollut se erikoisuus, että sama valtion viranomainen, joka pystyy neuvottelemaan kaavan valmistelusta kunnan kanssa, joka vahvistaa kaavan, käsittelee myös kaavaan liittyvät valitukset. Sanonpa vain, että paljon on uskottu yhdelle taholle valtaa. Uusi valitustie olisi nyt lääninoikeus. Huomiota pitää kiinnittää siihen, että tavalliset ihmiset todella kykenevät laatimaan valituksensa. Rakennuslaki ei ole helppo laki, ja oikeutta on saatava, vaikka lain pykälien keskinäisiä suhteita ei valittaja täysin tuntisikaan.

Kun ed. Kautto viittasi siihen, että voisi valittaa vain muotovirheistä, eihän tämä pidä paikkaansa. Rakennuslaki on täynnä myös kaavojen sisältövaatimuksia, ja asetuksesta niitä löytyy vielä paljon lisää. Valituksen aiheita löytyy, jos valituksen tarve on olemassa.

Arvoisa puhemies! Kyseessä on osittaisuudistus, joka korostaa demokratiaa ja kansalaisten oikeutta päättää lähiympäristönsä asioista. Samalla se tuo maankäyttöasioihin entistä selvemmin vaatimuksia ympäristönsuojelun ja maiseman vaalimisesta. Toivon, että kauan odotettu uudistus pikaisesti toteutuu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ed. Vanhaselle: Ei kukaan todella haikaile takaisin valtaa, joka ministeriöillä on ollut, vaan nimenomaan takuita siitä, että kuntalaisten oikeudet niin valmistelussa kuin jälkikäteistoiminnassa ovat mahdollisia. Mutta sen verran täytyy ministeriön ja sen edeltäjän puolesta sanoa, että tuskin me voimme nyt ihan kaikkia maassamme tehtyjä virheitä niiden syyksi pistää; kyllä siinä on nykyisilläkin menetelmillä ollut kuntien itsetuotantomentaliteetti vahvin tekijä.

Minua hieman häiritsi ed. Vanhasen puheessa se, että hän ei täysin pysty erottelemaan pikku kuntien ja suurten kuntien ongelmia, mikä mielestäni näkyi jo esimerkiksi siinä, kun hän totesi, että tiedetään, ketkä minkäkin edustajia ovat. Varmasti pikku kunnissa tiedetäänkin, mutta isoissa kunnissa se on ongelma ja tuntuu, ettei edes lähin sisäpiiri tiedä kaikkia kytköksiä, joita joillakuilla päättäjällä saattaa olla, ja kuntalaiset ovat varmasti taivaallisen tietämättömiä asioista tässä suhteessa.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhasen puheenvuoroon yhtyen totean, että tämän hallituksen politiikkahan on ollut siirtää päätösvaltaa kuntiin. Näin on tehty onnistuneesti valtionosuusuudistuksen yhteydessä ja näin on tehty opetustoimen järjestelyissä. Näin tapahtuu myös uudessa kuntalaissa. Mielestäni näin pitää olla myös rakennuslaissa.

Näen itse asian demokratian kannalta. Valta kuuluu kansalle, jota edustaa eduskunta. Kuntatasolla valta kuuluu kuntalaisille, joita edustaa neljäksi vuodeksi valittu kunnanvaltuusto. Ei valta kuulu kenellekään virkamiehelle, joka istuu virkapaikallaan ja tekee ratkaisuja demokraattisten elinten yläpuolella. Mikä ylivertainen tietäjä hän voi olla? Kaavoitus on kunnan tehtävä, ja kunnanvaltuusto tekee päätökset, on vastuussa tekemisistään kuntalaisille. Nyt eletään nykyaikaa eikä kunnanvaltuusto halua tieten tahtoen tehdä kuntalaisten kannalta huonoja ratkaisuja.

Haluan vielä puuttua myös ed. Vanhasen esille ottamaan aamun radiouutisointiin, jossa yhdistettiin vaalirahoitus ja rakennuslaki. Totean, että ohjelmassa esitetyt väitteet eivät pidä lainkaan paikkaansa ja uutinen oli tosi limbo. Totean, ainakin ministeri Rusasen osalta, että ei hän ainakaan tarvitse vaalirahoitusta ensi maaliskuun vaaleissa, kun ei ole enää ehdokkaanakaan.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautolle totean, että tämä lakiesitys ei millään tavoin muuta sitä menettelytapaa, jolla kuntalaiset kaavan valmisteluun ovat voineet osallistua ja josta nykyinen rakennuslaki säätää. Kaikki kuulemis-, lausunto- ja kunnan sisäiset muistutusmenetelmät ovat edelleen voimassa, ja niihin oman elementtinsä tulee tuo-

maan vielä ensi vuonna voimaan astuva uusi kuntalaki. Valitustie muuttuu, mutta valitusten perusteet eivät mihinkään muutu. Samat perusteet ovat edelleen olemassa. Ei lääninhallitukseenkaan ole voinut valittaa mistä hyvänsä, vaan kyllä valituksen on pitänyt kuitenkin perustua rakennuslakiin siltäkin osin.

Pienissä kunnissa ongelmat tietysti tunnetaan paremmin. Suurissa kunnissa on ehkä se ongelma, että vielä vähemmän niiden kytkökset tunnetaan ministeriötasolla, jos ei niitä paikkakunnallakaan tunneta. Suurissa kunnissa ja kaupungeissa pitää nyt luottaa enemmän siihen, että kun kaupunki tekee hyvin lopullisen päätöksen kaavasta, niin kuntalaisten kiinnostus todella valtuuston päätöstä kohtaan kasvaisi ja siihen kiinnitettäisiin enemmän huomiota, lisättäisiin tätä kautta kontrollia eikä turvattaisi siihen, että lopullinen päätöshän kaavan vahvistamisesta menee ministeriöön ja siellä se sitten tutkitaan.

Ed. M y l l e r : Arvoisa puhemies! Haluan yhteen asiaan kiinnittää huomiota, kysymykseen siitä, että täällä on korostettu demokratiaa, kun on haluttu luottaa kunnanvaltuutettuihin ja kunnan päättäjiin. Mutta samalla kun tätä on korostettu, ei ole kyetty luottamaan siihen, että rakennuslain valmistelu olisi tapahtunut asianomaisen ministerin, ympäristöministerin, ja hänen esikuntansa ohjauksessa.

Rakennuslakiasia piti ottaa pois siltä ministeriltä, jolle se olisi kuulunut, jotta olisi taattu sen läpimeno hallituksesta sellaisena, miksi se haluttiin muitten toimesta. Tämä sama jyrääminen on jatkunut näihin päiviin saakka. Yhtenä esimerkkinä siitä on se, että lausuntoaika lausujille oli viikko. Nyt ministeri sanoo, että tätä lakia on korjattu, ja hän totesi myös, että mitään sellaista ei ilmennyt, missä hänen valmistelemansa laki olisi joutunut kyseenalaiseksi.

Kun miettii niitä lausuntoja, joita rakennuslaista annettiin, ei missään tapauksessa voi yhtyä tähän näkemykseen. Mikä demokratiakäsitys tässäkin on, jos ei kykene näkemään niitä muutosehdotuksia muutosehdotuksina, vaan katsoo vain, että kunhan minun sanani pätee?

Sen jälkeen on vain mietitty sitä, miten tämä laki saataisiin mahdollisimman pienin puhein eduskunnasta vietyä läpi. Siitä oiva esimerkki oli tämänpäiväinen tieto siitä, miten asia oli käsitelty puhemiesneuvostossa. Jos toiminta on tällaista, voi olla aivan varma, että runsas julkisuus ja keskustelu menettelytavoista ja motiiveista seuraa tämän lain tuleviakin käsittelyjä.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät ministerit ja kansanedustajat! Nyt kun ed. Ihamäki poistuu paikalta, niin ympäristövaliokunnan päätösvalta menee. Totesin, että meillä oli päätösvaltainen ympäristövaliokunta täällä paikalla. Eli asia onneksi kiinnostaa valiokuntaa, johon puhemiesneuvosto sitä esittää lähetettäväksi.

Tästä lakiesityksestä on keskusteltu paljon täällä salissa, mutta myös kaduilla, toreilla, turuilla, lehdissä, ja minusta se on hyvä asia, koska jos peruslähtökohdiltaan lähdetään puhumaan kaavoittamisesta, voisi kuvitella, että se ei ole kauheasti tunteita herättävä tai tavallisia ihmisiä kiinnostava asia, mutta nyt ainakin tavallisetkin ihmiset ovat keskustelleet ja se on hyvä juttu.

Tämän hallituksen esityksen tavoitteena on valtion välittömän valvonnan poistaminen kuntien kaavoituksesta ja kaavojen entisenlaisesta alistamiskäytännöstä luopuminen. Tämä sama lähtökohta oli myös maankäytön ohjauksen uudistamista valmistaneella työryhmällä, joka luovutti mietintönsä 11.5.1993 ministeri Sirpa Pietikäiselle. Myös tämän ns. Moun lähtökohtana oli, että kunnat laativat ja hyväksyvät kaavansa itse eikä kaavoja enää alisteta vahvistettaviksi. Tämä on ollut varmaan koko eduskunnan ja kaikkien valmistelussa mukana olleiden yhteinen tahto.

Ainoa kohta ehkä, missä kritiikkiä on esitetty, on se, ettei vallankäyttö kaavoitusasioissa niin kuin ei muissakaan asioissa saisi kokonaan keskittyä kabinetteihin. Nimittäin tosiasiahan on se, että esimerkiksi pienissä kunnissa luottamushenkilöiden paineet voivat tulla hyvinkin suuriksi. Sanotaan esimerkiksi, että suuri yritys olisi perustamassa tuotantolaitostaan paikkakunnalle ja haluaisi kaavoittaa tuotantolaitoksen luonnonarvojen kannalta merkittävälle, haavoittuvalle paikalle. Kumpi painaa enemmän kunnanhallituksen vaa'assa, työpaikat vai luonnonarvot? Sitä voi jokainen pohtia itsekseen.

Jotenkin tuntuu, että tässä käsittelyssä on lumipallo lähtenyt vyörymään rannoilta eteenpäin eli siitä, vaativatko kyseisen lakiesityksen kritisoijat 300 metrin suojavyöhykettä rannoille vai eivät. Tuntuu siltä, että vieläkin täällä eduskunnassa on sellaisia kansanedustajia, jotka vastustavat esimerkiksi ministeri Pietikäiselle luovutettua Mouta sen takia, että sen keskeisin tavoite olisi tehdä yleinen rantakaistavyöhyke. (Ed. Vanhanen: Ei sitä ole Moussa!) — Moussahan ei tällaista ollut, mutta edelleen on ihmisiä, jotka kuvittelevat, että Moussa oli. — Sen takia olisi hyvä, että paitsi että meitä kritisoijia kehotetaan

tutustumaan kyseiseen lakiesitykseen, näitä toisella puolella olevia kehottaisin tutustumaan Mouhun.

Lakiesityksen 1 § luettelee hyvin kauniisti kaavoituksen ja maankäytön tavoitteita. Täällä mainitaan esimerkiksi kokonaistaloudellinen ja tasapainoinen alue- ja yhdyskuntarakenne, toimivat liikenne- ja vastaavat perusjärjestelyt, kansallisten kulttuuri- ja luonnonarvojen vaaliminen, valtakunnallisesti tärkeiden luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksien turvaaminen ja huolehtiminen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvistä tarpeista. Mutta varsinkin nämä neljä ensimmäistä kohtaa ovat hyvin kauniita tavoitteita. Tämähän on lähes sama muotoilu kuin maankäytön ohjausta uudistaneella työryhmällä mietinnössään oli.

Mutta ehkä suurin ongelma, mikä 1 §:ään liittyy, on se, että myöhemmin laissa valtion puuttumismahdollisuudet rajataan koskemaan näillä kriteereillä vain valtion itsensä toteuttamia hankkeita. Nehän ovat hyvin pieni osa kuntien alueilla tai ylipäänsä toteuttavista hankkeista. Muissa tapauksissa kuin valtion itsensä toteuttamissa hankkeissa valtiolla on ainoastaan neuvotteluoikeus kuntien kanssa ennen yleiskaavoituksen valmistumista. Mihin näitä kriteereitä ylipäätään enää tarvitaan, jos ne eivät luo mitään tosiasiallista pohjaa valtion puuttumisoikeudelle? Olisiko esimerkiksi mahdollista, että nämä ensimmäiset pykälät olisivat kuntalaisen valitusperuste? Tuskinpa, koska niillä määritellään valtion valtakunnallisia intressejä.

12 §:ssä lakiehdotuksessa todetaan, että kunnan tulee selvittää, onko tarvetta ottaa rakennusjärjestykseen määräyksiä rantarakentamisen rajoituksiksi. Edelleen lakiehdotuksen toisessa kohdassa todetaan, että on huolehdittava siitä, että ranta-alueelle jää riittävästi yhtenäistä rakentamatonta aluetta. Kuka nämä määrittelee? Lainsäädännöllisesti on varmasti aika vaikea ottaa mitään yleistä määräystä siitä, mikä on riittävä määrä yhtenäistä rakentamatonta rantaaluetta.

Mielestäni järkevintä olisi ollut sallia rantarakentaminen vain yleiskaavoituksen kautta, jolloin jouduttaisiin tarkastelemaan vesistöä ja rantaviivaa kokonaisuutena, kestääkö ekosysteemi ja luonnon kantokyky sen rakentamisen, jota suunnitellaan, tai mikä vähitellen alueelle syntyisi. Mutta tämän tyyppinen tavallaan — joku on kutsunut sitä kaavapakoksi — takaisi myös maanomistajien tasapuolisen kohtelun, ettei kävisi niin, että ensimmäiselle, toiselle, kolmannelle ja neljännelle maanomistajalle rakennuslupa myönnetään rannalle, mutta enää viidennelle tai kuudennelle ei myönnetäkään. Esittämälläni tavalla perusrakennusoikeus, josta moni kantaa huolta, voitaisiin taata kestävän kehityksen mukaisesti jokaiselle maanomistajalle.

Ongelmia, joita tähän lakiesitykseen edelleen mielestäni sisältyy, on se, että seutukaavoituksella ei pystytä ratkomaan ylikunnallisia ns. ikäviä maankäyttökysymyksiä. Esimerkiksi kaatopaikat ja jätteenkäsittelylaitoksethan ovat kaavoituksen yksityiskohtia, mitä kukaan kuntalainen ei kuntaansa tai ainakaan naapuriinsa haluaisi. Onkin mahdollista, että kunta voisi omilla nopeutetuilla kaavapäätöksillään estää seutukaavan toteuttamisen jopa seutukaavan laatimisen aikana. Läänihän voi puuttua ainoastaan niissä tapauksissa kunnan päätöksiin, jos ne ovat ristiriidassa seutukaavan kanssa. Jos seutukaava ei ole valmis, puuttumismahdollisuutta ei ole ja hyvin helposti voi käydä niin, että koko seudulla ei ole yhtään kaatopaikkaa.

Myös poikkeuslupa-asioissa tässä on vielä hyvin paljon epäselviä kohtia, esimerkiksi se, että 132 §:ssä viitataan siihen, että poikkeuslupa voidaan myöntää, jos kaavaratkaisua ei enää ole pidettävä ajankohtaisena. Mitenkähän määritellään, onko kaavaratkaisu ajankohtainen vai ei? Kuka sen määrittelee? Myös se on ihmetyttänyt minua, että alkuperäisessä, lausunnolla käyneessä lakiehdotuksessa poikkeusluvista ei olisi enää saanut valittaa. Totta kai on hyvä, että tämä puute on poistettu, mutta ikään kuin tässä olisi menty nyt äärimmäisyydestä toiseen. Jos olen oikein lukenut ja ymmärtänyt, nyt valtion valvonnan piiriin tulevat poikkeusluvat lisääntyvät huomattavasti, kun sinne tulee hyvin paljon sellaisia poikkeusluparatkaisuja, jotka voimassa olevan lain mukaan kunta on voinut ratkaista itsenäisesti. Mielestäni järkevintä olisi ollut ottaa valtion valvontaan ja vahvistettaviksi esimerkiksi vain sellaiset poikkeusluvat, joissa myönnetään uutta rakennusoikeutta. Tämä olisi vähentänyt poikkeuslupien määrää valtionhallinnon käsittelyssä jopa 70 prosentilla nykyisestä.

Mielestäni ongelmallista on myös se, että valitustie on muutettu lääninhallitustiestä lääninoikeustieksi eli hallintoviranomaiselta oikeusviranomaiselle. Aiemminhan lääninhallitukset ovat voineet tehdä hyvin laajasti tarkoituksenmukaisuusharkintaa, mutta nyt lääninoikeudet tulevat tekemään todellakin tiukasti laillisuusvalvontaa.

28 §:ssä, johon ed. Saario aikaisemmin vetosi hyvin vahvasti, todella määritellään, mitkä ovat yleiskaavoituksen, yksityiskohtaisen kaavoituksen ja rakentamisen perusteet ja tavoitteet. Mielestäni näitä tavoitteita ei pystytä kunnolla valvomaan ja niiden toteutumisesta huolehtimaan tämän valitustien avulla, joka tähän on nyt valittu. Esimerkiksi jos ajatellaan lakiesityksessäkin mainittuja luonnon kauneuteen liittyviä luonnonarvoja, niitä on hyvin vaikeaa juridisen tarkasti kirjoittaa ylipäätänsä mihinkään lainsäädäntöön. Tämän tyyppisten kriteereiden toteutumisen seuranta vaatii tarkoitusharkintaa, eli oikea valitusviranomainen olisi kyllä ollut lääninhallitus.

Mielestäni se, että valitusviranomainen on lääninoikeus, vaikeuttaa myös tavallisen kansalaisen vaikutusmahdollisuuksia. Nimittäin lääninoikeusprosessissa selvitysvelvollisuus valituksen perusteista jäisi yksinomaan valituksen tekijälle eli esimerkiksi tavalliselle kuntalaiselle. Sen sijaan hallintoprosessissa viranomaisella on omatoiminen tutkimisvelvollisuus. Kun vastapuolena olevan kunnan asiantuntijaresurssit ovat yleensä paremmat kuin valituksen tekijän, huononisi kansalaisen oikeusturva näiltä osin.

Voimassa olevan lain 125 § takaa maanomistajille ja niille, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, tilaisuuden joko "kirjallisesti tai suullisesti lausua mielipiteensä asiasta siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään". Eräiden mielestä tämä on riittävä tapa sitoa kansalaiset mukaan kaavoitusprosessiin. Mielestäni kuitenkin alkuperäisessä maankäytön ohjauksen uudistamista valmistelleen työryhmän mietinnössä on parempi muotoilu, jonka olisin toivonut näkeväni myös tässä lakiesityksessä, eli että kaavaa valmisteltaessa tulee riittävän ajoissa tiedottaa suunnittelun lähtökohdista ja tavoitteista sekä mahdollisista vaihtoehdoista sopivalla tavalla niin, että alueen maanomistajille jne. on mahdollisuus arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta. Eli olennaista on se, että kaavaa valmisteltaessa tultaisiin ihan järjestelmällisesti tiedottamaan kuntalaisille.

On ihan selvää, niin kuin ed. Kautto aikaisemmin totesi, että ihmiset harvoin seuraavat kunnan asioiden päätöksentekobyrokratiaa niin tarkasti, että huomaisivat, mitä kaavoitusta on menossa. Yleensä huomataan vasta sitten, kun on liian myöhäistä.

Valitustien muuttumiseen liittyy myös se kysymys, että valmistelun yhteydessä on selvitetty mahdollisuutta siirtää kaavoitukseen perehtynyttä juristityövoimaa lääninhallituksista lääninoikeuksiin. Eduskunnassa on parhaillaan kuitenkin käsittelyssä ympäristöhallintolaki. Myös siinä havitellaan samaa juristityövoimaa lääninhallituksista. Nimittäin myös alueelliset ympäristökeskukset, jotka tässä perustetaan, tarvitsevat vesi-, jäte-, maa-aines-, ympäristölupa-, yva- ym. lainsäädännön tuntevaa juridista henkilöstöä. Toivon, että tämä henkilöstö alueellisille ympäristökeskuksille turvattaisiin.

Totta kai hyvääkin tässä lakiesityksessä on paljon. Esimerkiksi rakennuskieltojen pituuden rajoittaminen on erittäin tervetullut asia.

Sitten ihmettelen, missä on tämän lain yhteydestä asetusluonnos. Näin laajaa lakiehdotusta, joka nyt on eduskunnan käsittelyssä, on hyvin vaikea hyväksyä ilman asetusluonnosta. Nimittäin esimerkiksi yleiskaavan laatimiseen liittyvistä neuvotteluista ja kaavan täytäntöönpanon kieltämisestä säädetään tarkemmin asetuksella lain mukaan, ja sen tiedon varmasti valiokunta tarvitsisi.

Ed. Kautto viittasi puhemiesneuvoston tänään käymään äänestykseen, jossa täpärästi hävisi esitys siitä, että laki lähetettäisiinkin hallintovaliokuntaan. Perusteena on keskustelussa mainittu, että tällä lailla ei ole mitään tekemistä ympäristönsuojelun kanssa. Itse katson, että asia on päinvastoin. Nimittäin esimerkiksi Euroopan unionin 5. ympäristöohjelma toteaa, että kaavoituksella on keskeinen sija ympäristökysymysten ratkaisemisessa.

Valitettavasti tästä esityksestä tuskin koskaan saadaan täyttä yksimielisyyttä, koska taustalla näissä kysymyksissä on perusteellinen ero ajatus- ja arvomaailmassa eli sen suhteen onko maan yksityinen omistusoikeus rajoittamaton. Suomessahan periaatteena on, että maanomistajalla on vain oikeuksia, ei velvollisuuksia, kun taas minä katson, että jokaisella, joka rakentaa ja maata hallitsee, on velvollisuuksia luonnolle ja ympäristölle ja sitä kautta hänen kuuluu tuntea vastuunsa.

Yhdyn myös niihin, jotka toivovat tälle asiallista käsittelyä eduskunnassa. Mielestäni tämä on ainakin omalla kohdallani tämän vaalikauden kaikkein tärkein lainsäädäntöhanke.

Ympäristöministeri P i e t i k ä i n e n : Arvoisa puhemies! Jokaisella meistä kansanedustajista, ministereistä ja poliitikoista on omat käsityksemme oikeasta ja väärästä, toivottavasta yhteiskuntakehityksestä ja siitä, miten erityyppistä

lainsäädäntöä tulisi kehittää. Tämä sinänsä on toivottavaa ja tarpeellista, ja vain tämän keskustelun kautta kansalaisilla on mahdollisuus ottaa kantaa erilaisiin vaihtoehtoihin ja tätä kautta vaikuttaa koko yhteiskuntakehitykseen.

Mutta mielestäni meillä poliitikoilla pitää olla sellaisiakin ominaisuuksia kuin moraali, rehellisyys ja oikeuteen ja totuuteen pitäytyminen omissa toimissamme. Silloin kun keskustelemme niistä erilaisista näkemyksistä, on perusteltua, että käytetään puolin ja toisin asiallisia perusteluja, pitäydytään siinä, minkä ainakin uskotaan olevan totta, ja käytetään sellaisia politiikan tekemisen ja vaikuttamisen keinoja, jotka kestävät julkisen kriittisen tarkastelun ja demokratian pelisäännöstön.

Ennen kuin menen itse rakennuslain sisältöön, haluan omalta osaltani puuttua muutamalta osalta käsittelyssä olevan rakennuslain käsittely- ja menettelytapaan, joka oman, kohta 12-vuotisen kansanedustajaurani ajalta on ehdottomasti masentavinta katseltavaa.

Siinä vaiheessa kun lakiesitystä lähdettiin valmistelemaan, kieltämättä ministeri Rusasen osalta vaikeassa tilanteessa ja paineessa, laajojen tai edes kohtuullisten kansalais- ja asiantuntijapiirien mukaan nivominen lakiesityksen valmisteluun olisi omalta osaltaan varmasti ollut aiheellista niin menettelytavallisesti kuin sisällöllisesti. Se että lakiesitys on valmisteltu hyvin suppeassa piirissä, se että kuulemisajat ja -tilaisuudet eri intressiryhmille ovat olleet hyvin suppeita, se että valmistelu on jatkunut koko ajan esimerkiksi oikeudellisen tarkastuksen aikana, ilman että siitä on laajempaa virkamies- tai asiantuntijakierrosta, puhumattakaan lausuntokierroksesta, käyty läpi ja se että juridistakaan kritiikkiä ei kovin hyvin ole otettu huomioon, ei anna kovin hyvää käsitystä siitä, millä avoimuus- ja kansalaisten mielipiteiden kunnioittamisperiaatteella asiaa valmistellaan.

Puuttumatta itse valtioneuvostokäsittelyyn tai sen taustoihin, ehkäpä tähän samaan tapaan ja itse rakennuslain takana oleviin hyvin vahvoihin intresseihin, hyvän näyteikkunan antaa täällä eduskunnassa, jos ei suuressa salissa niin eduskuntaryhmissä, käytävillä ja puhemiesneuvostossa käyty keskustelu siitä, minkä valiokunnan tulisi omalta osaltaan rakennuslaki käsitellä. Mielestäni on ennenkuulumatonta, että pelkillä taktisilla syillä yritetään asian käsittely siirtää sellaiseen valiokuntaan, jonka kompetenssialaan se ei selkeästi kuulu. Olisin odottanut, että esittelevä ministeri selkeästi lausuu kielteisen kantansa tällaisiin hankkeisiin ja sanoutuu irti tämäntapaisista ideoista.

Esittelevissä puheenvuoroissa on kylläkin todettu, että hallinnossa joudutaan sopeutumaan tällaiseen valmistelutapaan enemmänkin tulevaisuudessa ja tällä tavalla vaalitaan yhteistyön edellytyksiä. Itse puolestani toivon, että yhä selkeämmin eurooppalaiseen demokratiaan siirtyvänä maana ja kansalaisyhteiskuntaa kunnioittavana todellakaan hallinnossa ei jouduta sopeutumaan tällaiseen menettelytapaan, vaan se omalta osaltaan pikemminkin avaa ja korostaa niin asiantuntijavalmistelua, -kuulemista kuin laajaa ja avointa käsittelyä suppeiden piirien sijasta.

Sinänsä käsittelytavassa ja siinä taustassa hyvin voimakkaastikin läikehtineissä paineissa ja intohimoissa on hyvin ymmärrettäviä taustoja. Liittyyhän kaavoitukseen ja maankäyttöön hyvin vahvoja ja ristiriitaisia intressejä. Se tarkoittaa sitä, että toiset ihmiset haluavat suojella omaa ympäristöään, toiset haluavat rakentaa omalle tontilleen, toiset haluavat, että heidän naapuriinsa ei rakenneta, eräät haluavat kehittää kuntaa yhteen suuntaan ja toiset toiseen. Eräät haluavat hyödyntää omistamaansa maa-alaa, toiset haluavat tehokasta kiinteistönjalostusta, eräät haluavat hyviä rakennusvoittoja, toiset haluavat kilpailla naapurikuntien kanssa, toiset haluavat vahvistaa esimerkiksi luonnonarvoja ja eräät haluavat maisema- ja kulttuurikokonaisuuksien suojelua. Näitä hyvin vahvoja erilaisia intressejä tulee sovittaa yhteen maankäytön suunnittelun eli kaavoituksen keinoin.

Perussääntö tässä toimintatavassa pitää olla se, että kaikkein vahvin intressi ei tallaa jalkojensa alle kaikkia heikompia intressejä. Niin kuin yhteiskunnan lainsäädännössä yleensäkin myös rakennuslaissa täytyy olla periaate, joka antaa tilan, toimintamahdollisuudet ja kuulluksi tulemisen mahdollisuudet suhteessa heikommassa asemassa oleville ja heikommille intresseille. Ehkä niistä vahvoista erilaisiin suuntiin tempovista intresseistä osa, niistä kaikkein vahvimmista kiinteistönjalostukseen ja maanomistukseen liittyvistä, on tässäkin valmistelussa heiluttanut niin tunteita kuin myöskin valmisteluprosessia.

Rakennuslaissa on myös vaikeaa muodostaa sellaista menettelytapaa, joka kohtuullisesti suojaa kauaskantoisia tarpeita ja näkemyksiä, joilla ei välttämättä ole välitöntä puolustajaa tai puoltajaa. Tällaisia intressejä ovat esimerkiksi tulevien sukupolvien tarpeet, heidän tarpeensa esimerkiksi rakentaa tai säilyttää puhdas luonto

itsellään, luonnon monimuotoisuus tai vaikkapa heikommassa asemassa olevien väestöryhmien, kuten iäkkäiden tai lasten, näkemykset ja tarpeet oman elinympäristönsä suhteen.

Mielestäni hyvin paljon se, millaista lakia tekee, määräytyy sen pohjalta, millaisena välineenä rakennuslain näkee. Itse näen sen yhteensovittamisen ja hyvän elinympäristön tuottamisen välineenä. Näen sen sellaisena työkaluna, jolla meidän pitäisi luoda kansalaisille osallistumismahdollisuudet nykyistä lainsäädäntöä paremmin, jolla meidän pitäisi taata pidemmän aikavälin tarpeiden huomioon ottaminen kuin vain juuri tämän valtuustokauden tai tämän rakentajan tai näiden kansalaisryhmien tämän hetken intohimot ja jolla meidän pitäisi kyetä todellisuudessa toteuttamaan myös korkea ympäristön laatu. Toki kaikki tiedämme hyvin, että kaikki ympäristövaikutukset viime kädessä todentuvat rakentamisen kautta. Rakentamisessa ja sen kohdentamisessa päätetään, minne tulevat tiet, tehtaat, asuminen, pirstoutuvatko eheät luonnonalueet, minkälaisessa määrin kuormittuvat esimerkiksi kaupunkikeskustat päästöistä erilaisten liikenneratkaisujen tai erilaisen teollisuuden sijoittumisen kautta. Siinä rakentamisen suunnittelussa näitä kysymyksiä myös täytyy kyetä käsittelemään.

Ennen kuin menen itse lain sisältöön, haluan puuttua omalta osaltani jonkin verran siihen retoriikkaan, jota on ollut tämän rakennuslain valmistelun ympärillä ja keskustelussa.

On esitetty väitteitä, että rakennuslakia on valmisteltu monta kymmentä vuotta ja nyt vihdoin viimein lakiesitys on saatu eteenpäin ja nykyinen rakennuslaki on vuodelta 58. Toki ministeri Rusanen omalta osaltaan puheenvuorossaan totesi, että rakennuslakia on useaan otteeseen tämänkin jälkeen uudistettu ja itse asiassa valtio — kunta-suhteita hyvinkin viime aikoina. Hyvin merkittävä rakennuslain uudistus on tullut tämän vuosikymmenen alussa voimaan. Siinä vahvistettujen yleiskaavojen pohjalta kunnilla on ollut mahdollisuus päättää itse yksityiskohtaisesta kaavoituksesta, asemakaavoituksesta, ja siihen perustuvista rakennusluparatkaisuista. Toki nämä asiat ovat rakennuslain kanssa pidempään tekemisissä olleiden hyvin tietämiä. Retoriikkaan kuuluvat myös väitteet siitä, että poliitikot juoksevat kunnallistasolla kasvottoman läänin taakse ja yksi virkamies tekee ratkaisuja suljettujen ovien takana. Samaan luokkaan voi ehkä ottaa väitteen siitä, ettei nykyinen laki ole kyennyt takaamaan hyvää elinympäristön laatua.

Ensinnäkin jo nykyisen lainsäädännön pohjalta kunta on ensi ja viime kädessä vastuussa kaavoituksesta. Ei lääni eikä ministeriö piirrä tielinjauksia tai talojen ulkoasuja. Kunta tekee esitykset siitä, mitä ja minne sijoitetaan. Omalta osaltaan on siis yhteinen ja jakamaton vastuu huonojen ja toimimattomien lähiöiden ja kauppakeskusten rakentamisesta. Ehkäpä aina se puuttumismahdollisuuden kynnys ei ole ollut edes riittävän alhaalla.

Tosiasiallisesti läänissä asiaa käsiteltäessä yksikään kunnallispoliitikko ei voi juosta läänin selän taakse tästä kunnan esittelyvastuusta, siitä vastuusta että valtuustossa esityksen hyväksyy. Yksi virkamies ei myöskään valituksia yksin pimeässä käsittele hämäräperäisten tuttujensa kommenttien perusteella, vaan esitystä valmistellaan useampien virkamiesten yhteistyönä. Normaalissa menettelytavassa päällikkövirastossa aina vähintään päättäjinä virallisestikin ovat mukana sekä esittelevä virkamies että hänen päällikkönsä, joka päätöksen tekee.

Toki niitä päätöksiä niin lääninhallitusten kuin ministeriöidenkin on syytä seurata hyvin kriittisesti, sitä kykenevätkö ne puuttumaan oikeisiin asioihin, ovatko ne saman tasoisia ja kuinka hyvin ja pitkälle ne kykenevät tuottamaan hyvää ympäristön laatua. Mutta aivan mielivaltaiseksi menettelyä tuskin voi väittää, sillä — aivan oikein — näistä virkamiesten tai ministeriön päätöksistä on valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Sinne tehdyistä valituksista on reilusti yli 90 prosenttia, 94 prosenttia, pitänyt korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Mielestäni tämäkin luku kertoo jotakin tästä puuttumisen tasosta. Ehkä siitä puuttumisen tasosta kertoo myös jotakin se, että ne kaavat, joita jätetään vahvistamatta, eli ne, joissa ministeriö käyttää valtaansa, ovat kuitenkin hyvin pieni joukko kokonaiskaavamäärästä, noin 4 prosenttia. Pääsääntöisesti ei ole puututtu muissa kuin valitustapauksissa ja luonnollisesti silloin, kun valittajalla on valitukseensa juridinen oikeus.

Ei myöskään voi sanoa, että ei hallintoviranomaista lainsäädäntö sitoisi omassa päätöksenteossaan ja harkinnassaan, että oikeustie on ainoa oikeudellisia päätöksiä tekevä. Lainsäädännön ja virkamieslain lisäksi virkavastuu sitoo hyvinkin tiukasti virkamiestä. Tässä suhteessa rakennuslaki ei mitenkään poikkea muusta lainsäädännöstä, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon puolella virkavastuulla tapahtuvasta päätöksenteosta tai esimerkiksi ympäristölupamenettelystä. Kun täällä on hiukan ihmetelty, miten täm-

möinen vastuu voi olla, että osallistuu käsittelyyn etukäteen ja sitten myös vahvistaa päätöksiä, niin kyllähän tämä menettely tapahtuu kaikissa läntisissä maissa ja niin myös Suomessa esimerkiksi ympäristölupien osalta, kun sama viranomainen sekä antaa normit että valvoo niiden täytäntöönpanoa.

Kun väitetään, että muu lainsäädäntö hoitaa muut tarpeet, ollaan aika pulmallisella tiellä. Rakennussuojelulaki kyllä suojelee rakennukset. Lain henkenä ja perusteluina on valtakunnallisesti arvokkaat rakennuskohteet. Valtio myös maksaa silloin rakennussuojelun. Mitä siis tehtäisiin kaikille niille rakennussuojelukohteille, jotka ovat seudullisesti tai alueellisesti arvokkaita ja miljööseen kuuluvia? Tulisiko nekin kaikki suojella rakennuslailla ja valtion rahoilla? Vai onko tämä kysymys, joka ei enää kiinnostakaan meitä? Vai onko niin, että meidän tulisi muuttaa rakennussuojelulakia niin, että rakennussuojelulain säädöksessä todetaan velvoitteet kansalaisen vastuusta ja kunnan vastuusta rakennusten suojelemisessa? Tulisiko meidän vesilaissa ja ilmansuojelulaissa määritellä ne perusteet, miten esimerkiksi alueita tulee kaavoittaa niin, että päästöt eivät nouse kaupunkialueella terveyttä haittaaviksi tai virkistysalueiden vesistöt tulevat puhtaaksi? Mielestäni on järkevämpää kirjoittaa rakennuslaki yhteen lakiin — maankäytön ohjauksen perusteet — kuin kaikkiin muihin lakeihin.

Uskon, että jonkin asteista retoriikkaa sisältyy myös tähän kunta hoitaa -näkemykseen. Totta kai kunta hoitaa ja kunnalla on ensisijainen vastuu monista asioista, mutta meillä on vielä aika paljon yleistä valtakunnallista lainsäädäntöä. Mielestäni tahallaan kärjistäen voisimme aiheellisesti kysyä, mihin tarvitsemme rikoslakia. Eikö kunta itse osaa hoitaa sitä, millä perusteilla ja milloin ihmisiä kunnan alueella rangaistaan? Tämähän voisi olla tällainen virkistävä kilpailutekijä eri kuntien välillä. Miksi me säädämme lailla siitä, että kunnilla on velvollisuus järjestää koulutus esimerkiksi kaikille yli 6- tai 7-vuotiaille? Eivätkö fiksut kunnat itsekin osaa sitä hoitaa ja tehdä päätöksen siitä, järjestetäänkö lapsille koulutusta vai ei? Ehkäpä salissa on niitäkin, jotka ainakin jälkimmäisestä kysymyksestä saattavatkin tätä mieltä olla.

Lainsäädäntö ei todellakaan voi taata sitä hyvää suunnittelua, koska se on kunnan vastuulla, mutta se antaa ne minimirajat, ne minimivelvoitteet, mitä kunnan pitää tehdä, kun se vastaa maankäytön suunnittelustaan, ja mitä perusoikeuksia sen tulee tässä toiminnassaan kuntalaisille suoda. Otan eräänä esimerkkinä kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet, joista on sinänsä hyvin kaunista retorista keskustelua käyty, ja sen, miten tällä lainsäädännöllä pyritään vahvistamaan kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja kuntalaisia kuullaan ja asioista tiedotetaan. Mieleni tekee kysyä, että jos näin on, minkä takia on ollut niin vaikeaa, suorastaan mahdotonta, kirjata lain selkeään velvoitteeseen suunnittelun vuorovaikutteisuus, joka siis tarkoittaa sitä, ettei vain kuulla ja tiedoteta, vaan sen, mitä kuulee, täytyy vaikuttaa suunnitteluun ja lopputulokseen. Miksi on ollut vaikeaa kirjata käytettävän asiantuntemuksen monipuolisuus, selkeä vaatimus siitä, että esimerkiksi eri väestöryhmien tai erilaisten intressitahojen näkemykset tulee ottaa huomioon myös asiantuntemustasolla ja suunnittelussa?

Selkeästi kuntalaki on yleislaki, joka säätää hyvät periaatteet siitä, että kunnan pitää olla nykyistä avoimempi ja osallistuvampi sekä paremmin kuntalaisille vaikutusmahdollisuuksia antava. Yleislaki ei koskaan kuitenkaan yksityiskohtaisesti määrittele eikä voikaan määritellä, miten erityislain osa-alueella sitä velvoitetta toteutetaan. On rakennuslain tehtävä määritellä, millä tavalla taataan kuntalaisen vaikutusmahdollisuudet, se että häntä kuullaan ennen suunnitteluprosessin alkamista ja että eri väestöryhmien erilaiset tarpeet tulevat huomioon otetuksi kaavoituksessa.

Yleisessä retorisessa keskustelussa on ollut kauniita puheita siitä, miten tämä laki parantaa kuntalaisen asemaa ja ympäristöperiaatteet on kirjattu lakiin ja nyt kuntalaiset voivat joustavammin ratkaista kuntatasolla asioita. Voi siis tehdä sen johtopäätöksen, että itse asiassa eihän mitään poliittisia erimielisyyksiä rakennuslaista ja sen sisällöstä ole olemassakaan eikä voikaan olla. Tämä retoriikka ei vain toteudu eikä kohtaa lakitekstiä.

Arvoisa puhemies! Omalta osaltani tarkastelen joitakin keskeisiä pykäläkohtia rakennuslaissa.

Rakennuslain mielestäni tulisi, kun sitä uudistetaan, mennä eteenpäin ei ainoastaan säilyttäen nykyistä järjestelmää tai kulkien siitä huonompaan suuntaan vaan luoden nykyistä parempi suunnittelujärjestelmä. Se tarkoittaa sitä, että sen pitäisi olla nykyistä suunnittelujärjestelmää paremmin asioita ennakoiva, laajempia kokonaisuuksia tarkasteleva, ympäristövaikutukset huomioon ottava, nykyistä lainsäädäntöä ja peli-

säännöstöä paremmin yleisohjaava ja nykyistä lainsäädäntöä selkeästi paremmin kansalaisten vaikutusmahdollisuudet kaavoitusprosessin ohjaajina turvaava.

Samalla sen pitäisi siirtää päätöksentekovaltaa yksittäisissä kysymyksissä tällä pelisäännöstöllä kuntiin, ja kunnilla tarkoitan tässä yhteydessä kuntalaisia, en pelkästään kunnanvaltuuston tai -hallituksen tekemiä ratkaisuja. Silloin, jos valta on ilman taattuja vaikutus- ja jälkikäteisiä puuttumismahdollisuuksia pelkästään kunnilla, se todennäköisesti on huomattavasti enemmän kuntien kabineteissa ja kaukana kansalaisista kuin tässä vaiheessa ehkä nähdäänkään tai uskotaan. Hyvän rakennuslain tulisi luonnollisesti itse noudattaa niitä samoja periaatteita omassa valmistelussaan.

Kun päätöksentekovaltaa ollaan siirtämässä kuntiin, on olennaista, että yleistavoitteet hyvälle maankäyttösuunnittelulle määritellään ja ne määritellään lain alussa. Nykyisessä rakennuslaissa lähdetään siitä, että kaavoituksen on noudatettava kestävän kehityksen periaatteita. Se sellaisenaan yleisvelvoitteena jää liian yleiseksi ja väljäksi, kun tarkennetaan sitä, minkälainen hyvän elinympäristön tulisi olla. Siksi lain yleisissä perusteluissa, kaavoituksen lähtökohdassa, olisi lähdettävä eri väestöryhmien erilaisten tarpeiden huomioon ottamisesta ja tätä kautta monipuolisesta ja moniäänisestä suunnittelusta ja rakennetun ympäristön kauneuden ja kulttuuriarvojen vaalimisesta, alueiden käytön ja yhdyskuntien kokonaistaloudellisuudesta, luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta, tämän hetken ja tulevien sukupolvien kannalta hyviin elinoloihin tähtäävästä yhteiskuntakehityksestä. Se, että yleistavoitteet kootaan 1 §:ään, takaa sen, että ne periaatteet ohjaavat kaikkea eritasoista kaavoitusta, niin seutu-, yleis- kuin asemakaavoitusta.

Ehkä lakia tarkasteltaessa on myös syytä kiinnittää huomio kirjoitusmuotoihin. Siinä, missä lakiehdotuksessa yleisvelvoitteiden osalta aikaisemmassa valmistelussa yksiselitteisesti todettiin näiden kaavoituksen laatuvaatimusten osalta, että ne "on otettava huomioon", niin nykyiset pykälät — jotka ovat kaavakohtaisia, kuten muun muassa ed. Saarion täällä siteeraama yleiskaavoitusta ohjaava pykälä — toteavat, että on "kiinnitettävä huomiota". Tämän sanamuodon sitovuusaste on aivan toinen, ja kansalaisen mahdollisuus sillä perusteella puuttua tai vaikuttaa asiaansa on aivan toinen.

On aika vaikea myöskään enää yksittäisellä tontilla varjella luonnon monimuotoisuutta, jos yleiskaavassa tehty suunnittelu on sen ehtinyt hävittää. Samalla tavalla on aika vaikea nähdä, miten yleiskaava voisi omalta osaltaan toteuttaa kestävää yhdyskuntarakennetta tai luonnon monimuotoisuuden turvaamista, jos sitä näkökulmaa ei seutukaavoituksessa ole otettu huomioon. Kaavajärjestelmä on hierarkkinen kokonaisuus.

Tässä rakennuslaissa on aika paljonkin sen tyyppisiä muotoiluja, jotka ovat mielestäni kohtuullisen ongelmallisia. Voisi sanoa, että sen perusteluihin kirjattujen ympäristö- ja kansalaissanontojen lisäksi ne muodostavat eräänlaisen plasebovaikutuksen. Ensimmäisellä lukemalla näyttää, että asiat on ikään kuin hoidettu, mutta tarkempi tarkastelu osoittaa, että sanonnoilla ei ole tosiasiallisesti velvoittavaa tai sitovaa vaikutusta.

Nykyisessä lakiehdotuksessa 1 a §:ään on siirretty aikaisemman maankäytön ohjauksen uudistusesityksen 10 §, joka ohjasi valtakunnallisia maankäytön tavoitteita. Siinä sen tehtävänä oli ohjata valtion puuttumismahdollisuuden laajuus, ei siis kaavoituksen laatuvaatimuksia. Kun tällä hetkellä tämän säännöksen tavoitteiden valvonta on järjestetty vain valtion omien hankkeiden osalta — tämä viittaus on selkeästi löydettävissä 126 §:stä — on mielestäni aiheellista kysyä, onko perusteita pykälässä luetelluille vaatimuksille. Ei siis löydy välinettä tosiasiallisesti vaikuttaa kokonaistaloudelliseen ja tasapainoiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen tai välinettä tai mahdollisuuksia puuttua silloin kysymyksiin, jotka eivät ole suoranaisesti valtion toteutettavissa.

On myös hyvä nähdä, että kun mietimme, minkä tyyppisistä asioista tulee kiistaa, usein on kyse alueellisesti ja seudullisesti arvokkaista kohteista. Ihmisten elämä myös rakentuu paikallisista ja alueellisista ratkaisuista. Jos yleistavoitteissa valtakunnallisiksi, valtion toteutettaviksi, jätetään kansalliset kulttuuri- ja luonnonarvot ja valtakunnallisesti tärkeät luonnon virkistyskäyttömahdollisuudet eikä missään aseteta kaavoituksen velvoitteeksi näiden toteuttamista seudullisella ja paikallisella tasolla, jätämmekin sen tilan, mistä valtaosa nykyisistä kaavavalituksista ja ristiriidoista on tullut. Harvempi esittää asumalähiötä kansallispuistoon, sen sijaan alueellisesti merkittävään puistoon tai virkistyskohteeseen kyllä. Harvempi esittää Turun tuomiokirkkoa purettavaksi, sen sijaan kyllä paikalliselle historialle ja kulttuuriperimälle arvokkaita rakennuksia, kuten työväentaloja tai nuorisoseurantaloja, on esitetty.

5 §:ssä, joka aika pitkälle käsittelee kysymystä siitä, miten taaja-asutus määritellään ja millä perusteella rakennuslupia sinne voidaan myöntää, on todettu: "Maaseudun erillisellä taaja-asutusalueella, jolla rakentaminen on vähäistä, voidaan rakennuslupa myöntää - - ". Rakentaminen useimmiten rakennuslupaa haettaessa on vähäistä. Sen tilalla oli aikaisemmin muotoilu, jossa sanottiin "rakentamispaineen vähäisyys". On aivan eri asia, onko tiedossa useita yksittäisiä lupia kohtuullisen ajan sisällä vai katsotaanko tilanne aina lupakohtaisesti, jolloin kaikissa tapauksissa rakentaminen on käytännössä vähäistä.

Kun mietitään kysymystä siitä, mihin kaikkeen pitäisi kiinnittää huomiota, niin uskon, että meillä on myös aidosti sisällöllisiä eroja. Ed. Vanhanen kiinnitti huomion rakentamistapaan. Pidän sitä toki tärkeänä esimerkiksi kylämiljöiden kannalta. Olisin kuitenkin päinvastoin suomassa nykyistä huomattavasti vapaampaa ja väljempää käytäntöä kuntien harkitessa esimerkiksi omakotitaloalueiden rakentamistapaa, mahdollisuutta asukkaiden itsensä suunnitella asuntoja, vaikka kaikkien katonkaltevuudet eivät kulkisikaan samassa viivoitinlinjassa, tilaa rakentaa myös yhteisölliselle toiminnalle, vaikkapa tarvittaville vanhusten tai päivähoitopalveluille omia tiloja.

Mielestäni todella aidosti on suurempi ongelma ja tärkeämpi kysymys se, minne rakennetaan, kuin se, miten rakennetaan. Tämä lakiehdotus lähteekin todella siitä tarkastelusta, että on tärkeämpää se, miten rakennetaan. Ainoat konkreettiset velvoitteet ottaa ympäristönäkökulma huomioon tulevat rakennuksen sijoittamisesta rakennuspaikkaan, joka saattaa pahimmillaan aiheuttaa jopa hieman koomisia mielleyhtymiä.

Itse olisin valmis uudistamaan rakennuslakia sellaiseen suuntaan, jossa yleisohjaavuudessa katsottaisiin nykyistä paremmin sitä, mitä sijoitetaan minnekin ja mitä rakennetaan, kuin annettaisiin yksityiskohtaista rakentamisohjeistoa. Mielestäni seuraavassa vaiheessa on perusteltua uudistaa rakennuslakia siten, että se jaetaan kahdeksi kokonaisuudeksi, joista toinen on maankäytön ohjausta uudistava ja sitä käsittelevä lainsäädäntö ja toinen rakentamistapaa ja rakennusmääräyksiä koskeva sääntely.

Kun täällä myös hyvin paljon puhuttiin rakennuskiellon enimmäisajasta, haluan omalta osaltani todeta, että tämäkään kysymys ei aivan yksioikoinen ole. Ajatus rakennuskieltojen pituuden rajoittamisesta on sinänsä oikea syntyneiden kohtuuttomuuksien poistamiseksi, mutta toteuttamistapaa ei ilmeisesti ole ehditty harkita riittävästi. Ehkä tämä pykälä käy myös esimerkiksi joidenkin muiden pykälien ohella siitä, että rakennuslaki on hyvin vaativa tekninen kokonaisuus, jonka uudistaminen vaatii hyvää asiantuntemusta ja huolellista valmistelua. Rakennuslain sisältö mielestäni edellyttää myös laajaa eri yhteiskunnallisten näkemysten huomioon ja mukaan ottamista suunnitteluun.

Tässä säädöksessä ei kovin tarkkaan ole otettu huomioon mahdollisuutta esimerkiksi pitkittää laadintaprosessia valitusmenettelyn avulla tai sitä mahdollisuutta, että kaavan hyväksymispäätös kumotaan valitusasteessa. Tästä rajoitussäännöksestä saattaa seurata sellaisia tilanteita, joissa loppujen lopuksi ei ole voimassa kaavaa eikä kieltoa. Tuskin sentään lain kirjoittajakaan niin voimakasta tulkintaa — en ainakaan halua uskoa — on tarkoittanut, että tällaisen menettelyn lopputuloksena maanomistaja tai rakennusluvan hakija saisi rakentaa viime kädessä mitä vain ja minne vain.

Täällä on myös keskusteltu hyvin paljon valtion puuttumismahdollisuudesta ja käsittelystä. Tosiaan 126 § käsittelee sitä, miten valtaosaltaan kaavaan voidaan puuttua täytäntöönpanokiellolla, jonka tarkempi toteutuminen ei ihan selkeästi ole määritelty. Myös on todettu toisessa kohdassa, että jos kaava johtaisi seutukaavan keskeisten ratkaisuperiaatteiden syrjäytymiseen ja seutukaavoituksesta vastaava kuntayhtymä on tehnyt esityksen kaavan voimaansaattamisen kieltämisestä, se olisi täytäntöönpanokiellon peruste.

Mielestäni seutukaavoituksesta vastaavan kuntayhtymän mukaan ottaminen päättäjäksi ja sen tulkitsijaksi, mikä on seutukaavan mukaista ja mikä ei, ei takaa sen kummemmin ympäristön kuin kuntienkaan turvaa. Tämä mahdollistaa tilanteen, jossa seutukaavayhtymä tulkinnallisissa tilanteissa tulkitsee seutukaavaa esimerkiksi kuntien välisessä kiistassa vähemmistössä olevan tai heikomman kunnan haitaksi. Se myös mahdollistaa tilanteen, jossa seutukaavayhtymä tulkitsee selkeästi seutukaavan vastaisen esityksen seutukaavan mukaiseksi. Voisiko esimerkiksi olla niin, että jos seutukaavayhtymä on esittänyt Ylläksen ali kulkevaa tunnelia ja ympäristöministeriö on jättänyt sen vahvistamatta, että kun kunta omassa yleiskaavassaan esittää tätä tunnelia, niin kuntayhtymä voisi tulkita, että esitys ei ole seutukaavan vastainen, koska eihän siinä seutukaavassa ole muutakaan esitetty sille kohdalle rakennettavaksi?

Arvoisa puhemies! Omalta osaltani en tässä yhteydessä aio käydä yksityiskohtaisemmin läpi esimerkkejä tai kysymyksiä rakennuslain ongelmista. Halusin ottaa vain eräitä keskeisiä kysymyksiä esille. Sen lisäksi meillä on ongelmia poikkeusluvissa ja rantarakentamisessa. Esimerkiksi periaatteella, jolla kunta vain hyväksyy rantakaavan, ja periaatteella, jolla rantapoikkeuslupia myönnetään, ei todellakaan paranneta nykyistä tilannetta kuten ei myöskään säädöksellä, jossa hyvin väljästi todetaan mahdollisuus ottaa kunnan omiin säädöksiin velvoitteita rantarakentamisesta. En myöskään käsittele tarkemmin sitä, mitä mielestäni hyvä kaavoitus kansalaisten näkökulmasta pitäisi sisällään.

Haluan vain omalta osaltani korostaa sitä, että rakennuslaki on paitsi teknisesti vaikea ja asiantuntemusta vaativa myös poliittisesti herkkä kysymys, jonka vuoksi kestäviä uudistuksia voidaan tehdä vain sellaisella pohjalla, joka on mahdollisimman laajasti yhteisesti käsitelty. Tämä on aikaisemmissakin rakennuslain uudistuskäsittelyissä, tosin hiukan toiselta suunnalta, tullut kyllä hyvin testatuksi. Se on myös poliittista moraalia ja kaukonäköisyyttä koetteleva laki. Siksi toivon, että eduskunta paneutuu huolella tämän lain käsittelyyn, tarkastelee niitä edellytyksiä, joilla lakia voidaan muuttaa tai parantaa tai soveltaa, ja pitää myös huolen resurssipohdinnasta, sillä se, millä lääninoikeudessa, tässä valitustiessä, pidettäisiin huoli omalta osaltaan asiantuntemuksesta, on jäänyt esityksessä ratkaisematta.

On hämmästyttävää, jos samaan aikaan, kun muilta valtionhallinnon aloilta ja ympäristöministeriöstä säästetään virkaresursseja ja toimintamenoja hyvin rankalla kädellä, voitaisiin yli 60 henkilötyövuotta ottaa jostakin ilmasta. Tässähän viitataan tällä hetkellä lääninhalliuksissa työskenteleviin henkilöihin eli ehdotukseen siirtää kaavoitukseen perehtynyttä juristityövoimaa lääninhallituksista lääninoikeuksiin. On kuitenkin nähtävä, että uudet ympäristökeskukset, jotka tulevat työskentelemään supistetulla henkilövoimavaralla, joutuvat näiden juristien työtehtävinä käsittelemään vesi-, jäte-, maa-aines-, ympäristölupa- ja yvamenettelyjuridiikan, niin kuin tänäänkin käsittelevät. Tähän vakavaan kysymykseen toivon myös ministeri Rusasen suhtautuvan hiukan vakavammin kuin antaa ymmärtää hänen äsken heittämänsä kommentti "pötypuhetta".

Toivon, että kykenemme luomaan sellaisen toiminta- ja keskustelukulttuurin, jossa emme näe ympäristöä ja kaavoittamista vain taloudellisena hyödykkeenä, vain joidenkin intressien toteuttamisen välineenä, vaikka se on toki sitäkin, vaan välineenä, jolla ratkaisemme, minkälainen on ympäristömme laatu tulevaisuudessa, ratkaisemme luonnon monimuotoisuuden säilymisen hyvin pitkälle ja ratkaisemme, miltä näyttävät ihmisten olohuoneet. Jokaisella, joka kulkee, asuu ja elää, on samanlainen oikeus ympäristöönsä ja sen kauneuteen, terveellisyyteen ja toimivuuteen kuin sillä, joka rakennuksen tai tontin omistaa, olipa hän sitten rikas tai köyhä, maata omistava tai omistamaton, nainen tai mies, nuori tai vanha, fiksu tai tyhmä, lapsi tai vammainen. Jos jaksamme muistaa tämän näkökulman ja nämä velvoitteet rakennuslain uudistamisessa, uskon, että eduskuntakäsittelyssä on mahdollisuus tehdä ihan hyvä ja käyttökelpoinen rakennuslaki.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka pelkään, että puheenvuorostani saattaa olla ministeri Pietikäiselle enemmän haittaa kuin hyötyä,haluan kuitenkin sanoa, että arvostan hänen käyttämäänsä puheenvuoroa erittäin paljon. Minusta hän syvällisesti otti siinä kantaa niihin periaatteisiin, joilla tällaiseen ratkaisevasti vaikuttavaan lakiin pitäisi suhtautua. Eihän se ole tavallinen laki vaan laki vuosikymmeniksi, ja sen seuraukset saattavat näkyä jopa vuosisatoja. Hän toi esille, nimenomaan siltä pohjalta, mitä kaikkia tekijöitä tämän lain yhteydessä pitäisi — koin sen myös evästykseksi valiokunnalle — ottaa huomioon eteenpäinviemisessä.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri tarttui pohdiskeluuni siitä, onko tärkeämpää, miten rakennetaan, kuin se, mihin rakennetaan. Uskon, että ne, jotka puheenvuoroni kuulivat, asiayhteydestä täysin ymmärsivät sen, että puhuin 122 §:stä eli haja-asutuksesta, koska ministerin mainitsemilla omakotialueilla on rakennuskaava tai asemakaava, jossa sekä rakentamispaikka, rakennusoikeus että rakennusmääräykset on jo lainmukaisesti säädetty.

Kritiikkiin rakennuskieltojen rajaamiseen liittyen ministeri totesi, että voi syntyä tilanne, jossa ei ole kaavaa eikä kieltoa. Näinhän on hyvin suuressa osassa Suomea tälläkin hetkellä, erittäin laajoilla alueilla, mutta eivät ne ole laittomassa tilassa. Näillä alueilla noudatetaan rakennuslain 120—123 §:ää. Niistä on selvät omat py-

kälänsä. Mikäli niihin joudutaan hakemaan poikkeusta esimerkiksi taaja-asutuksen muodostumisen takia, siihen on taas oma järjestelynsä.

Minä en hallituksessa vallinneeseen valmisteluun halua puuttua. Korostan kuitenkin sitä, että kun tämän mittaluokan muutokset rakennuslaissa ovat olleet kuitenkinkeskustelun alla todella vuosikausia, joidenkuiden mielestä jopa vuosikymmeniä, ja usein keskustelua on käyty erilaisten asiantuntijoiden ja intressitahojen piirissä — hallituksen sisällä, ministeriöiden välillä, julkisuudessa — nyt on kuitenkin ensimmäinen kerta ehkä pitkään aikaan, jolloin keskeiset muutokset tuodaan myös eduskuntaan poliittisesti keskusteltaviksi. Koska nämä ovat myös yhteiskuntapoliittisia päätöksiä, asiantuntijat ovat näistä eri mieltä. Sen me tiedämme. Heidän argumenttinsa on kuultu kymmeniä kertoja. Hyvää nyt on se, että lainsäätäjäkin pääsee omia tavoitteitaan käsittelyssä tuomaan esille ja eduskunta säätää lain.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. B i a u d e t : Ärade talman! Jag vill också till en början tacka miljöminister Sirpa Pietikäinen för hennes kloka och med stort allvar framförda ord. Jag tror att det här är någonting som väldigt många av oss kan förena oss om såväl som målsättning för vår politiska verksamhet som för den här lagen.

Debatten om byggnadslagen har hittills varit mycket känslofylld. Själva saken har ofta glömts bort och i stället har s.k. "spöken", som inte ingår, figurerat. Sålunda har t.ex. ingen i slutskedet av lagens beredning framfört att strandskyddszoner skall intas. Ej heller har det ifrågasatts att det är kommunerna som skall sköta planeringen och att fastställelseförfarandet skall frångås. Det viktiga nu är frågan om hur planeringen skall övervakas, hur miljöhänsyn skall komma till uttryck i planeringen och hur medborgarnas påverkningsmöjligheter skall tryggas.

Rakennuslaista käyty keskustelu on tähän saakka ollut hyvin tunnepitoista. Itse asia on monesti unohdettu. Sen sijaan esitykseen kuulumattomia "kummituksia" on kaivettu esiin. Näin ollen ei esimerkiksi kukaan ole lain valmistelun loppuvaiheessa esittänyt rantojen suojavyöhykkeiden ottamista lakiin. Ei myöskään ole asetettu kyseenalaiseksi kaavoituksen kuulumista kunnille ja vahvistusmenettelystä luopumista. Tärkeää on se, miten kaavoituksen valvonta järjestetään, miten ympäristönäkökohdat otetaan huomioon kaavoituksessa ja miten kansalaisten vaikutusmahdollisuudet turvataan.

Yksi ongelmallisimmista kohdista hallituksen esityksessä on muutoksenhakua koskeva ehdotus. Pintapuolisesti tarkasteltuna saattaa näyttää jopa parannukselta, että valitukset on osoitettava lääninoikeudelle lääninhallituksen asemesta. Samalla tämä on kuitenkin vaikeampaa, koska todistustaakka on valittajalla. Laillisuusvalitus edellyttää lakiasioiden parempaa hallintaa ja enemmän voimavaroja. Samalla laillisuustie toimii huonosti ympäristön kannalta varsinkin, jos ympäristön asema jää itse lakitekstissä niin heikoksi kuin hallitus ehdottaa. Näin ollen lain ympäristöprofiilia on ehdottomasti nostettava, jotta ehdotettu uusi valitusmenettely voitaisiin hyväksyä.

Såväl lagens 1 § som de paragrafer som stadgar om de olika planernas innehållsbestämmelser, 28 och 34 §§, måste absolut skrivas om och förbättras. Det är en förlegad uppfattning att miljöskyddet skall skötas enbart med speciallagar som naturskyddslagen. I dagens läge borde man följa en lagstiftningsteknik som möjliggör att miljöhänsyn inbakas i alla de lagar som vid sin tillämpning har följder ur miljöns synvinkel. Byggnadslagen hör till de lagar vilkas tillämpning har de mest långtgående följderna på miljön. En ny och mera miljömedveten skrivning av 1 § skulle kunna förbättra planeringens nivå i och med att paragrafen i egenskap av målsättningsnorm skulle genomsyra hela planläggningsverksamheten.

Ärade talman! Med samma motiveringar står det utom allt tvivel att miljöutskottet är det enda tänkbara egentliga beredningsutskottet, dock så att förvaltningsutskottets utlåtande kan inbegäras.

Samoin perustein on siis täysin selvää, että ympäristövaliokunta on ainoa ajateltavissa oleva asiaa varsinaisesti valmisteleva valiokunta, kuitenkin niin että hallintovaliokunnan lausunto myös voidaan pyytää tai tarvita.

Lääninhallitusten asema ja vaikutusmahdollisuudet ovat olleet yhtenä suurena kiistakysymyksenä. Esityksen 126 §:ssä ehdotetaan, että lääninhallituksilla on mahdollisuus kieltää kaavojen täytäntöönpano eräissä tapauksissa. Nämä tapaukset ovat kuitenkin aivan liian ahtaasti määriteltyjä. Lääninhallituksilla ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia valvoa esimer-

kiksi sisältömääräysten noudattamista, mitä on pidettävä puutteena.

Ehdotus lähtee pitkälti liikkeelle yleiskaavoista ja pyrkii lisäämään niiden merkitystä maankäytölle. Tämä on hyvä kehitys, mutta se on saatava tosissaan käyntiin myös maalaiskunnissa. Jos voimassa olevaa lakia, nimenomaan 119 §:ää, ei muuteta tältä osin, tulee lähikaavoista yleiskaavoittamattomilla alueilla ongelma vielä senkin jälkeen, kun tämä ehdotus on tullut voimaan.

En utökad förpliktelse att göra upp generalplaner är också ett sätt att komma åt markanvändningsproblemen på strandområden. Strandplaner behandlar markägare på ett mycket mera orättvist sätt än generalplaner på strandområden. Dessutom florerar i dag en verklig undantagslovsdjungel i vår strandanvändning. Eftersom det finns risk att undantagslovens antal bara ökar i och med den föreslagna ändringen, skulle en ökad generalplanering av våra strandområden verkligen behövas.

Arvoisa puhemies! Myös ruotsalaisessa kansanpuolueessa mielipiteet ovat menneet ristiin. Tästä hyvin tietoisina käynnistimme varhaisessa vaiheessa sisäisen valmisteluprosessin, jonka tavoitteena oli yksimielisyyden saavuttaminen muutosvaatimuksista. Onnistuimmekin pääsemään yhteiseen paperiin, mutta vain eräät näkemyksistämme on otettu huomioon hallituksen esityksessä.

Tästä syystä ministerimme teettivät valtioneuvoston pöytäkirjaan merkinnän, jossa he viittaavat niihin lakiehdotuksen puutteisiin, joita äsken käsittelin yksityiskohtaisemmin. Tulen henkilökohtaisesti, ja uskon saavani vahvaa tukea ryhmältäni, työskentelemään uupumatta kaikkien puutteiden korjaamiseksi.

Ärade talman! Också inom Svenska folkpartiet har åsikterna gått isär. Väl medvetna om detta satte vi i ett tidigt skede igång en intern beredningsprocess med sikte på att kunna stå eniga bakom krav på ändringar. Vi lyckades komma till ett gemensamt papper, men bara vissa av åsikterna har beaktats i regeringens förslag.

Av den här orsaken gjorde våra ministrar i statsrådet en anteckning till protokollet, där de hänvisar till sådana brister i lagförslaget som jag nyss behandlade mera detaljerat. Jag kommer personligen, och påräknar mig ett starkt stöd inom min grupp, att oförtrutet arbeta för att alla brister skall avhjälpas.

Ed. H a u t a l a : Arvoisa puhemies! On kuultu tänään sellainenkin puheenvuoro, ikään kuin rakennuslaissa ei olisi kyseessä ympäristölaki. Oma vakaumukseni ja käsitykseni on, että ehkä kaikkein kauaskantoisimpia ja ympäristövaikutuksiltaan suurisuuntaisimpia ovat nimenomaan maankäyttöratkaisut ja niissä korostuu päätöksen aikajänne. On olemassa sellainen sanonta kuin "kaavoihin kangistunut". Se kuvaa erittäin hyvin sitä, että kun kaava toteutetaan, se määrää hyvin pitkäksi aikaa nykyisten ja myös tulevien ihmisten kulkemisen viitoittamalla polut. Tällä tavalla yhdyskuntarakenne on hyvin keskeinen osa ympäristöpolitiikkaa.

Tässä katsannossa mielestäni puhe "maanomistajan oikeusturvasta" on melkeinpä rienaavaa, jos ajattelemme sitä, onko yleensäkään kovin viisasta ja vastuullista ajatella, että maata tosiasiassa voitaisiin omistaa. Erään intiaanipäällikön sanontoja on kuultu väsyksiin asti, mutta on todella otettava huomioon se, että maa on lainassa lapsiltamme. Se ei ole meidän omamme. Sen takia en usko, että kannattaa liikaa näin keskeisessä laissa kiinnittää huomiota maanomistajan oikeusturvaan. Sillä on kyllä oma merkityksensä, mutta se on varsin rajallinen, ja kun ajatellaan maankäytön ympäristövaikutuksia, mielestäni sen merkitys on suurin piirtein kuin pisara järvessä.

Arvoisa puhemies! Tässä laissa määritellään tiettyjä laatutavoitteita kaavoituksen ympäristövaikutuksille. Olen kovin epäileväinen sen suhteen, että oikeusperiaatteina voitaisiin pysyvästi todentaa, että kaavoituksen täytyy noudattaa kokonaistaloudellista ja tasapainoista alue- ja yhdyskuntarakennetta ja että kansallisia kulttuuri- ja luonnonarvoja tulisi vaalia. On erikoinen ajatus, että juristit joutuisivat antamaan tälle sisällön. Olen aivan yhtä epäileväinen tämän uuden valitustien suhteen kuin aikaisemmatkin puhujat, jotka ovat todenneet, että lääninoikeuksilta ei välttämättä ole odotettavissa mitään ympäristön kannalta hyvää laatua näiden aika yleisten vaatimusten perusteella.

Täällä on peräänkuulutettu luottamusta kuntiin ja kunnallisiin päättäjiin. Haluan vain aika pitkäaikaisena kaupunginvaltuutettuna kiinnittää huomiota siihen, että kunnanvaltuuston mielipide ei ollenkaan aina ole sama asia kuin kuntalaisten mielipide. Tästä syystä olisi syytä vahvistaa kuntalaisten ja yleensäkin kansalaisten suo-

ria osallistumismahdollisuuksia. Sillä tavalla kunnanvaltuustotkin pystyisivät paremmin ottamaan huomioon sen, mikä on kuntalaisten tahto, ja joutuisivat noudattamaan sitä enemmän.

Epäilyksiäni kuntien päätösvaltaa kohtaan lisää se, että tutkimusten mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa erilaiset korruptioilmiöt ovat vahvimpia nimenomaan kunnallispolitiikassa. Tästä on viimeaikaisiakin erittäin dramaattisia esimerkkejä Vantaalta. Jos kunnanvaltuustot saavat näin vahvan vallan kaavoitusasioissa, on kysyttävä, muodostuuko Suomesta Pohjolan Italia, jossa korruptioilmiöt vahvistuvat nimenomaan kuntatasolla.

En olisi lainkaan niin luottavainen sen suhteen, että eduskunnan käsittelyssä olevan kuntalain mukaiset muutokset kokonaan ratkaisevat ongelmaa kahdella pallilla istumisesta, vaikka siellä kyllä todetaan, että tiettyjä taloudellisia intressejä edustavat henkilöt eivät voi olla vaalikelpoisia esimerkiksi kunnanhallituksiin. Mutta saattaa olla, että hyvinkin suuri osa kuitenkin näistä intresseistä voidaan jollakin tavalla piilottaa. Sen takia olisi ehdottomasti myöskin kuntalain yhteydessä tutkittava, pitäisikö hallituksen esittämiä jääviyssäädösten tiukennuksia vielä tarkistaa esitetystä ja tehdä säädöksin kunnan luottamushenkilöiden taloudellisia kytkentöjä ja myös omistusta vielä enemmän julkisiksi.

Periaatteena vallan jakaminen kunnille on kestävä, mutta ei ole takeita siitä, että vastuu kulkee samaa tahtia. Olisi ehkä viisainta harkita sellaista vaihtoehtoa, että kaavoitusvaltaa siirretään kunnille asteittain. Uskon, että suurimmat kaupunkikunnat ehkä sittenkin olisivat kypsimpiä ottamaan tämän vallan. Voisihan tässä ajatella jonkinlaista asteittaista siirtymistä ja sitä, että ympäristöministeriöllä säilyisi nykyisiä oikeuksia siirtymäajan. Pienissä kunnissa ei ole myöskään tarpeeksi kaavoitusresursseja. On kyseenalaista, tulisiko kaavoituksesta niillä laadukasta ja korkeatasoista.

Ed. Vanhanen antoi sellaisen kuvan, että suomalaiset 60-luvulla metsiin rakennetut lähiöt ja yltiöpäinen aluerakentaminen olisivat jotenkin ympäristöministeriön tai valtion viranomaisten syytä. Tuskin näin voi olla. Puhe 60-luvun asioista ei ole tässä yhteydessä aivan perusteltua, koska ajan henki oli aivan toinen. Suomi on erittäin nopeasti kaupungistunut yhteiskunta, mikä on jättänyt rumia ja ikäviä jälkiä suomalaisiin kaupunkeihin ja niiden ympäristöihin ja tyhjentänyt suomalaista maaseutua. Tuskinpa valtion viranomaisilla oli päävastuuta tästä prosessista. Eiköhän tässä ole oltu hyvin pitkälle markkinavoimien armoilla.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin vielä kiinnittää huomiota siihen, että kilpailuvirasto on pyrkinyt ottamaan aika erikoisen roolin kaavoitusasioissa. Kilpailuvirasto on esimerkiksi pyrkinyt kaventamaan kuntien mahdollisuuksia kaavoittaa liiketontteja. Kilpailuviraston ei tulisi voida säädellä markettien perustamista kuntien alueella. Tästä on joitakin päätöksiä viime vuodelta. On kysyttävä, onko rakennuslain ajatuksena oleva kaavoitusvallan siirtäminen kunnille kovinkaan todellista, jos kilpailuvirastolla on suuri vaikutus kaavoitukseen. Ympäristövaliokunnan tulisi selvittää kilpailuviraston roolia kaavoituksessa.

Kaiken kaikkiaan on selvää, että täytyy kuunnella laaja joukko asiantuntijoita, ennen kuin tästä laista saadaan valmista, ja työkausi ympäristövaliokunnassa tulee varmaankin olemaan raskas. On myöskin pyydettävä hallintovaliokunnan lausunto, koska asiassa epäilemättä on kyse pitkälti kuntien ja valtion viranomaisten suhteista. Olisi ehkä myös paikallaan selvittää, missä määrin eduskunnalle annettu esitys kiinteistön muodostamista koskevasta lainsäädännöstä liittyy nimenomaan rakennuslain uudistukseen. Kaavoituksen kokonaisuutta on jaettu useampiin eri lakiuudistuksiin, joita on käsitelty erillään eri valiokunnissa. Tällä tavalla ei eduskunnassa ole aivan yksinkertaista muodostaa kokonaiskuvaa siitä, mistä on kysymys.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hautala aloitti epäilyksillä ja luki 1 a §:ssä olevia sisältövaatimuksia, jotka ovat itse asiassa valtakunnallisia maankäyttötavoitteita, ja arveli, että tuskin oikeusistuin pystyy tulkitsemaan niitä ja muodostamaan niiden osalta linjaa. Lain rakenne, sikäli kuin tämän olen lukenut ja ymmärtänyt, on se, että eri kaavamuodoilla on omat sisältövaatimuksensa, joiden pohjalta voidaan valittaa. Niissä lääninoikeus tekee ratkaisunsa.

Nämä 1 a §:n tavoitteet ovat ensi sijassa valtakunnallisia maankäyttötavoitteita, jotka pitää ensi sijassa seutukaavan yhteydessä käsitellä ja toteuttaa. Seutukaavaa ei voida ilman valtion myötävaikutusta hyväksyä, eli valtio pystyy sitä kautta varmentamaan, että asetetut tavoitteet toteutuvat. Vielä sen lisäksi, jos muu kuin seutukaava syrjäyttää 1 a §:n mukaiset tavoitteet, siltä osin kuin ne kuuluvat valtion toteutettaviksi, lakiehdotuksen 126 § antaa lääninhallitukselle

mahdollisuuden kieltää tällaisen muun kuin seutukaavan toteuttamisen tai voimaansaattamisen. Lääninhallitukselle on jätetty asiassa eräänlainen selkeä veto-oikeus, siis ei lääninoikeudelle, vaan lääninhallitukselle.

Ministeri R u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Keskustelun kuluessa toistuivat jälleen kerran ne samat kipukohdat ja samat teemat, jotka näiden puolen vuoden aikana ovat toistuvasti olleet esillä, kun asia on valmistelussani ollut. Haluan muutamia täällä esitettyjä näkökohtia vielä lyhyesti kommentoida, mutta en halua kuluttaa enää edustajien aikaa pitempään.

Täällä on useissa puheenvuoroissa todettu, että kysymyksessä on iso lakiuudistus. Haluan nyt kuitenkin muistuttaa, että rakennuslaissa on 150 §:ää ja noin 50:een on tehty muutoksia, mutta yhdyn kyllä siihen näkemykseen, että koko lainsäädäntö pitäisi kirjoittaa täysin uusiksi ja poistaa esimerkiksi kaupunki- ja maalaiskuntia koskevat erilliset osastot tästä lainsäädännöstä.

Mitä tulee tämän aikataulun nopeuteen ja siihen kommenttiin, jonka mainitsin siitä, että tämän päivän hallinnossa tarvitaan tämän tyyppistä käsittelyä, tarkoitin nimenomaan nopeata käsittelyä enkä niinkään sitä, että asiantuntijakuulemista ei riittävässä määrin hoidettaisi. Joudumme mukautumaan yhä ripeämpiin uudistuksiin yhteiskunnan kehityksen ja ulkoisten tekijöiden johdosta.

Kansalaisten osallistumismahdollisuudet ovat täällä useissa puheenvuoroissa korostuneet. Minun mielestäni ne lisääntyvät. Jo nykyisen rakennuslain osallistumista ja kuulemista koskeva 125 § uusittiin asetuksineen vuonna 90, ja se jää edelleen voimaan. Lisäksi, niin kuin on todettu, uusi kuntalaki on velvoittava tiedotuksen ja vaikutusmahdollisuuksien järjestämisen kannalta. Kuntalaisten kannalta on pelkästään hyvä, jos toiminta kunnissa tapahtuu saman lain puitteissa, ja tältä osin kuntalaki mielestäni on hallittavampi.

Tämän lainmuutoksen jälkeen kunnilla ei ole niin laajoja poikkeusoikeuksia kuin ed. Kautto esimerkiksi puheenvuorossaan väitti. Poikkeuslupien määrää pyritäänkin vielä oleellisesti vähentämään innostamalla kaavoitukseen ja yleiskaavoitukseen. Myöntäminen siirretään kylläkin ympäristöministeriöltä ja lääninhallituksilta kunnille. Poikkeuslupien myöntämisen edellytykset, muistaakseni 132 §:ssä, ovat rajatummat aikaisempaan verrattuna, ja koko tämä rakennuslain uudistus on valmisteltu kaavoituksen ensisijaisuuden, sujuvuuden ja nopeuden varaan siten, että yleiskaavoitus vähentää poikkeuslupien määrää ja tarvetta.

Mitä tulee kysymykseen virkamiesten määrästä, niin kun tämän uudistuksen tehtävänä ja tarkoituksena on vähentää ympäristöministeriön ja alueellisen ympäristökeskuksen tehtäviä, on luonnollista, että vähenevien tehtävien vapauttamat resurssit nopeuttavat hallinnon sisälläkin hyväksyttyä ns. luonnollista poistumaa. Tämä poistuma on ympäristöhallinnossa 10 prosentin luokkaa sen 2 300 henkilöstä vuoteen 2000 eli 230 henkilöä pitäisi vähentyä vuoteen 2000. Siten lääninoikeuksien tarvitsemien 16:n — tai jopa väitettyjen 45:nkin — hengen lisäystarve voidaan helposti kattaa nopeuttamalla ympäristöhallinnon vähentämistä. Hyvä kysymys mielestäni on se, miksi ympäristöhallinnossa tarvitaan sama väki tehtävien vähenemisen jälkeenkin.

Arvoisa puhemies! Pitkäaikaisena kunnanvaltuutettuna myönnän itsekin ja uskon siihen, että kaavoitus on kuntalaisia kiinnostava asia. Kuntalaisten oma valvonta on kaikissa kunnan asioissa tehokasta, ja erityisesti tämä koskee tietysti kaava-asioita, jotka kiinnostavat asukkaita läheisesti. Väitteet siitä, että paikallisissa ympäristöasioissa tarvittaisiin valtion viranomaisten apua, ovat mielestäni tänä aikana kestämättömät.

Uusi laki ympäristövaikutusten arvioinnista velvoittaa myös kaavoitustyötä. Paikallisten kaavojen ympäristövaikutukset on senkin mukaan arvioitava, ja nämä arviot ovat kuntalaisten ja päättäjien käytettävissä.

Ed. Myller muistaakseni korosti kunnallista demokratiaa. Haluan vielä omalta osaltani lisätä sen, että kunnallista demokratiaa on arvostettava myös siinä, että kunnalliset päättäjät saavat, jos niin oikeaksi havaitsevat, tehdä myös heikkoja päätöksiä. Näin on kaikissa kunnan asioissa, mutta tältä suojelemiseksi ei tarvita valtion koneistoa apuun, kunhan toimitaan lain puitteissa.

Aivan lopuksi, arvoisa puhemies, esitetty rakennuslain osauudistus tässä muodossaan on mielestäni moderni ja sopii asukasläheisenä sekä kunnallista itsehallintoa tukevana maankäytön tulevaan kehittämiseen. Valtion tulee keskittyä maankäytön suunnittelun ohjaamiseen ja antaa kuntalaisille ja kunnille valtuudet paikallisen maankäytön suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Ympäristöministeri P i e t i k ä i n e n : Arvoisa puhemies! Omalta osaltani haluan ensisijaisesti kommentoida kysymystä ympäristöhallinnon säästö- ja väkimäärästä. Hallinnon uudistamisen yhteydessä on sitouduttu noin 11 prosentin vähentämiseen ympäristöhallinnon väkimäärästä, ja se on sinänsä suuri prosentti asuntohallituksen vähentämisprosenttien jälkeen, huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi maatilahallituksen tai muiden hallintouudistusten, esimerkiksi työsuojeluhallituksen, yhteydessä. Ympäristöhallinnon tehtävämäärä kuitenkin lisääntyy alueellisissa ympäristökeskuksissa mm. Euroopan unionin tietojen keräämisvelvoitteiden ja uuden ympäristölupakäsittelyn takia. Jatkossa tulevat mukaan myös vesiluvat ja ympäristötietotehtävät. Aikaisemmassa valmistelussa on toki otettu huomioon, että myös maankäytön ohjausuudistus olisi omalta osaltaan vähentänyt tuntuvasti ympäristökeskuksen tehtäviä maankäytön ohjauksessa jälkitarkastuksen poistuessa, joten valitettavasti tältä puolelta apua lääninoikeuksien henkilöstöpulaan ei tule. Näin tosiasiallisesti on tilanne, jossa oikeuskäsittely pitkittää kaavojen ja mahdollisten poikkeuksien käsittelyä ja näin prosessit eivät suinkaan nopeudu vaan hidastuvat.

Omalta osaltani haluan ottaa vielä kaksi kysymystä esille näistä puheenvuoroista. Ed. Hautala kiinnitti huomiota kilpailuviraston rooliin. Kilpailuvirasto on puuttunut siihen tapaan, miten esimerkiksi miehittämättömiä huoltoasemia voidaan paikkakunnille sijoittaa. On tietysti hyvä sinänsä kysyä, mikä kilpailuviraston yksittäinen rooli tässä tilanteessa on, mutta yleisellä tasolla haluan myös keskusteluun sanoa sen, että kuntien ratkaisuihin täytyykin voida puuttua tarvittaessa ylemmältä taholta.

Kun kysymys tietysti kuuluu, miksi, niin perusvastaus hyvin yksinkertaisesti on se, että kunnassa intressi on lähellä. Siellä, missä maanomistajat ja kiinteistöjalostuksesta päättävät ovat tekemässä päätöksiä, ei ole yhtään epäselvää, kumpi intressi jää toiseksi, taloudellinen intressi vai pidempiaikainen esimerkiksi ympäristön tai kansalaisen näkemys. Tämä ei sinänsä tee kunnista huonoja. Eiväthän järjestelmät anna meille oikeutta päättää omista palkoistamme, vaikka varmaan itse kukin mielestämme olisimme siinä kaikkein pätevimpiä. Siinäkin intressi vain sattuu olemaan liian lähellä. Tämä käytännössä purkaantuu tämän esityksen kautta niin rantarakentamisessa ja rantakaavoituksessa kuin poikkeuslupien kautta.

Omalta osaltaan kansalaisen näkökulman käsittelyä oikeustie heikentää siksi, että lainsäädännössä ei ole myöskään perusteita, riittävää yksityiskohtaisuutta poikkeuslupakohtaisesti, valittaa tai puuttua itse menettelyyn, ja sellaisen luominen myöskään rakennuslakiin ei ole toimiva järjestelmä.

Joskus hiukan hämmästelen, mikä kammo tai pelko ympäristöviranomaisia tai viranomaisia kohtaan ylipäänsä vallitsee. Jos he ovat niin huonoja ja työhönsä kykenemättömiä, toki meillä on mahdollisuus valita paremmat ihmiset niitä työtehtäviä hoitamaan ja paremmat ministerit vastaamaan näistä asioista. Ei pidä syyttää sellaista menettelytapaa, joka takaa paremman kansalaisen näkökulman huomioon ottamisen ja laajemman asian käsittelyn, siksi että jotkut ratkaisut historiassa eivät ole miellyttäneet.

Arvoisa puhemies! Lopuksi omalta osaltani haluan toivoa, että eduskunta ja valiokunta käsittelyssään ottavat myös huomioon uudet Euroopan unionin kautta tulevat velvoitteet, joihin kuuluu mm. Habitat-direktiivi. Se velvoittaa uhanalaisten lajien elinympäristöjen suojelemiseen, ja tästä asiasta luonnonsuojelulakityöryhmä on omalta osaltaan valmistellut kannanottoa rakennuslain uudistamista varten. Itsestäänselvästi on nähtävissä, että melko lyhyellä varoitusajalla nämä muutosehdotukset rakennuslakiin tullaan tarvitsemaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan:

19) Hallituksen esitys n:o 321 autoverolaiksi

20) Hallituksen esitys n:o 322 laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta

ympäristövaliokuntaan:

21) Hallituksen esitys n:o 323 merensuojelulainsäädännön uudistamiseksi

---

22) Ed. Hassin ym. lakialoite n:o 90 laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain 29 ja 31 d §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. H a u t a l a : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämä asia pannaan pöydälle ensi maanantain täysistuntoon.

P u h e m i e s : Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Hautala ehdottanut, että asia pannaan pöydälle ensi maanantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Hautalan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi maanantain täysistuntoon.

23) Ed. Aulan ym. lakialoite n:o 91 laiksi eräistä ajoneuvoista suoritettavasta ajoneuvoverosta annetun lain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi maanantaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 19.25.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen